

Briuselis, 2015 11 26
COM(2015) 700 final

**KOMISIJOS IR TARYBOS
BENDROS UŽIMTUMO ATASKAITOS PROJEKTAS,**

**pridedamas prie Komisijos komunikato
„2016 m. metinė augimo apžvalga“**

KOMISIJOS IR TARYBOS
BENDROS UŽIMTUMO ATASKAITOS PROJEKTAS,
pridedamas prie Komisijos komunikato
„2016 m. metinė augimo apžvalga“

Bendros užimtumo ataskaitos, kurią rengti reikalaujama pagal SESV 148 straipsnį, projektas rengiamas kaip metinės augimo apžvalgos (MAA) priemonių rinkinio Europos semestrai pradėti dalis. Bendrose užimtumo ataskaitose, kuriose pateikiama svarbiausia ES ekonomikos valdymui skirta informacija, apžvelgiami pagrindiniai Europos metų užimtumo bei socialinės raidos aspektai, taip pat valstybių narių reformų veiksmai, vykdomi pagal valstybių narių užimtumo politikos gaires ir MAA prioritetus.

Atsižvelgiant į tai, 2016 m. metinėje augimo apžvalgoje pažymima, kad

užimtumo ir socialinė padėtis pamažu gerėja, tačiau vis dar yra skirtumų ir tarp valstybių narių, ir atskirų valstybių narių viduje. Palaipsniui atsigaunant ekonomikai, vėl didėja užimtumo lygis, o nedarbo lygis mažėja beveik visose valstybėse narėse. 2014 m. ES 28 metinis nedarbo lygis buvo didesnis nei 10 proc. (o euro zonoje dar didesnis), tačiau per 2015 m. jis dar sumažėjo. Nuo 2013 m. taip pat mažėja jaunimo ir ilgalaikis nedarbas, nors jų bendras lygis vis dar didelis. Nepaisant nedidelės 2014 m. užfiksuotos darbo rinkos sąlygų konvergencijos, padėtis valstybėse narėse vis dar labai skiriasi. 2014 m. ir 2015 m. pradžioje dėl didesnio ekonominio aktyvumo ir gerėjančių darbo rinkos aplinkybių ES pamažu didėjo namų ūkių pajamos. Asmenų, kuriems kyla skurdo rizika ar socialinė atskirtis, skaičius ir dalis tiek 2013 m., tiek 2014 m. apskritai stabilizavosi. Tačiau remiantis pagrindinių užimtumo ir socialinių rodiklių suvestinės duomenimis, ES viduje vis dar matyti didelių skurdo rizikos ir nelygybės raidos skirtumų. Vadovaujantis gerąja patirtimi apibrėžta nemažai bendrų kriterijų, kurie paremia konvergencijos procesus, kartu pripažįstant, kad valstybių narių pradinės pozicijos ir patirtis skiriasi.

Reikia tęsti reformas, kuriomis remiamos gerai veikiančios, dinamiškos ir įtraukios darbo rinkos. Kelios valstybės narės toliau tęsė reformas, kurių teigiamas poveikis pasireiškė, pavyzdžiui, didėjančiu užimtumo lygiu. Tačiau norint suteikti paskatų ekonomikos augimui, reikia didesnių pastangų ir palankios aplinkos kokybiškoms darbo vietoms kurti. Atsižvelgdamos į tai, kad pastarojo meto užimtumo augimas labai glaudžiai susijęs su tuo,

kad dažniau sudaromos laikinosios darbo sutartys, valstybės narės taip pat turėtų tęsti, o tam tikrais atvejais – paspartinti priemones, kuriomis ieškoma sprendimų darbo rinkų segmentacijos keliamoms problemoms ir užtikrinama tinkama lankstumo ir saugumo pusiausvyra.

Mokesčių sistemos turi būti palankesnės darbo vietų kūrimui. Pradėtos mokesčių sistemų reformos, kuriomis šalinamos paskatos nedirbti ir drauge mažinamas darbo jėgos apmokestinimas; dažna šių reformų tikslinė grupė – jaunimas ir ilgalaikiai bedarbiai. Nepaisant šių reformų, pastaraisiais metais bendras darbo jėgos mokesčių pleištas, ypač mažą ir vidutinį darbo užmokestį gaunantiems asmenims, daugybėje valstybių narių padidėjo. Ši tendencija kelia nerimą, ypač turint omenyje vis dar didelį nedarbo lygį daugybėje valstybių narių ir tai, kad aukštas mokesčių pleišto lygis gali suvaržyti ir darbo jėgos paklausą, ir darbo jėgos pasiūlą.

Bendri darbo užmokesčio nustatymo duomenys rodo, kad ir toliau darbo užmokestis auga lėtai. Reformomis sutvirtinti darbo užmokesčio nustatymo mechanizmai, kad būtų skatinama derinti darbo užmokesčio raidą su našumu, jomis taip pat siekta paremti namų ūkių disponuojamąsias pajamas, itin daug dėmesio skiriant minimaliam darbo užmokesčiui. Atrodo, kad apskritai daugumoje valstybių narių naujausia darbo užmokesčio raida palyginti subalansuota, ji prisidėjo prie didesnės pusiausvyros euro zonoje. Daugumoje valstybių narių (išskyrus kelias išimtis) realus darbo užmokestis dažniausiai atitinka našumą. Nors reikėtų tam tikrų tolesnių korekcijų, ši raida teigiamai veikia šalių vidinę ir išorinę pusiausvyrą.

Investicijomis į žmogiškąjį kapitalą, pasitelkus švietimą ir mokymą, daugiausia dėmesio skirta jauniems žmonėms, tačiau keliose valstybėse narėse taip pat dėta daug pastangų reformuoti švietimo sistemas ar išplėsti suaugusiųjų švietimo ir profesinio mokymo galimybes. Vis dėlto beveik pusėje valstybių narių viešosios išlaidos švietimui sumažėjo ir, palyginti su 2010 m., visoje ES jos sumažėjo 3,2 proc. Būsimam užimtumui, ekonomikos augimui ir ES konkurencingumui labai svarbi modernizacija, geresnis gebėjimų priderinimas prie darbo rinkos poreikių bei nuolatinės investicijos į švietimą ir mokymą (tarp jų – į skaitmeninius įgūdžius).

Valstybės narės toliau dėjo pastangas remti jaunimo užimtumą ir spręsti problemas, susijusias su dideliu nedirbančių ir nesimokančių jaunuolių skaičiumi. Jaunimo garantijų iniciatyva tapo paskata gerinti perėjimą iš mokyklos į darbo rinką ir mažinti jaunimo nedarbą; jau dabar matyti pirmieji rezultatai – mažėja nedirbančių ir nesimokančių jaunuolių dalis. Vis dėlto siekiant tvarių rezultatų ypač svarbu šiuos darbus tęsti, taip pat juos remti ir iš nacionalinių finansavimo šaltinių ir daug dėmesio skirti struktūrinei reformai. ES jaunimo nedarbo lygis pradėjo mažėti, tačiau ne visose šalyse, o šalių tarpusavio skirtumai vis dar dideli.

***Ilgalaikių bedarbių reintegracija į darbo rinką privalo išlikti prioritetu.** Ilgalaikis nedarbas dabar sudaro 50 proc. viso nedarbo; tai didelė užimtumo ir socialinės politikos problema. Kuo ilgesnis nedarbo laikotarpis, tuo didesnė tikimybė, kad bus pereita nuo nedarbo į neveiklumą. Tai gali turėti reikšmingų neigiamų pasekmių ekonomikos augimui, kuriam įtakos turi jam reikalingas našumo didėjimas ir demografiniai pokyčiai. Daugybėje valstybių narių reikėtų labiau remti perėjimą nuo ilgalaikio nedarbo prie užimtumo ir tam pasitelkti aktyvias darbo rinkos priemones. Tiek paklausos, tiek pasiūlos atžvilgiu reikia imtis neatidėliotinių veiksmų, kad ilgalaikiai bedarbiai neprarastų vilties ir nepereitų į neveiklumą.*

***Vykdoma socialinio dialogo reforma yra ypač glaudžiai susijusi su kolektyvinių derybų reforma ir darbuotojų atstovavimu.** Kolektyvinės derybos tampa mažiau centralizuotos – nuo kolektyvinių derybų pramonės (skirtingų pramonės šakų) lygmeniu pereinama prie bendrovės lygmens. Valstybėse narėse, kuriose esama pramonės (skirtingų pramonės šakų) kolektyvinių susitarimų, padidėjo bendrovės lygmens susitarimų, kuriais nustatomos darbo sąlygos, aprėptis. Dėl tokio kolektyvinių derybų decentralizavimo ir tam, kad būtų užtikrintas našumas ir užimtumas bei sąžininga atlyginimų dalis darbuotojams, ypač svarbios darbuotojų atstovavimo struktūros ir derybų koordinavimas tiek aukštesniu, tiek tuo pačiu lygmeniu. Formuojant politiką ir įgyvendinant politikos priemones būtina, kad labiau įsitrauktų socialiniai partneriai.*

***Nors moterys įgyja vis aukštesnę kvalifikaciją ir, kalbant apie išsilavinimą, yra net labiau kvalifikuotos už vyrus, jos vis dar per mažai dalyvauja darbo rinkoje.** Vaikus auginančių ir kitus žmones prižiūrinčių asmenų lyčių užimtumo lygio skirtumai tebėra dideli, o tai reiškia, kad būtina imtis tolesnių veiksmų, pvz., vaikų priežiūros srityje; skirtingų lyčių gaunamų pensijų skirtumas yra ypač didelis ir siekia 40 proc., jis rodo, kad moterys uždirba mažiau ir*

dirba trumpiau. Todėl būtina imtis tolesnių veiksmų, kad formuojant politiką būtų visapusiškai atsižvelgta į darbo ir asmeninio gyvenimo suderinimo klausimą, įskaitant klausimus, susijusius su priežiūros įstaigomis, atostogomis ir lanksčiu darbo grafiku, taip pat su mokesčių ir išmokų sistema, pagal kurią antram dirbančiam šeimos nariui nebūtų taikomos atgrasymo priemonės dirbti ar dirbti daugiau.

Tam, kad sudarytų daugiau galimybių dalyvauti darbo rinkoje ir darbuotojo gyvenimo bėgyje užkirstų kelią rizikai ir nuo jos apsaugotų, valstybės narės toliau modernizavo savo socialinės apsaugos sistemas. Socialinės apsaugos sistemos turi geriau apsaugoti nuo socialinės atskirties ir skurdo ir tapti visapusiškomis priemonėmis, kurios prisidėtų prie atskiros asmens raidos, padėtų darbo rinkoje ir pereinamaisiais gyvenimo laikotarpiais, turėtų teigiamos įtakos socialinei sanglaudai. Pensijų adekvatumas tebeprislauso nuo moterų ir vyrų gebėjimo ilgiau ir pilniau vykdyti darbinę veiklą bei nuo vyresnio amžiaus žmonių aktyvumo politikos, pagal kurią būtų pakankamai atsižvelgiama į sveikatos ir mokymų klausimus. Tam, kad būtų pasiekta įtraukimų užimtumo rezultatų ir užtikrintas viešųjų finansų tvarumas, ypač svarbios investicijos į darbingo amžiaus gyventojus, be kita ko, teikiant vaikų priežiūros paslaugas. Sveikatos apsaugos sistemos prisideda prie individualios ir kolektyvinės gerovės bei ekonomikos klestėjimo. Tinkamos reformos užtikrina tvarų finansinį pagrindą ir skatina veiksmingas pirminės sveikatos priežiūros paslaugas ir galimybes jomis pasinaudoti.

2015 m. valstybėms narėms teko susidurti su būtinybe reaguoti į vis didėjančius pabėgėlių srautus; kelios valstybės narės buvo ypač paveiktos. Valstybės narės priėmė sprendimus dėl integracijos dokumentų rinkinių, taip pat dėl atgrasomųjų priemonių. Nors trumpalaikis poveikis dėl didesnių viešųjų išlaidų yra palyginti nedidelis (nors kiek ryškesnis keliose valstybėse narėse), vidutiniu ir ilguoju laikotarpiu svarbiausia yra integracija į darbo rinką. Valstybės narės privalo užtikrinti, kad prieglobsčio prašytojams darbo rinka būtų atverta ne vėliau kaip per 9 mėnesius nuo prašymo dėl tarptautinės apsaugos pateikimo dienos.

1. DARBO RINKA IR SOCIALINĖS TENDENCIJOS BEI UŽDAVINIAI EUROPOS SĄJUNGOJE

Šioje dalyje pateikiama darbo rinkos, socialinių tendencijų ir spęstinų uždavinių Europos Sąjungoje apžvalga. Joje pirmiausia pristatomi bendro pobūdžio rezultatai, pateikiami pagrindinių užimtumo ir socialinių rodiklių duomenų suvestinėje. Toliau pateikiama išsamesnė pagrindinių užimtumo ir socialinių sričių analitinė apžvalga.

1.1 Bendrieji rezultatai pagal pagrindinių užimtumo ir socialinių rodiklių suvestinę

Pagrindinių užimtumo ir socialinių rodiklių suvestinė (šiuo metu paskelbtas trečiasis jos leidimas) yra bendros užimtumo ataskaitos dalis. Paskutinėse užimtumo gairėse¹ pažymėta, kad suvestinė yra ypač naudinga priemonė, padedanti laiku nustatyti pagrindines užimtumo ir socialinės srities problemas bei skirtumus ir nustatyti, kuriose srityse labiausiai reikia imtis politinių priemonių. Tai daroma įdėmiai stebint ir aiškinant abu lygmenis bei kiekvieno rodiklio pokyčius. Komisija, siekdama geriau pagrįsti keliamus uždavinius ir politines rekomendacijas, rengdama 2015 m. šalių ataskaitas ir konkrečioms šalims skirtas rekomendacijas rėmėsi šios suvestinės rezultatais.

Suvestinės duomenų analizė leidžia geriau suprasti užimtumo ir socialinės srities pokyčius. Tai savo ruožtu prisideda prie to, kad įgyvendinant Europos semestrą būtų daugiau dėmesio skiriama užimtumui ir socialinės srities rezultatams; tai daryti skatinama penkių pirmininkų pranešime „Europos ekonominės ir pinigų sąjungos sukūrimas“² ir glaustai išdėstyta neseniai paskelbtame komunikate dėl priemonių, kurių reikia imtis, kad būtų įkurta Europos ekonominė ir pinigų sąjunga³. Geresnis suvestinės duomenų aiškinimas padeda objektyviai įvertinti užimtumo ir socialinės srities skirtumų tendencijas. Suvestinės rezultatais reikėtų naudotis išvien su kitomis priemonėmis, pvz., Užimtumo rodiklių apžvalga, Veiksmų socialinės apsaugos srityje rezultatų apžvalga ir Makroekonominio disbalanso procedūros rezultatų suvestinė, kuri neseniai papildyta pagrindiniais užimtumo rodikliais⁴.

Galintys kelti nerimą ES skirtumus lemiantys užimtumo bei socialinės raidos aspektai ir lygio rodikliai, kuriuos reikėtų išsamiau išnagrinėti ir kuriems galbūt reikėtų taikyti griežtesnes

¹ 2015 m. rugsėjo 21 d. Tarybos sprendimas dėl 2015 m. valstybių narių užimtumo politikos gairių (Bruselis, dok. 11360/15).

² Paskelbta: http://ec.europa.eu/priorities/economic-monetary-union/docs/5-presidents-report_lt.pdf.

³ COM (2015) 600 final, 2015 10 21.

⁴ Plg. 2016 m. įspėjimo mechanizmo ataskaitą.

politinio atsako priemonės, nustatomi pagal šiuos tris aspektus (žr. priede pateiktas lenteles su išsamiais duomenimis):

- pagal kiekvienoje valstybėje narėje nustatytą rodiklio pokytį konkrečiais metais, lyginamą su ankstesniais laikotarpiais (istorinė tendencija);
- pagal kiekvienoje valstybėje narėje nustatytą skirtumą, lyginamą su tų pačių metų ES ir euro zonos rodiklių vidurkiu (pateikiama glausta užimtumo ir socialinėje srityse nustatytų skirtumų apžvalga);
- pagal kiekvienoje valstybėje narėje nustatytą rodiklio pokytį dvejus metus iš eilės, lyginamą su pokyčiais ES ir euro zonoje (parodomos socialinės ir ekonominės konvergencijos arba divergencijos tendencijos).

Remiantis suvestinės duomenimis⁵, iš istorinės raidos ir atotrūkio nuo ES vidurkio matyti, kad krizė valstybės nares paveikė skirtingai ir jų atsigavimo procesas buvo nevienodas. Maždaug pusėje valstybių narių bent dviejų rodiklių raida kelia tam tikrą susirūpinimą.

Šešios valstybės narės (Graikija, Kroatija, Kipras, Portugalija, Ispanija ir Italija) susiduria su rimtomis užimtumo ir socialinėmis problemomis. Padėtis dviejose valstybėse narėse (Prancūzijoje ir Suomijoje) rodo susirūpinimą keliančią raidą, susijusią su nedarbo ir jaunimo nedarbo lygiu ir su disponuojamų pajamų sumažėjimu Suomijoje. Penkiose šalyse (Rumunijoje, Bulgarijoje, Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje) nustatyti rodikliai, pabrėžiantys su socialine atskirtimi susijusius reiškinius. Galiausiai dviejose valstybėse narėse (Maltoje ir Liuksemburge) stebima mišri situacija, kai problemiška padėtis susijusi su vienu rodikliu, tačiau padėtis dėl kito rodiklio yra gera, bet prastėja.

Pažvelgus įdėmiau, Graikijos atveju visi rodikliai rodo ypač sunkią padėtį. Kroatijos atveju stebima probleminė nedarbo, nedirbančių ir nesimokančių jaunuolių ir skurdo rodiklių raida ir lygiai. Kipre bendro ir jaunimo nedarbo lygis, taip pat skurdo rizikos rodiklis rodo nerimą keliančias tendencijas; tuo pačiu metu nedirbančių ir nesimokančių jaunuolių lygis laikomas prastu, bet gerėjančiu. Italijoje stebimos labai didelė nerimą keliančios tendencijos, susijusios su jaunuolių padėtimi darbo rinkoje ir gana problemiška bendro nedarbo lygio ir socialinių rodiklių raida. Portugalijoje bendro ir jaunimo nedarbo lygis vis dar kelia nerimą, bet pastaruoju laikotarpiu padėtis gerėjo. Šie teigiami pokyčiai dar neturėjo poveikio socialinei

⁵ Žr. ankstesnę dalį, kurioje atskirai apžvelgiamas kiekvienas rodiklis.

sričiai, skurdo rizikos lygis ir nelygybės rodikliai vis dar yra aukšti. Ispanijoje nedarbo ir nedirbančių ir nesimokančių jaunuolių lygis gerėjo (iš probleminio lygio), o su jaunimo nedarbu, skurdu ir nelygybe susijusi padėtis tebėra probleminė.

Suomijoje užfiksuota neigiama visų trijų užimtumo rodiklių raida, tačiau pastaruoju laikotarpiu užfiksuotas labai ryškus jų padidėjimas, taip pat nustatyta, kad mažėja bendrosios namų ūkių disponuojamosios pajamos. Prancūzijoje bendro ir jaunimo nedarbo lygis yra didesnis už ES vidurkį ir dar didėja.

Nors darbo rinkos padėtis keliose šalyse yra stabili arba gerėja, socialiniai rodikliai rodo labiau nerimą keliančią padėtį. Rumunija susiduria su kritine padėtimi dėl nedirbančių ir nesimokančių jaunuolių lygio, skurdo rizikos lygio ir nelygybės. Bulgarija pagal nelygybės augimą užima antrą vietą; nelygybės lygis jau yra didelis, o padėtis dėl nedirbančių ir nesimokančių jaunuolių vis dar laikoma prasta (bet gerėjančia). Abu Latvijos, Lietuvos ir Estijos socialiniai rodikliai vis dar laikomi problemineis.

Raida dviejose valstybėse narėse rodo mišrią padėtį, kai dalis rodiklių prastėja nuo buvusio gero ar jau problemiško lygio. Liuksemburge nedirbančių ir nesimokančių jaunuolių lygis didėjo (nuo vis dar gero lygio), o nelygybės rodiklis rodo stebėjimo reikalingas problemas. Maltoje labai išaugo skurdo rizikos (nuo palyginti gero lygio) ir nedirbančių ir nesimokančių jaunuolių lygis.

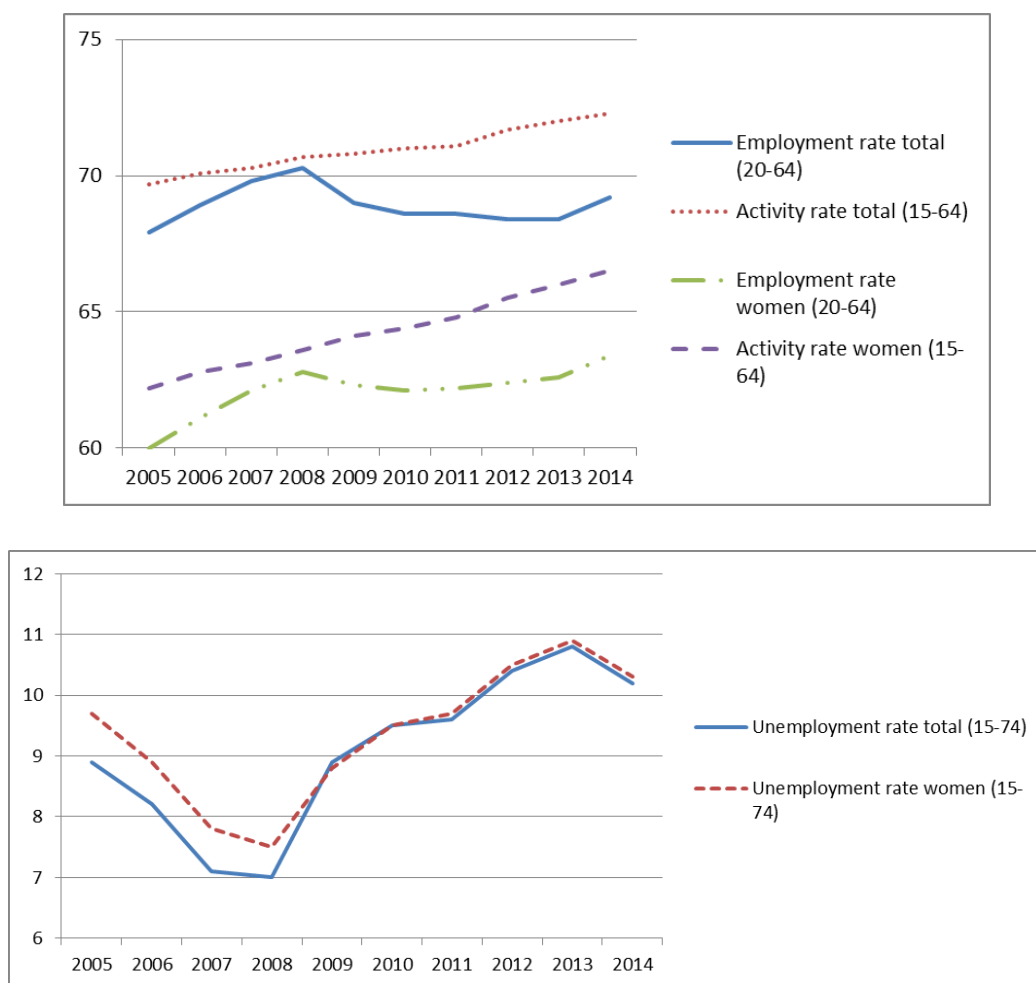
Reikia pridurti, kad Austrijoje padėtis yra apskritai gera arba labai gera visų rodiklių atžvilgiu, nors stebima prastėjanti padėtis dėl bendro nedarbo ir nedirbančių ir nesimokančių jaunuolių lygio.

1.2 Su darbo rinka susijusios tendencijos ir problemos

ES ekonomika pradėjo atsigaivinti 2013 m., greitai po to pradėjo gerėti beveik visi darbo rinkos rodikliai. Vis dėlto dėl gilios krizės ir lėto atsigaivimo, ypač euro zonoje, dar nebuvo pasiektas iki krizės buvęs realiojo BVP lygis. Dabar užimtumo lygis vėl auga (žr. 1 pav.). Palyginti su ankstesniais metais, 2014 m. užimtumo lygis (20–64 m. gyventojų) padidėjo 0,8

procentinio punkto (pp) – iki 69,2 proc. ES 28 ir 0,4 pp iki 68,1 proc. EZ 19⁶. Tuo pačiu metu 15–64 m. gyventojų aktyvumo lygis atitinkamai padidėjo 0,3 ir 0,1 pp ir pasiekė 72,3 proc. lygį tiek ES 28, tiek EZ 19. 2008 m. prasidėjęs nuolatinis nedarbo augimas 2013 m. grįžo į ankstesnę būklę ir 2013–2014 m. laikotarpiu 15–74 m. gyventojų nedarbo lygis nuo 10,8 proc. sumažėjo iki 10,2 proc. ES 28 šalyse ir nuo 12,0 proc. iki 11,6 proc. – EZ 19 šalyse. Mažėjanti tendencija patvirtina pirmuoju 2015 m. pusmečiu, per kurį, palyginti su tuo pačiu 2014 m. laikotarpiu, nedarbo lygis sumažėjo atitinkamai 0,7 pp ES 28 šalyse ir 0,5 pp euro zonoje.

1 pav. Užimtumo, nedarbo ir dalyvavimo darbo rinkoje lygis (ES 28, bendras ir moterų)

Šaltinis: Eurostatas, ES darbo jėgos tyrimas.

Užimtumo ir nedarbo tendencijoms įtakos turi įsidarbinimo ir atleidimo iš darbo lygio pokyčiai. Nuo žemo lygio, užfiksuoto 2013 m. pradžioje, įsidarbinimo lygis pasitaisė, o tuo pačiu metu, nuo 2012 m. pradžios, ėmė mažėti atleidimo iš darbo lygis. 2013–2014 m.

⁶ [2015 m. informacija bus atnaujinta vėliau]

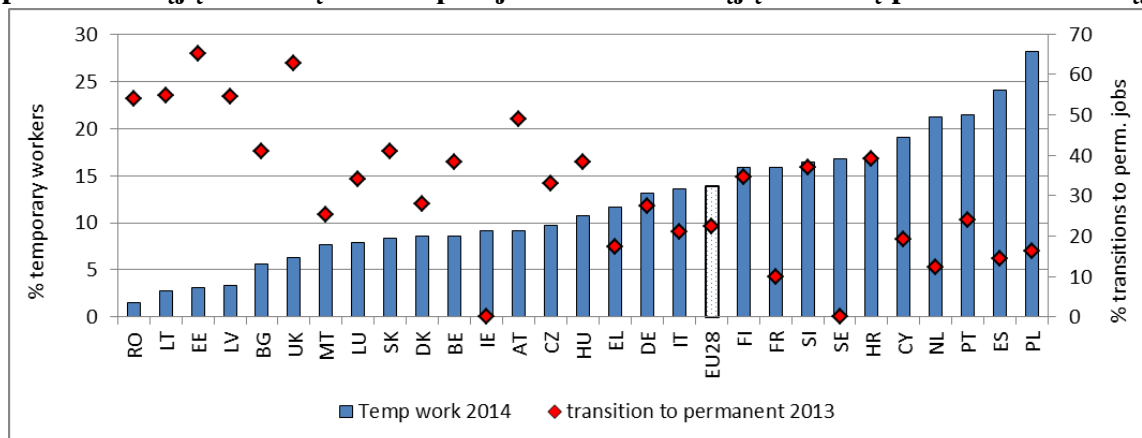
užfiksuotas nedarbo lygio mažėjimas daugiausia buvo susijęs su atleidimo iš darbo sumažėjimu, o įsidarbinimo lygis, nors ir taisėsi, vis dar buvo mažesnis už buvusį prieš krizę ir išlieka ypač žemas darbo ieškantiems asmenims, patekusiems į užburtą ilgalaikio nedarbo ratą.

Užimtumo augimo dinamika skyrėsi priklausomai nuo valstybės narės, ekonomikos sektoriaus ir darbo sutarties tipo. 2014 m. 20–64 m. gyventojų užimtumo lygis, palyginti su 2013 m., padidėjo visose valstybėse narėse, išskyrus Suomiją (-0,2 pp), Austriją (-0,4 pp) ir Nyderlandus (-0,5 pp). Tačiau šis lygis įvairiose valstybėse narėse ir toliau skiriasi, 2014 m. jis svyravo nuo 53,3 proc. Graikijoje ir nuo kiek mažiau nei 60 proc. Kroatijoje, Italijoje ir Ispanijoje, iki daugiau nei 75 proc. Nyderlanduose (75,4 proc.), Danijoje (75,9 proc.), Jungtinėje Karalystėje (76,2 proc.), Vokietijoje (77,7 proc.) ir Švedijoje (80 proc.). Kalbant apie sektorių raidą, užimtumo lygis iki šiol pagerėjo daugumoje sektorių, tarp jų – tokiuose labiausiai krizės paveiktuose sektoriuose kaip žemės ūkis, statybos ir pramonė. Žiūrint į sutarčių tipus, kaip ir buvo tikėtasi, per pastaruosius metus dirbančiųjų pagal laikinąsias sutartis užimtumas buvo labiausiai nepastovus ir kiek pastovesnis dirbančiųjų pagal neterminuotąsias darbo sutartis ar savarankiškai kai jis nuo 2014 m. išliko daugiau ar mažiau stabilus. Nuo 2013 m. bendrą užimtumo didėjimą daugiausia lėmė dažniau sudaromos laikinosios sutartys. Iš 2 pav. matyti, kad laikinosios darbo sutartys įvairiose valstybėse narėse naudojamos nevienodai dažnai – 2014 m. tokių sutarčių dalis sudarė mažiau kaip 5 proc. Rumunijoje ir Baltijos šalyse ir daugiau kaip 20 proc. Nyderlanduose, Portugalijoje, Ispanijoje ir Lenkijoje. Perėjimo nuo laikinųjų sutarčių prie neterminuotųjų sutarčių lygis įvairiose valstybėse narėse taip pat skiriasi, ir panašu, kad perėjimo lygis yra didžiausias (mažiausias) tose šalyse, kuriose laikinųjų sutarčių dalis yra mažiausia (didžiausia). Tiek laikinųjų sutarčių dalis, tiek perėjimas nuo laikinųjų sutarčių prie neterminuotųjų rodo darbo rinkų lankstumą. Tai taip pat gali atspindėti užimtumo apsaugos teisės aktų skirtumus skirtingose šalyse ir tai, koku mastu nacionalinės darbo rinkas veikia vidaus ir išorės aspektai. Tai ypač pasakytina apie šalis, kuriose plačiu mastu sudaromos laikinosios sutartys, nes laikinosios sutartys dažnai nepadidina galimybės gauti nuolatinį visos darbo dienos darbą.

Nestandartinės darbo sutartys dažniausiai sudaromos su moterimis, jaunuoliais ir nerutinį fizinį darbą dirbančiais asmenimis. Panašu, kad dirbant pagal tokias sutartis mokamas

mažesnis atlyginimas, be to, jas dažniausiai sudaro nedaug uždirbantys asmenys⁷. Kitas su darbu susijusio nesaugumo aspektas yra priverstinis pasirinkimas dirbti ne visą darbo laiką, kuris padidėjo nuo 16,7 proc. iki 19,6 proc. viso užimtumo dalies, bei atsitiktinio darbo pavidalų išplitimas ir įvairovė⁸.

2 pav. Laikinių sutarčių dalis ir perėjimas nuo laikinių sutarčių prie neterminuotųjų

Šaltinis: Eurostatas, ES darbo jėgos tyrimas ir ES SPGS. Trumpas aprašymas. Pateikti 2012 m. BG, EL, PT, HR duomenys apie perėjimą; AT atveju pateikti 2014 m. duomenys. Nėra IE ir SE duomenų apie perėjimą.

Užimtumo raida atspindi (grynąsias) darbo vietų kūrimo tendencijas; tradiciškai užimtumo augimo varikliu laikomos mažosios ir vidutinės įmonės (MVĮ). 2002–2010 m. 85 proc. naujų darbo vietų ES sukūrė MVĮ. 2010–2013 m. Europos Sąjungoje užimtumas MVĮ sumažėjo 0,5 proc. Šiuo metu daugelyje valstybių narių kredito prieinamumas ne finansų sektoriams tebėra menkas tiek dėl pasiūlos, tiek dėl paklausos veiksnių, įskaitant atitinkamų sektorių restruktūrizavimą ir finansinio išsiskolinimo mažinimą, susijusį su finansų krize. Ribotos galimybės gauti finansavimą taip pat gali turėti įtakos mažesniai pradedančių įmonių skaičiui. 2014 m. savarankiškai dirbančių asmenų skaičius didėjo maždaug tokiu pačiu tempu kaip ir užimtumas, o savarankiško darbo lygis ES mastu nepakito ir liko 14,6 proc., o tai žemesnis nei 2004–2006 m. lygis (15 proc.). Moterų savarankiško darbo lygis ir toliau buvo apie 10 proc., o vyrų lygis liko toks pats – savarankiškai dirbo maždaug kas penktas vyras. Savarankiško darbo lygis ir jo pokyčiai valstybėse narėse labai skiriasi, jie priklauso nuo labai įvairių veiksnių, pvz., pagrindinių sąlygų, nacionalinės verslumo dvasios

⁷ EBPO (2015): „Likime kartu. Kodėl mažesnė nelygybė naudinga visiems“ (angl. *In it together: Why less inequality benefits all*).

⁸ Europos gyvenimo ir darbo sąlygų gerinimo fondas (Eurofound) (2015): „Profesinio gyvenimo raida Europoje. 2014 m. metinė EurWORK apžvalga“

ir galimybių gauti apmokamą darbą. Šis lygis gerokai didesnis nei buvęs prieš 10 metų Nyderlanduose, Slovakijoje, Slovėnijoje, Graikijoje, Jungtinėje Karalystėje ir Čekijoje.

Aktyvumo lygis skiriasi ir priklauso nuo gyventojų grupės ir valstybių narių. Aktyvumo lygis keičiasi stabiliau nei užimtumo lygis, galbūt tai atspindi tik nedidelio masto atgrasymo efektą. Nuosekliai pagal ilgalaikes tendencijas, nuolat didėjo tam tikrų, ypač moterų ir vyresnio amžiaus darbuotojų, grupių aktyvumo lygis; tuo pačiu metu sumažėjo žemos kvalifikacijos ir 15–24 m. vaikinių aktyvumo lygis. Nors laikui bėgant aktyvumo lygio skirtumai sumažėjo, jie vis dar dideli lyginant tiek vyrų ir moterų, tiek vyresnio amžiaus ir darbingiausio amžiaus darbuotojų aktyvumą. 2014 m. ES 28 moterų aktyvumo lygis buvo 66,5 proc.; nors jis vis dar 11,5 pp mažesnis nei vyrų atveju, skirtumas, palyginti su 2010 m. (13,2 pp), sumažėjo. Lyčių skirtumai, susiję su darbu visą / ne visą darbo dieną, prisideda prie aktyvumo lygio skirtumų ir lemia vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumus, kurie po profesinio gyvenimo laikotarpio tampa vyrų ir moterų pensijų skirtumu. 2010–2014 m. vyresnio amžiaus (55–64 m.) ir darbingiausio amžiaus (25–54 m.) darbuotojų aktyvumo lygio skirtumas sumažėjo nuo 35,4 pp iki 29,6 pp. Priešingai, piliečių ir užsieniečių, neįgaliųjų ir sveikų asmenų aktyvumo lygio skirtumai nesumažėjo. Įvairiose valstybėse narėse labai skiriasi bendras aktyvumo lygis (2014 m. – nuo 63,9 proc. Italijoje iki 81,5 proc. Švedijoje) ir konkrečių grupių užimtumo lygis, kuriam įtakos turi ekonominės sąlygos, institucinė sąranga ir asmeniniai darbuotojų prioritetai.

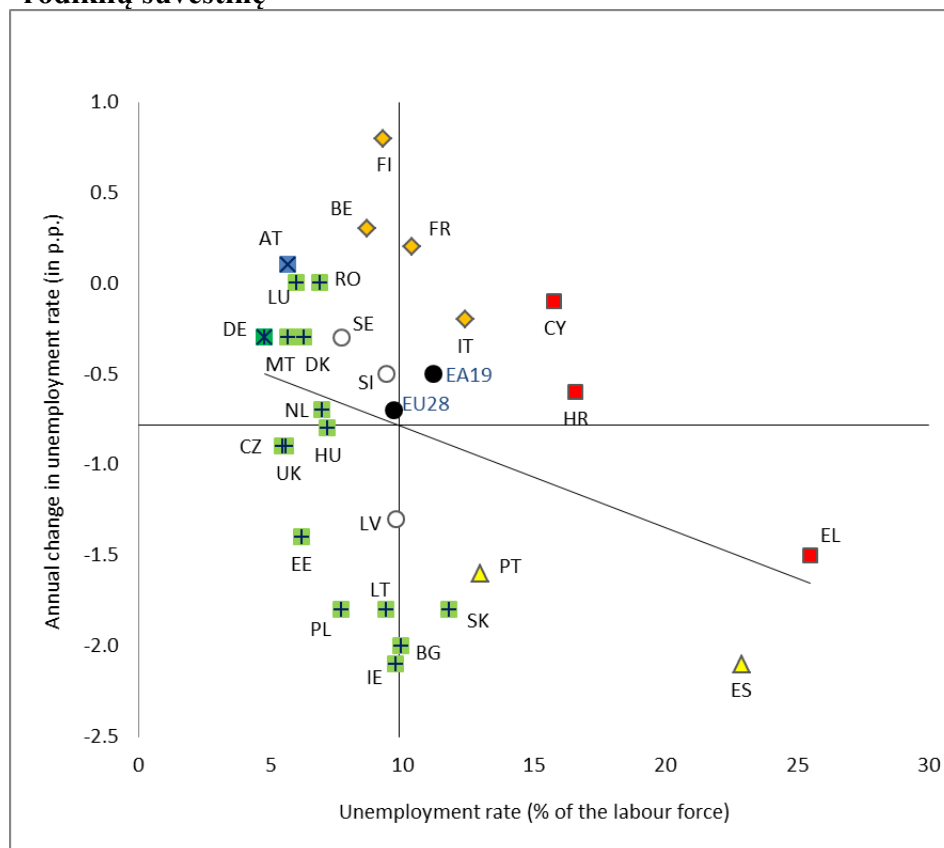
Nedarbas ir jaunimo nedarbas pradėjo mažėti, tačiau ne visose valstybėse narėse, o įvairių šalių skirtumai tebėra dideli. Remiantis pagrindinių užimtumo ir socialinių rodiklių suvestine, visoje Europoje galima stebėti tam tikrą nedarbo lygio konvergenciją, kai labiau nei vidutiniškai sumažėjo valstybių narių, kuriose užfiksuotas labai aukštas nedarbo lygis (tinkamiausi pavyzdžiai – Ispanija ir Portugalija, po jų eina Graikija). Vis dėlto iš 3 pav. matyti, kad pirmojoje 2015 m. pusėje nedarbo lygis svyravo nuo maždaug 5 proc. Vokietijoje iki daugiau kaip 20 proc. Ispanijoje ir Graikijoje. Taip pat matyti, kad nedarbo lygis labai aukštas Kroatijoje ir Kipre; pastarojoje šalyje jis ir toliau kyla.

Prastėjančią tendenciją su gerokai didesniu nei vidutinis padidėjimu galima stebėti nemažai šalių, kurių su nedarbo lygiu susiję rezultatai iš dalies geresni. Tai pasakytina apie Belgiją, Prancūziją, Suomiją ir Austriją (nors pastarojoje vis dar stebimas labai nedidelis 5,1 proc. nedarbo lygis). Iš šių šalių Suomijoje stebimas didžiausias padidėjimas ES 28 (0,8 pp). Nors

Italijoje nedarbas mažėja, palyginti su vidurkiu, mažėjimo tempas yra lėtas. Šią raidą reikėtų įdėmiai išanalizuoti, nes ji gali virsti ilgalaikėmis tendencijomis.

Kalbant iš lyčių perspektyvos, nedarbo lygio sumažėjimas vyrų ir moterų atveju apskritai panašus (ES 28, atitinkamai 0,8 ir 0,7 pp). Moterų nedarbo lygis vis dar kelia problemų Pietų Europoje (ypač Graikijoje ir Ispanijoje) ir kai kuriose Rytų Europos šalyse (Kroatijoje, Slovakijoje).

3 pav. Užimtumo lygis ir metinis pokytis pagal pagrindinių užimtumo ir socialinių rodiklių suvestinę

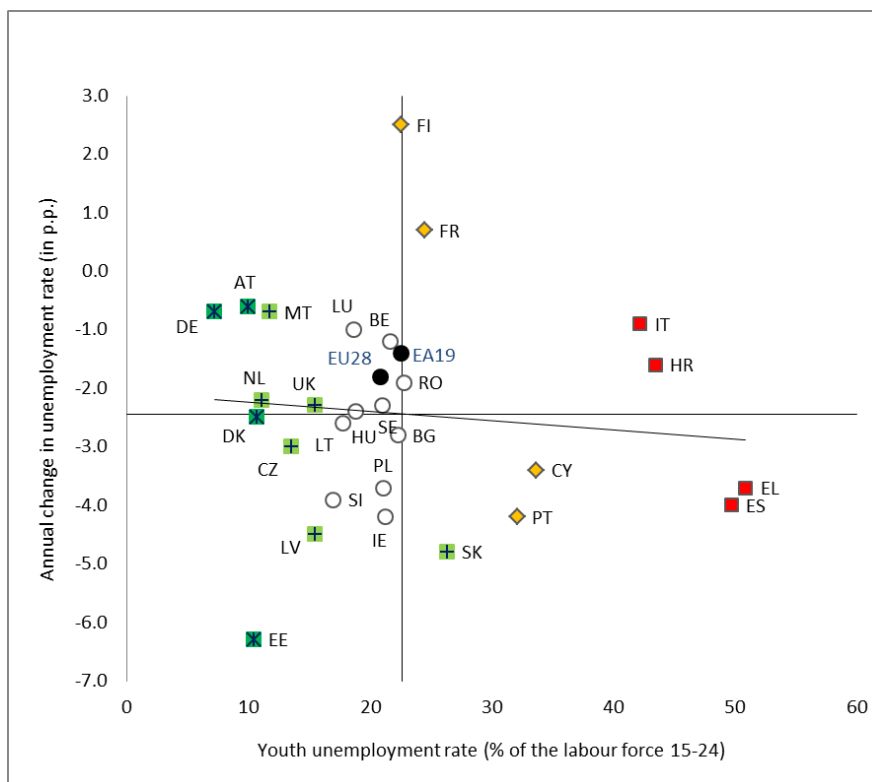

Šaltinis: Eurostatas, Darbo jėgos tyrimas (EMPL GD skaičiavimai). Laikotarpis – 2015 m. pirmojo pusmečio lygis ir metinis pokytis palyginti su 2014 m. pirmoju pusmečiu. Pastaba. Ašių susikirtimo taškas yra nesvertinis ES 28 vidurkis. ES 28 ir EZ 19 nurodo į atitinkamus svertinius vidurkius. Paaiškinimas pateiktas priede.

Iš 4 pav. matyti, kad įvairių šalių jaunimo nedarbo skirtumai yra dar didesni. Dviejose šalyse (Graikijoje ir Ispanijoje) jaunimo nedarbo lygis vis dar siekia apie 50 proc., kitose dviejose šalyse (Italijoje ir Kroatijoje) jis didesnis nei 40 proc., o dar dviejose (Kipre ir Portugalijoje) – didesnis nei 30 proc.; šiose šalyse taip pat didžiausias moterų nedarbo lygis. Nors iš neigiamo regresijos linijos nuolydžio galima spręsti, kad prasidėjo valstybių narių konvergencija, norint, kad jaunimo nedarbo lygis sumažėtų ir pasiektų pamatuotą lygį, šiose šalyse jaunimo nedarbas turėtų mažėti sparčiau. Panašu, kad šioje grupėje Portugalija yra sparčiausiai

konverguojanti šalis. Nedidelėje šalių grupėje (įskaitant Prancūziją ir Suomiją) matyti prastėjančios (nuo palyginti gero išeities taško) jaunimo nedarbo padėties ženklai. Suomijos atvejis vertas ypatingo dėmesio dėl 2,5 pp siekiančio padidėjimo per šį laikotarpį, o tai yra prastų ekonominių sąlygų ženklas (tai didžiausias bendro nedarbo lygio padidėjimas visoje ES 28).

4 pav. Jaunimo nedarbo lygis ir metinis pokytis pagal pagrindinių užimtumo ir socialinių rodiklių suvestinę

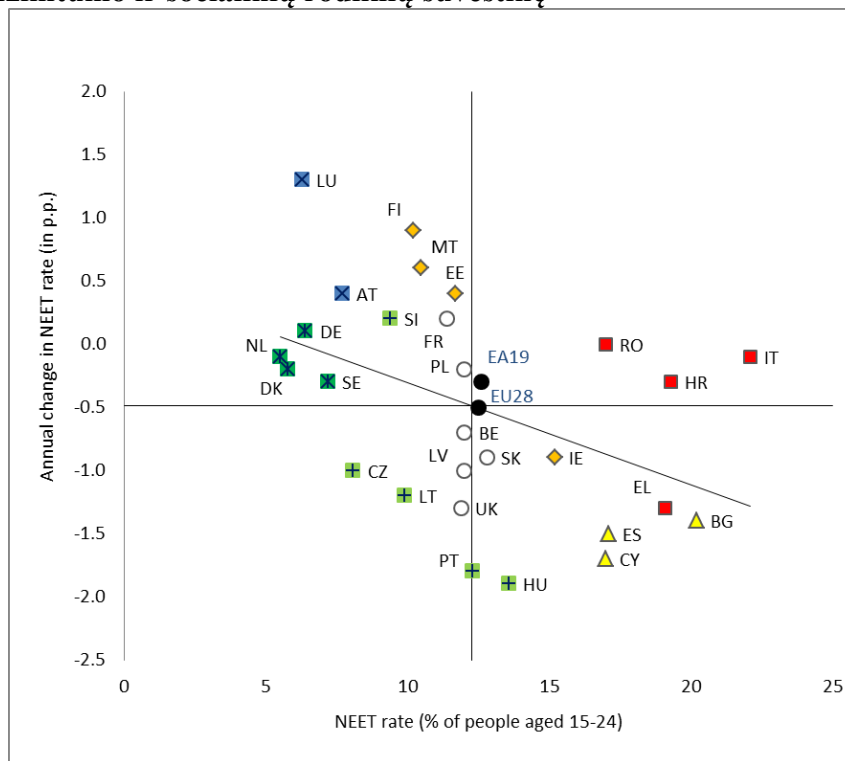

Šaltinis: Eurostatas, Darbo jėgos tyrimas (EMPL GD skaičiavimai). Laikotarpis – 2015 m. pirmojo pusmečio lygis ir metinis pokytis palyginti su 2014 m. pirmoju pusmečiu. Pastaba. Ašių susikirtimo taškas yra nesvertinis ES 28 vidurkis. ES 28 ir EZ 19 nurodo į atitinkamus svertinius vidurkius. Paaiškinimas pateiktas priede.

Nedirbančių ir nesimokančių jaunuolių dalis taip pat mažėja (5 pav.). Vis dėlto labai didelis nedirbančių ir nesimokančių jaunuolių lygis vis dar stebimas nemažoje dalyje šalių (Airijoje, Kipre, Ispanijoje, Rumunijoje, Graikijoje, Kroatijoje, Bulgarijoje ir Italijoje; pastarųjų šalių vertės viršija 20 proc.). Didžiausias nedirbančių ir nesimokančių merginų skaičius taip pat užfiksuotas Graikijoje, Italijoje, Rumunijoje ir Bulgarijoje. Nors ir atrodo, kad Ispanija, Bulgarija, Graikija ir Kipras konverguoja palyginti sparčiai, tačiau panašu, kad prisitaikymo (jei jo iš viso esama) sparta Italijoje, Kroatijoje ir Rumunijoje yra nepakankama. Šiuo atveju taip pat kelios valstybės, kuriose nedirbančių ir nesimokančių jaunuolių lygis yra

palyginti žemas ar artimas vidurkiui, matyti gerokai didesnis nei ES vidurkis metinis pokytis. Tai pasakytina apie Liuksemburgą, Austriją, Suomiją ir Malta.

5 pav. Nedarbančių ir nesimokančių jaunuolių lygis ir metinis pokytis pagal pagrindinių užimtumo ir socialinių rodiklių suvestinę

Šaltinis: Eurostatas, Darbo jėgos tyrimas (EMPL GD skaičiavimai). FR ir ES duomenų nėra. Laikotarpis – 2014 m. lygis ir metinis pokytis, palyginti su 2013 m. Pastaba. Ašių susikirtimo taškas yra nesvertinis ES 28 vidurkis. ES 28 ir EZ 19 nurodo į atitinkamus svertinius vidurkius. Paaiškinimas pateiktas priede.

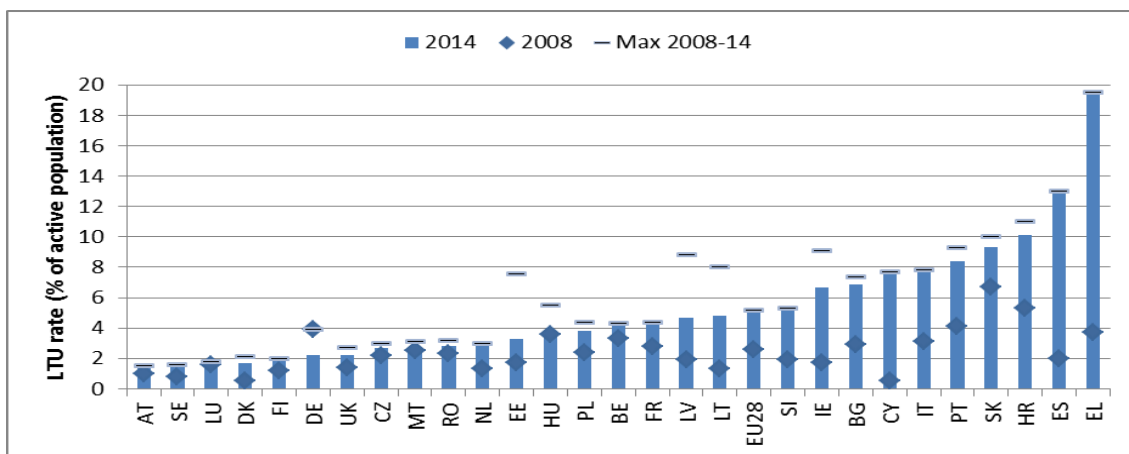
Daugelyje šalių mokyklos nebaigimo rodikliai pasitaisė. 2014 m. mokyklos nebaigusiujų asmenų skaičius, palyginti su 2013 m., sumažėjo 20 valstybių narių, nors šis skaičius gerokai padidėjo Estijoje. Nors daugumoje valstybių narių užfiksuoti teigiami pokyčiai, keliuose šalyse (Maltoje, Italijoje, Portugalijoje ir Ispanijoje) šis lygis tebėra ypač aukštas. Be to, užsienyje gimusių jaunuolių vidurkis paprastai 10 pp didesnis už vietoje gimusių asmenų vidurkį; Graikijoje ir Italijoje šis skirtumas siekia maždaug 20 pp⁹.

Nors padėtis darbo rinkoje apskritai pagerėjo, keliose valstybėse narėse ilgalaikio nedarbo lygis tebėra labai aukštas. Prasidėjus krizei ilgalaikio nedarbo lygis 2008–2014 m. padidėjo visose valstybėse narėse, išskyrus Vokietiją (6 pav.). Apskritai šis lygis vis dar palyginti aukštas, ypač Graikijoje ir, mažesniu mastu, Ispanijoje; 2014 m. užfiksuotas lygis šiose dviejose šalyse vis dar labai arti didžiausios ribos. Vyrams, jaunimui ir nekvalifikuotiems darbuotojams ilgalaikis nedarbas gresia palyginti labiau nei kitoms darbo

⁹ Žr. 2015 m. švietimo ir mokymo stebėsenos biuletenį (http://ec.europa.eu/education/tools/et-monitor_en.htm).

rinkos grupėms, o ypač didelį poveikį jis daro buvusiems nykstančių profesijų ir pramonės šakų atstovams. Bendra ekonomikos būklė ir toliau yra svarbus veiksnys, norint nustatyti ilgalaikio nedarbo lygį ir judėjimą į ilgalaikį nedarbą ir iš jo, tačiau esama ir stiprių konkrečioms šalims būdingų efektų, daugiausiai susijusių su institucinio pobūdžio skirtumais.

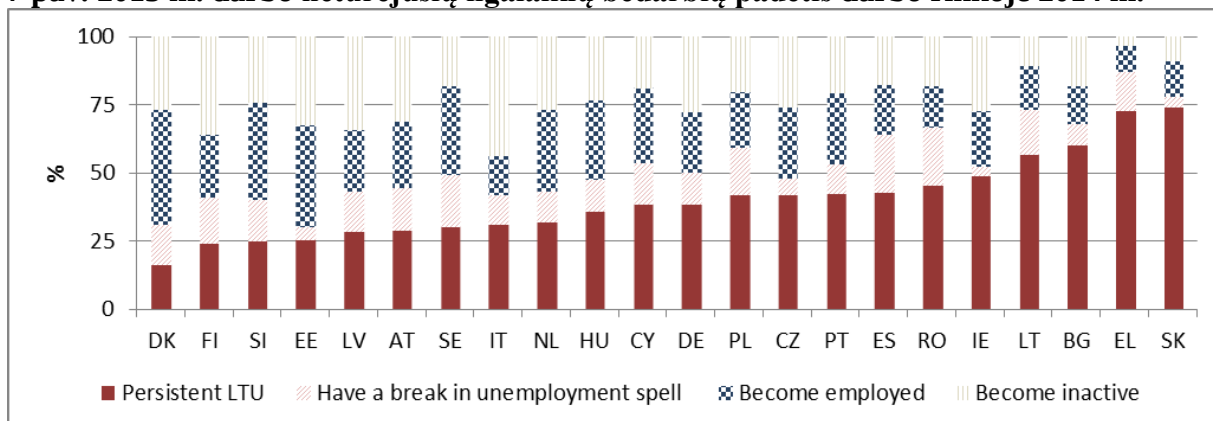
6 pav. Ilgalaikio nedarbo lygis (2008 m., 2014 m. ir aukščiausias lygis)

Šaltinis: „Užimtumas ir socialinė raida Europoje 2015 m.“, Europos Komisija.

Ilgalaikio nedarbo dinamika valstybėse narėse skiriasi. 7 pav. pavaizduotas 2013–2014 m. su ilgalaikiu nedarbu susijęs perėjimo lygis. Kelių valstybių ilgalaikio nedarbo patvarumo lygis (ilgalaikiai bedarbiai, kurie po metų vis dar neturi darbo) yra didelis, o Lietuvoje, Bulgarijoje, Graikijoje ir Slovakijoje jis didesnis nei 50 proc. Viena vertus, perėjimas į užimtumą yra palyginti dažnas Danijoje, Švedijoje, Estijoje ir Slovėnijoje. Tikėtina, kad perėjimas į neveiklumą gali atspindėti atgrasyto darbuotojo efektą; tokio perėjimo mastas ypač didelis Italijoje, kiek mažesnis Suomijoje, Estijoje ir Latvijoje.

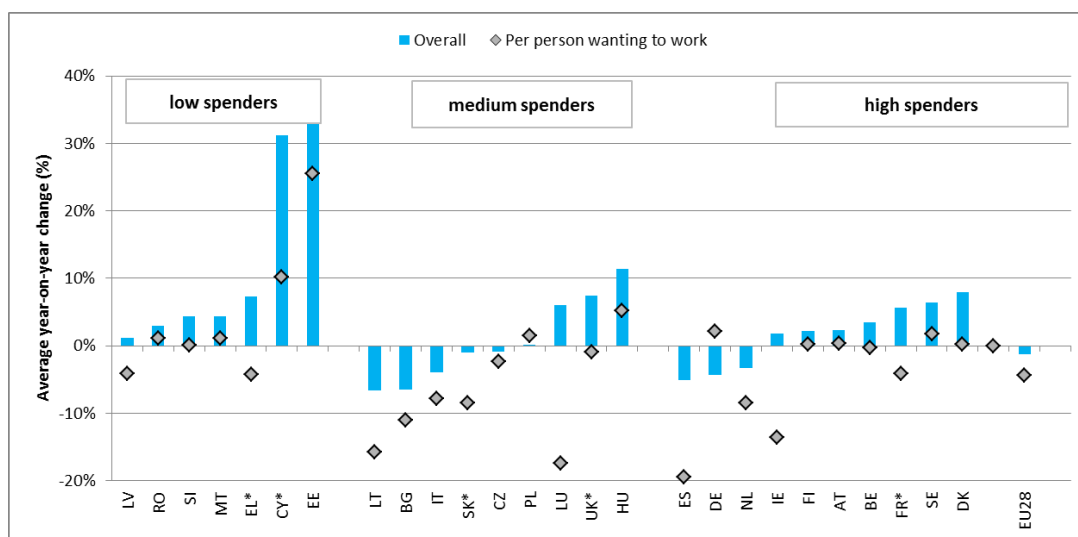
7 pav. 2013 m. darbo neturėjusių ilgalaikių bedarbių padėtis darbo rinkoje 2014 m.

Šaltinis: „Užimtumas ir socialinė raida Europoje 2015 m.“, Europos Komisija.

Nors bendra padėtis ilgalaikiams bedarbiams nebuvo palanki, bendros išlaidos, skirtos aktyvioms darbo rinkos politikos priemonėms, dėl griežto nacionalinio biudžeto kai kuriose šalyse sumažėjo. 2007–2012 m. bendros išlaidos (kaip 2007 m. BVP dalis) sumažėjo 8 valstybėse narėse, o išlaidos vienam įsidarbinti norinčiam žmogui sumažėjo trylikoje šalių (8 pav.). Jos daugiausia sumažėjo šalyse, kuriose 2007 m. išlaidų lygis buvo palyginti žemas. Nors naujesnių duomenų apie įvairių šalių išlaidas dar nėra, mažai tikėtina, kad išlaidų lygis iš esmės pasitaisė, turint omenyje tai, kad daugelyje valstybių narių vyriausybės biudžetai ir po 2012 m. išliko griežti. Be to, nemažoje dalyje valstybių išlaidos ADRP nėra skiriamos ilgalaikiams bedarbiams kaip svarbiausiai tikslinei grupei; maždaug pusėje valstybių narių tikslinių išlaidų lygis yra mažesnis nei 20 proc. Panašu, kad laikui bėgant ilgalaikiams bedarbiams skirtos PES išmokos, bedarbio išmokos ir jų dalyvavimas švietime ir mokyme sumažėjo keliose valstybėse narėse, tai gali būti susiję su sunkumu pasiekti labai ilgai (dvejus metus ir ilgiau) darbo nerandančius ilgalaikius bedarbius¹⁰.

8 pav. Metinis realusis išlaidų ADRP augimas 2007–2012 m.

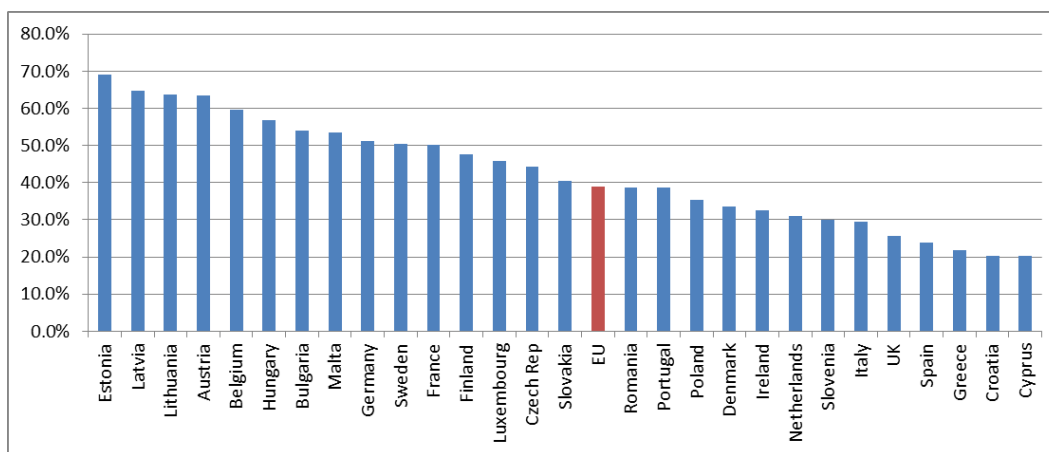
Šaltinis: Eurostatas, Darbo rinkos politikos duomenų bazė. EMPL GD ES 28 vidutinės vertės apskaičiavimas. Pastaba. Valstybės narės pagal 2007 m. išlaidas ADRP suskirstytos į mažai, vidutiniškai, daug išleidžiančių šalių grupes (kat. 1–7, BVP %). Dėl duomenų trūkumo bendrieji ES 28 duomenys apskaičiuoti naudojant Jungtinės Karalystės ir Graikijos 2010 m. vertę vietoj 2011–2013 m., Ispanijos, Prancūzijos, Kipro, Maltos ir Rumunijos atveju 2012 m. vertė naudota ir 2013 m.; taip pat neįtraukti Kroatijos duomenys. Kroatija ir Portugalija nebuvo įtrauktos dėl duomenų trūkumo ir pertrūkių. *Dėl duomenų pertrūkių Graikijos, Prancūzijos ir Jungtinės Karalystės atvejais vietoj 2007–2012 m. vidurkių naudoti 2007–2010 m. vidurkiai, Slovakijos atveju panaudoti 2008–2012 m. laikotarpio duomenys, o Kipro atveju naudoti 2007–2011 m. laikotarpio duomenys.

Menkesnis (ilgalaikių) bedarbių motyvavimas gali prisidėti prie jau esamo gebėjimų trūkumo. Mažesnės išlaidos (ilgalaikiams) bedarbiams motyvuoti gali, ypač jei tai yra susiję

¹⁰ „Kaip užkirsti kelią ilgalaikiam nedarbui ir kovoti su juo“, in „Užimtumas ir socialinė raida Europoje 2015 m.“, Europos Komisija.

su mokymu, sutrukdyti jiems įgyti gebėjimų, reikalingų, kad vėl susirastų darbą. Tai ne tik padidintų nedarbo patvarumo lygį, bet prisidėtų ir prie jau esamo gebėjimų trūkumo. 9 pav. parodoma, kad keliose valstybėse narėse didelė dalis darbdavių nurodo susiduriantys su sunkumais, kai reikia rasti reikalingų gebėjimų turinčių darbuotojų. Palyginti daug problemų nustatyta Baltijos šalyse (tai gali būti susiję su gana dideliu žmonių iš šių šalių išvykimu į kitas ES valstybes nares), taip pat tokiose šalyse su nedideliu nedarbo lygiu kaip Austrija, Belgija ir Vokietija. Mažiau sunkumų nustatyta tokiose valstybėse narėse kaip Ispanija, Graikija ir Kipras, kur darbo pasiūlos trūkumas nėra įdarbinimą ribojantis veiksnys. Gebėjimų trūkumą galėtų padėti sumažinti geresnė mokymosi visą gyvenimą paslaugų teikimo kokybė ir tolesnės investicijos į jį. Eurostato duomenimis, 2009–2014 m. asmenų, besinaudojančių mokymosi visą gyvenimą galimybėmis pagausėjo daugumoje valstybių narių (išskyrus Kroatiją, Kiprą, Graikiją, Lenkiją, Ispaniją ir Slovėniją), tačiau vis dar išlieka didelių skirtumų; 2014 m. dalyvavimo mokymosi visą gyvenimą procese skaičiai svyravo nuo 1,5 proc. Rumunijoje ir 1,8 proc. Bulgarijoje iki daugiau kaip 25 proc. Suomijoje, Švedijoje ir Danijoje.

9 pav. Sunkumai, su kuriais susiduria Europos firmos, ieškančios reikalingų gebėjimų turinčių darbuotojų, 2013 m.

Šaltinis: „Trečiasis Europos įmonių tyrimas“ (angl., *Third European Company Survey*; pastaba skaitytojui: Įmonių, teigiamai atsakiusių į klausimą „Ar jūsų įmonei kilo sunkumų, ieškant reikalingų gebėjimų turinčių darbuotojų?“, dalis).

Sunkumai, kylantys ieškant darbuotojų, gali turėti įvairių priežasčių, viena jų – darbuotojai, neturintys reikalingų gebėjimų. Vis dėlto neseniai atlikta gebėjimų paklausos ir pasiūlos neatitikties analizė rodo, kad tik mažiau kaip pusė įdarbinimo sunkumų kyla dėl tikrų gebėjimų trūkumo, o beveik trečdalis sunkumų gali būti priskiriama nepatraukliam darbo užmokesčiui. Netipiškas darbo laikas, mokymo darbo vietoje galimybių nebuvimas ir

nepatrauklus darbo užmokestis mažina darbdavių gebėjimą pritraukti darbuotojus. Be to, tyrimas parodė, kad įmonės, nesugebančios rasti darbuotojų su reikalingais gebėjimais, dažnai nenoriai siūlo sudaryti ilgalaikes darbo sutartis¹¹.

Struktūriniai gebėjimų bazės trūkumai kelia grėsmę Europos ekonomikos augimo potencialui. Iš naujausių EBPO ir EK apklausos „Tyrimas dėl suaugusių asmenų gebėjimų“ duomenų matyti, kad maždaug 20 proc. darbingo amžiaus gyventojų pagrindiniai gebėjimai (raštingumas ir gebėjimas skaičiuoti) yra menki; kai kuriose šalyse (Prancūzijoje, Ispanijoje, Italijoje) tokių žmonių dar daugiau. Labai gerą pagrindinių gebėjimų lygį turinčių žmonių dalis yra didelė tik keliose šalyse (Estijoje, Danijoje, Suomijoje, Nyderlanduose ir Švedijoje); dauguma Europos šalių gerokai atsilieka nuo šioje srityje pažangiausių pasaulio šalių (kaip antai Japonijos ar Australijos). 2014 m. vidutiniškai 22 proc. ES gyventojų neturėjo jokių skaitmeninių įgūdžių; šių gyventojų dalis svyravo nuo 5 proc. Liuksemburge iki 45 proc. Bulgarijoje ir 46 proc. Rumunijoje¹². Atsižvelgiant į tai, kad tam, kad skaitmeninė visuomenė veiksmingai funkcionuotų, individui reikalingi didesni nei žemo lygio gebėjimai (t. y. ne tik gebėjimas išsiųsti e. laišką), galima sakyti, kad 40 proc. ES gyventojų neturi pakankamų skaitmeninių gebėjimų. Valdžios sektoriaus išlaidų duomenys rodo didėjančią pavojų, kad investicijos į žmogiškąjį kapitalą yra nepakankamos; nustatyta, kad nuo 2010 m. viešosios išlaidos švietimui sumažėjo 3,2 proc., o 2013 m. metais šios išlaidos sumažėjo vienuolikoje valstybių narių. Europos investicijos į švietimą ir gebėjimų ugdymą yra neveiksmingos, o tai kelia pavojų jos vidutinio laikotarpio konkurencingumui ir įsidarbinimo galimybėms.

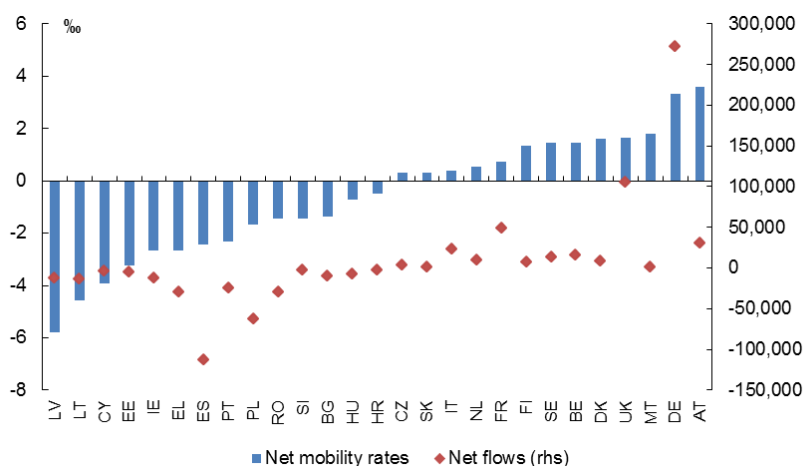
Siekiant sumažinti su nedarbu susijusius šalių skirtumus ir spręsti su gebėjimų trūkumu susijusias problemas, darbo jėgos judumas yra potencialiai svarbus koregavimo mechanizmas. 10 pav. nurodytas judumo ES viduje lygis rodo palyginti aiškią tendenciją – žmonės juda iš labiausiai krizės paveiktų šalių į šalis, kurios krizę atlaikė palyginti gerai. Tai prisidėjo prie ilgalaikių srautų iš Vidurio ir Rytų Europos į turtingesnes Šiaurės ir Vakarų Europos šalis. Kalbant absoliučiais duomenimis, grynasis srautas didžiausias iš Ispanijos ir Lenkijos ir į Vokietiją bei Jungtinę Karalystę. Apskritai judumas ES viduje toliau lieka palyginti nedidelis. Judūs piliečiai paprastai yra jauni ir labai išsilavinę asmenys, kurie prisideda prie gebėjimų trūkumo problemos sprendimo priimančiosiose šalyse, tačiau taip pat

¹¹ „Gebėjimų ugdymo ir suderinimo parama ES“, in „Užimtumas ir socialinė raida Europoje 2015 m.“, Europos Komisija.

¹² Pagal sudėtinį skaitmeninių įgūdžių rodiklį, paremtą Skaitmeninių gebėjimų sistema, <https://ec.europa.eu/jrc/sites/default/files/lb-na-26035-enn.pdf>.

sudaro tam tikrų problemų šalyse, kurias palieka, net jei jie ir prisideda pinigų perlaidomis¹³. Visiškas kvalifikacijų skaidrumas ir palyginamumas ES galėtų palengvinti darbuotojų judumą, nes darbdaviams padėtų suprasti kvalifikaciją, kurią asmuo įgijo kitoje valstybėje narėje, ir ją pasitikėti. Šiuo tikslu valstybės narės savo nacionalines kvalifikacijas klasifikuoja pagal Europos kvalifikacijų sandarą.

10 pav. Grynasis judėjimo ES viduje lygis ir srautai, 2013 m.

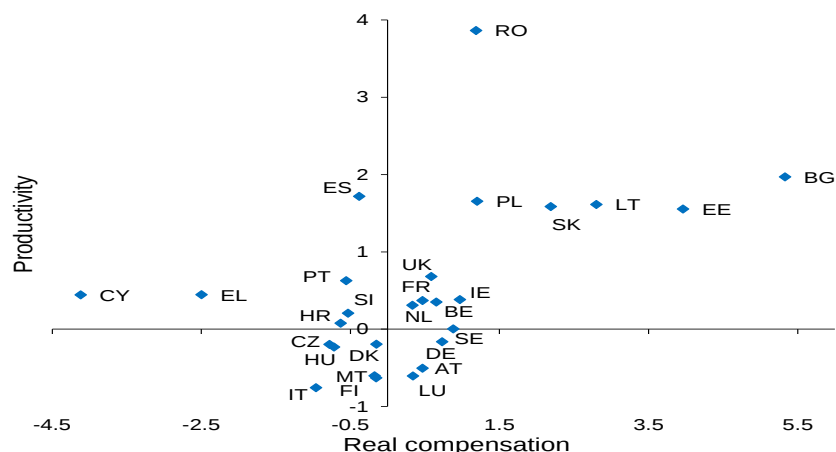

Šaltinis: „Europos darbo rinkos raida 2015 m.“ (*Labour Market Developments in Europe*, 2015), Europos Komisija. Pastaba. Liuksemburgo duomenys nepateikti, nes jie atsiduria už skalės ribų. Grynasis judumo ES viduje lygis apskaičiuojamas kaip imigracijos ir emigracijos iš ES šalių ir į jas skirtumas bendram gyventojų skaičiui metų pradžioje 1 000 gyventojų.

Panašu, kad daugumoje valstybių narių darbo užmokesčio raida atitinka našumą ir prisidėjo prie pusiausvyros euro zonoje pasikeitimo. Iki 2008 m. darbo sąnaudų produkcijos vienetui raida greičiau spartėjo deficitą patiriančiose šalyse nei perviršį patiriančiose šalyse. Po to ši tendencija pasikeitė į priešingą pusę, o tai prisidėjo prie išorinės pusiausvyros atkūrimo paveiktose valstybėse narėse. Be to, kaip nurodyta 11 pav., panašu, kad pastaraisiais metais realusis darbo užmokestis kinta daugiau ar mažiau atsižvelgiant į našumą (priešingai nei buvo fiksuota ankstesniais metais keliose šalyse), su nedideliais nuokrypiais daugybėje šalių (išskyrus Kiprą, Graikiją, Ispaniją, Estiją, Rumuniją ir Bulgariją). Tai apskritai šalių vidaus ir išorės pusiausvyrai yra teigiama raida.

11 pav. Realusis darbo užmokestis ir našumas, vidutinis augimo tempas 2012–2014 m.

¹³ „Užimtumas ir socialinė raida Europoje 2015 m.“, Europos Komisija.

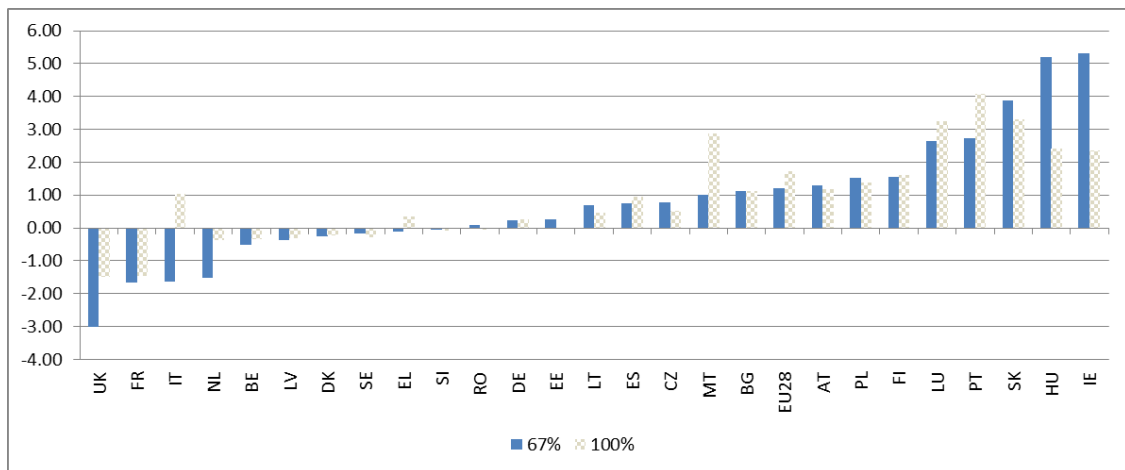
Šaltinis: „Europos darbo rinkos ir darbo užmokesčio raida 2015 m.“, Europos Komisija.

Pastaraisiais metais darbo jėgos mokesčių pleištas padidėjo nemažoje dalyje valstybių narių, ypač mažą ir vidutinį darbo užmokestį gaunantiems asmenis, kuris prisidėjo prie ir taip didelio lygio keliose šalyse¹⁴. Mokesčių pleišto lygis valstybėse narėse labai skiriasi, jis svyruoja nuo mažiau nei 30 proc. Maltoje ir Airijoje iki daugiau kaip 45 proc. Belgijoje, Vokietijoje, Prancūzijoje ir Vengrijoje 2014 m. (ir Austrijoje bei Italijoje – tik vidutinį darbo užmokestį gaunantiems asmenims). 12 pav. pavaizduotas mokesčių pleišto pokytis 2010–2014 m. (šeimą išlaiko vienas asmuo, vaikų nėra) tiek 67 proc., tiek 100 proc. vidutinio atlyginimo lygyje. Mokesčių pleištas sumažėjo tik aštuoniose valstybėse narėse abiemis pajamų lygiams, labiausiai – Jungtinėje Karalystėje ir Prancūzijoje. Maltoje, priešingai, užfiksuotas palyginti stiprus padidėjimas (100 proc. pajamų lygio atveju, tačiau nuo žemo lygio), taip pat Liuksemburge, Portugalijoje, Slovakijoje, Vengrijoje ir Airijoje (tiek 67 proc., tiek 100 proc. lygio atveju, bet Airijoje – nuo žemo lygio). Šios tendencijos kelia susirūpinimą, turint omenyje vis dar aukštą nedarbo lygį daugybėje valstybių narių. Tinkamai finansuotas mokesčių pleišto sumažinimas padidintų paklausą, augimą ir paremtų darbo vietų kūrimą bei prisidėtų prie sklandaus EPS veikimo¹⁵.

12 pav. Mokesčių pleišto pokyčiai 2010–2014 m. laikotarpiu

¹⁴ Darbo jėgos mokesčių pleišta sudaro gyventojų pajamų mokestis ir darbdavių bei darbuotojų socialinio draudimo įmokos.

¹⁵ Žr. keletą Euro grupės pareiškimų, pvz., Euro grupės pareiškimas. Struktūrinių reformų darbotvarkė. Teminės diskusijos apie ekonomikos augimą ir darbo vietų kūrimą. Bendrieji reformų, kuriomis siekiama sumažinti darbo jėgai tenkančią mokesčių našta, principai (Milanas, 2014 m. rugsėjo 12 d.)

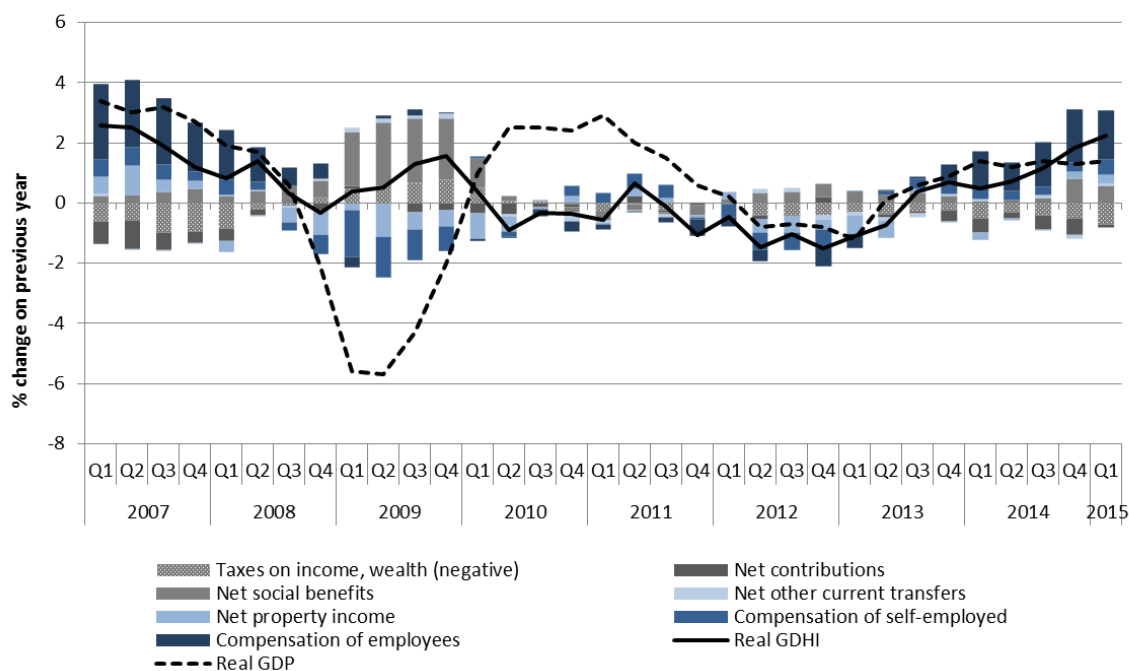

Šaltinis: EK ir EBPO mokesčių ir išmokų duomenų bazė. Pastaba. Duomenys susiję su namų ūkiais, kuriuose šeimą išlaiko vienas asmuo (vaikų nėra), BG, LT, LV, MT ir RO atveju pateikti ne 2014 m., o 2013 m. duomenys.

1.3 Socialinės tendencijos bei uždaviniai

Namų ūkių pajamos ES vėl didėja dėl intensyvesnio ekonominio aktyvumo ir gerėjančių su darbo rinka susijusių aplinkybių. Apskaičiuota, kad ES bendrosios namų ūkių disponuojamosios pajamos per metus iki pirmojo 2015 m. ketvirčio vidutiniškai padidėjo 2,2 proc. (13 pav.). Prie realiųjų namų ūkio pajamų didėjimo prisidėjo pajamų rinkoje padidėjimas, visų pirmiausia, darbo užmokesčio, ir kiek mažiau – iš savarankiško darbo ir iš grynąjų pajamų iš turto. 2014 m. ir pirmąjį 2015 m. ketvirtį pajamų ir turto mokesčiai kiek pristabdė realiųjų bendrųjų namų ūkių disponuojamųjų pajamų augimą.

13 pav. Realiųjų bendrųjų namų ūkių disponuojamųjų pajamų pokytis ir jo sudedamosios dalys ES

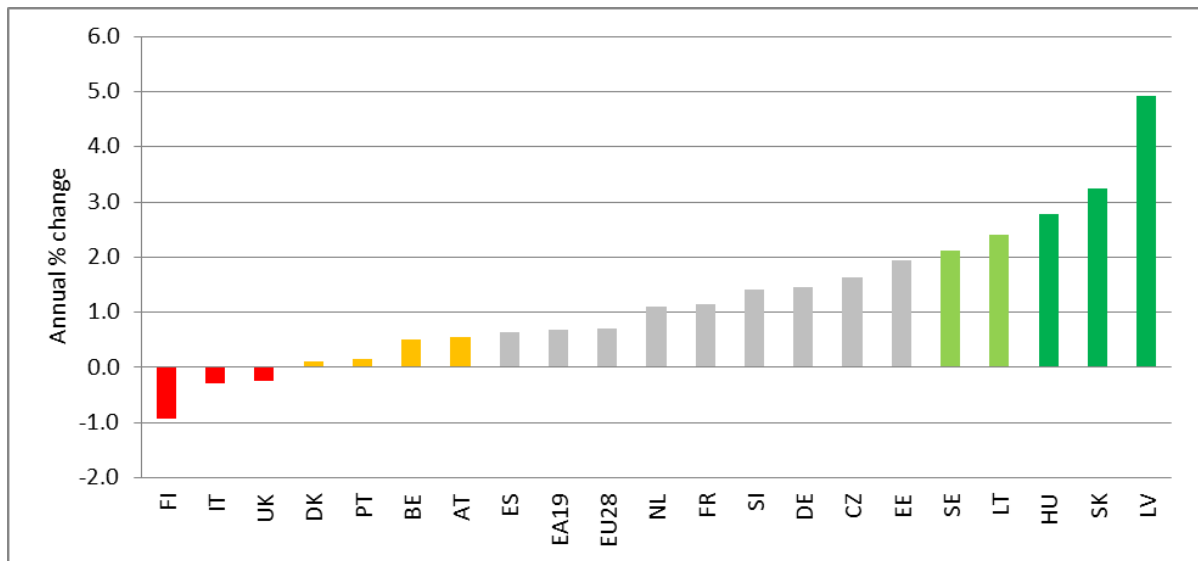

Šaltinis: Eurostatas, nacionalinės sąskaitos (EMPL GD skaičiavimai)

Įdėmesnis žvilgsnis į šalių rezultatus patvirtina, kad 2014 m. daugumoje šalių realiosios bendrosios namų ūkių disponuojamosios pajamos padidėjo. Duomenys iš pagrindinių užimtumo ir socialinių rodiklių suvestinės (14 pav.)¹⁶ rodo, kad per 2014 m. daugumoje valstybių narių realiosios namų ūkių disponuojamosios pajamos padidėjo. Švedijoje, Lietuvoje, Vengrijoje, Slovakijoje ir Latvijoje bendrosios namų ūkių disponuojamosios pajamos padidėjo labiausiai – daugiau kaip 2 proc. per metus. Priešingai, Jungtinėje Karalystėje, Italijoje ir Suomijoje užfiksuotas sumažėjimas, pastarąjį atvejį reikėtų sieti su bendrai suprastėjusiais nedarbo rodikliais. Dar nėra duomenų, kurie leistų įvertinti naujausią bendrųjų namų ūkių disponuojamųjų pajamų raidą krizės stipriai paveiktose šalyse (pvz., Graikijoje ir Kipre).

¹⁶ Bendrųjų namų ūkių disponuojamųjų pajamų duomenys gauti 2015 m. spalio 28 d. Kol kas neturima devynių valstybių narių (Airijos, Bulgarijos, Graikijos, Kipro, Kroatijos, Lenkijos, Liuksemburgo, Maltos ir Rumunijos) 2014 m. duomenų.

14 pav. Bendrųjų namų ūkių disponuojamųjų pajamų pokytis 2014 m. pagal pagrindinių užimtumo ir socialinių rodiklių suvestinę

Šaltinis: Eurostatas, nacionalinės sąskaitos (EMPL GD skaičiavimai).

Po nuolatinio žmonių, kuriems gresia skurdas arba socialinė atskirtis, dalies augimo 2009–2012 m., 2013 m. ir 2014 m. padėtis stabilizavosi.

Strategijos „Europa 2020“ skurdo mažinimo tikslas matuojamas pasitelkus Eurostato teikiamą skurdo rizikos arba atskirties lygį. Žmonių, kuriems gresia skurdas arba socialinė atskirtis, santykis yra dalis žmonių:

- kuriems gresia skurdas – tai asmenys, kurių namų ūkio ekvivalentinės¹⁷ disponuojamosios pajamos yra žemiau 60 % nacionalinės ekvivalentinių disponuojamųjų pajamų (išmokėjus socialines išmokas ir pensijas) medianos;
- ARBA patiria didelį materialinį nepriteklių¹⁸;
- ARBA gyvena labai mažo užimtumo namų ūkiuose¹⁹.

2014 m. žmonių, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, lygis 28 ES valstybėse narėse (ES 28) nežymiai sumažėjo iki 24,4 proc.²⁰ arba 122 mln. žmonių, nuo 24,5 proc. 2013 m. ir

¹⁷ Eurostatas taiko ekvivalentiškumo koeficientą, kuris apskaičiuojamas pagal EBPO modifikuotą skalę. Pagal ją 1,0 svoris daugiklis taikomas pirmajam 14 m. ir vyresniam asmeniui, 0,5 – kitiems 14 m. ir vyresniems asmenims ir 0,3 – 0–13 m. asmenims. Eurostato pateikiama išsami apibrėžtis pateikiama adresu

http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Material_deprivation

¹⁸ Didelį materialinį nepriteklių patiriantys asmenys – tai asmenys, negalintys sau leisti bent trijų dalykų (prekių ar paslaugų) iš dešimties svarbiais laikomų dalykų sąrašo.

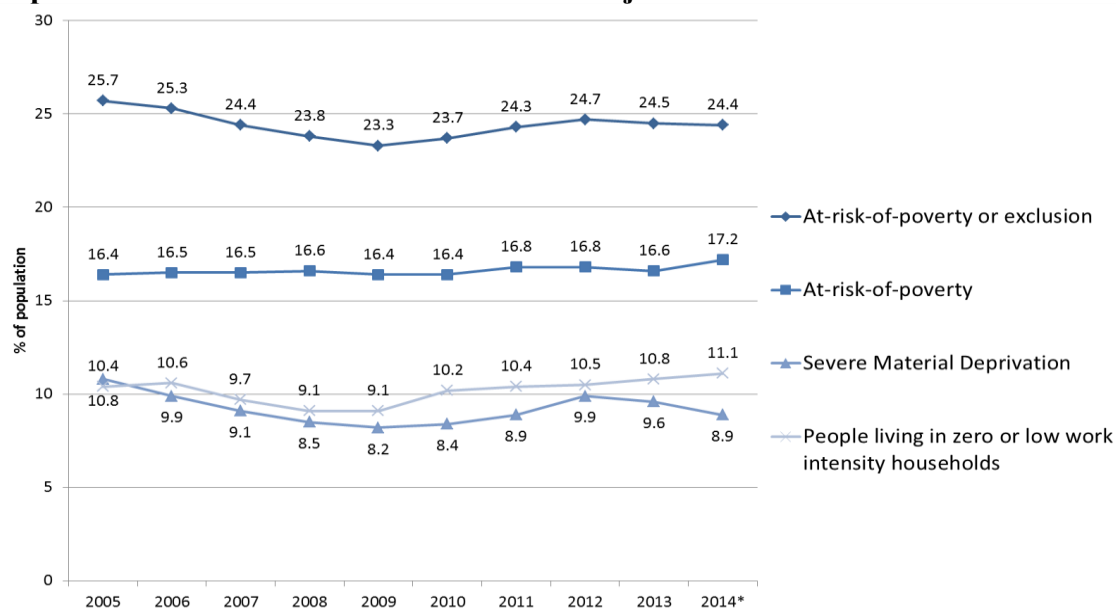
¹⁹ Labai mažo imlumo darbui namų ūkiuose gyvenantys asmenys – tai 0–59 m. asmenys, gyvenantys namų ūkiuose, kuriuose suaugusieji (18–59 m.) per praėjusius metus išnaudojo mažiau nei 20 proc. savo visų darbo galimybių.

²⁰ 2014 m. žmonių, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, duomenys yra Eurostato pateikti vertinimai, paremti daugumos valstybių narių pateiktais duomenimis.

24,7 proc. 2012 m. Vis dėlto tai vis viena 1 procentiniu punktu daugiau nei 2009 m. (23,3 proc.).

Namų ūkiai, kuriuose nėra vienas narys neturi darbo, ir dideli materialiniai nepritekliai leidžia paaiškinti didžiąją dalį žmonių, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, skaičiaus raidą. 2013 m. didelį materialinį nepriteklių patiriančių asmenų skaičius sumažėjo iki 9,6 proc. visų gyventojų. Remiantis 2014 m. preliminariais Eurostato duomenimis²¹, tikimasi, kad šis skaičius bus nuo to laiko sumažėjęs, nors ir gerokai didesnis nei 8,2 proc. 2009 m. (žr. 15 pav.) Be to, 2013 m. namų ūkių, kuriuose nėra vienas narys neturi darbo, dalis išaugo iki 10,8 proc.; tai gerokai daugiau nei iki krizės buvęs lygis (9,1 proc.). Skurdo rizikos lygis, kuris nurodo asmenų, kurie, išmokėjęs išmokas²², gauna mažiau nei 60 proc. disponuojamųjų pajamų medianos, grupę, išliko stabilus (apie 16,6 proc.), tačiau skurdo riba, žemiau kurios laikoma, kad asmenys susiduria su skurdo rizika, vis dar žemėja, o tai rodo nuolat prastėjančius pragyvenimo standartus. Skurdo rizikos ir socialinės atskirties rizikos galimo suvaldymo laipsnis labai priklausė nuo nacionalinių automatinių stabilizatorių.

15 pav. Skurdo ir socialinės atskirties tendencijos ES

Šaltinis: Eurostatas, Europos Sąjungos pajamų ir gyvenimo sąlygų statistikos (ES SPGS) duomenys.

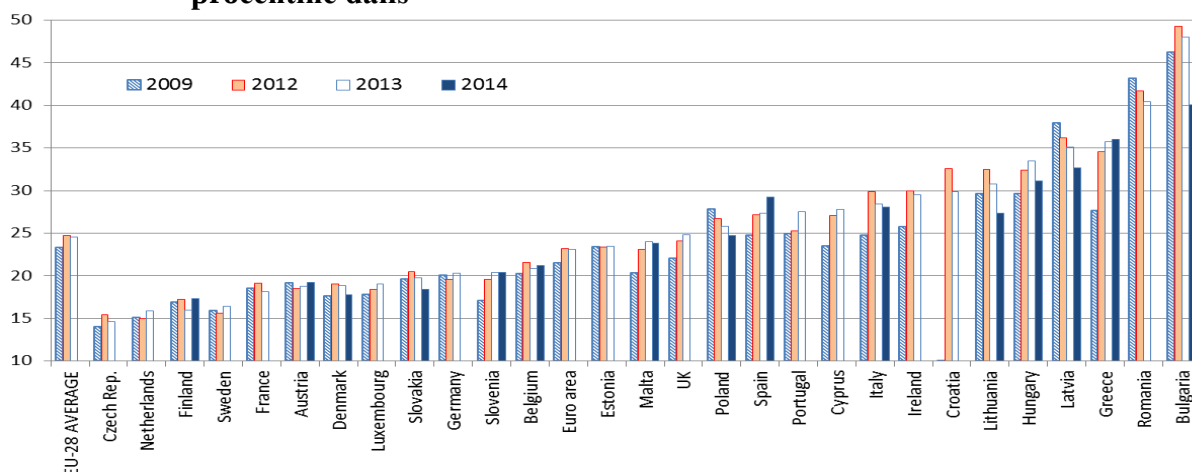
Pastaba. Preliminarūs 2014 m. duomenys. ES 27 iki 2009 m.; namų ūkiai, kurių nėra vienas narys neturi darbo: 0–59 m. gyventojai (proc.) asmenys, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis; asmenys, kuriems gresia skurdas: praėjusių metų pajamos; asmenys, patiriantys didelį materialinį nepriteklių: einamieji metai; namų ūkiai, kurių nėra vienas narys neturi darbo: Praėjusieji metai

²¹ Daugiau informacijos apie preliminarinius materialinių nepriteklių statistinius duomenis pateikiama atitinkamame Eurostato leidinyje adresu http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Material_deprivation_statistics_-_early_results

²² Mažiau nei 60 proc. nacionalinės namų ūkio pajamų medianos po socialinių išmokų.

2013 m. ir 2014 m. devynios valstybės (Čekija, Nyderlandai, Suomija, Švedija, Prancūzija, Austrija, Danija, Liuksemburgas ir Slovakija) pasiekė, kad asmenų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, lygis, kuris daugiau ar mažiau buvo toks, kaip ir 2009 m., būtų žemesnis nei 20 proc. Priešingai, šešiose valstybėse narėse asmenų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, lygis viršijo 30 proc.; keturios šių valstybių pasiekė, kad jų nacionalinis asmenų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, lygis, palyginti su praėjusiais metais, sumažėtų (16 pav.).

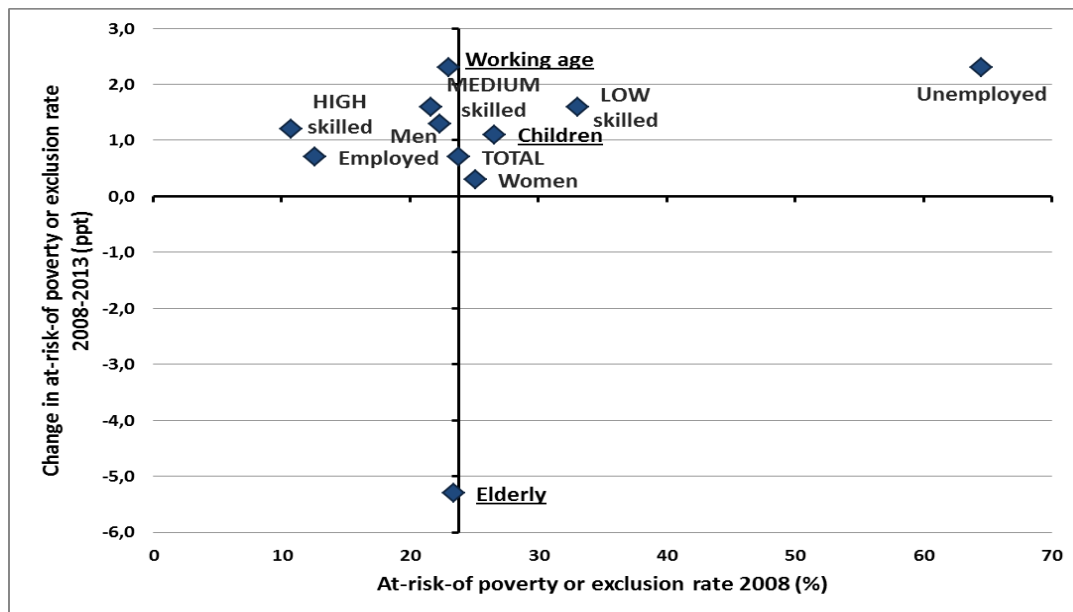
16 pav. Asmenų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, lygis; visų gyventojų procentinė dalis

Šaltinis: Eurostatas, ES SPGS.

Darbingo amžiaus gyventojams ir jų vaikams skurdo ir socialinės atskirties rizika buvo didžiausia, o vyresnio amžiaus asmenys buvo labiau apsaugoti dėl sąlyginio pensijų stabilumo, palyginti su darbo pajamomis. Darbingo amžiaus gyventojų skurdo ir atskirties rizika dėl prarastų darbo vietų ir vis dažniau pasitaikančio dirbančiųjų skurdo padidėjo nuo 23 proc. 2008 m. iki 25,3 proc. 2013 m. 2013 m. ES 28 vyrams ir toliau skurdo ar socialinės atskirties rizika buvo kiek mažesnė nei moterims: vyrų atveju skurdo ar socialinės atskirties rizikos lygis buvo 23,6 proc., palyginti su 25,4 proc. moterų atveju.

17 pav. Skurdo rizika ir socialinė atskirtis pagal amžiaus grupę, padėtį darbo rinkoje ir gebėjimų lygį 2008 m., ir pokytis 2008–2013 m. laikotarpiu.

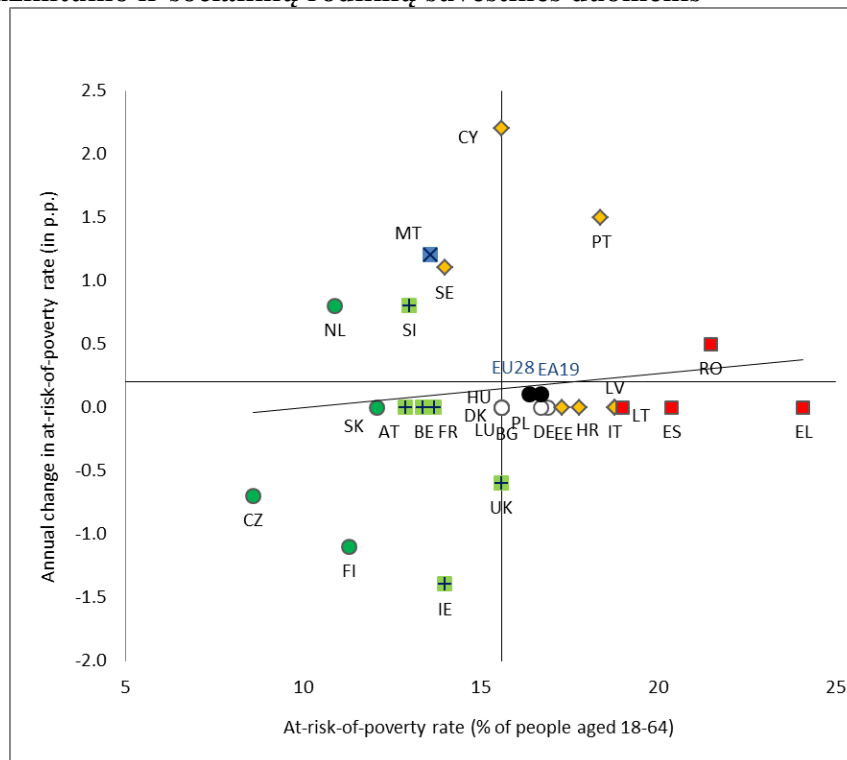

Šaltinis: Eurostatas, ES SPGS.

Žiūrint į darbingo amžiaus gyventojus (18–64 m. amžiaus grupė), pagrindinių užimtumo ir socialinių rodiklių suvestinės duomenys rodo, kad trijose šalyse, kuriose skurdo rizika buvo didesnė už ES vidurkį arba maždaug ES vidurkio lygio (Kipras, Portugalija ir Rumunija), 2013 m. ji toliau kilo. Kipre ir Portugalijoje padidėjimo mastas buvo didelis (atitinkamai 2,2 ir 1,5 pp). Kitose šalyse, kuriose skurdo lygis yra didesnis nei vidutinis (Graikija, Ispanija ir Lietuva), jokio statistiškai reikšmingo mažėjimo pokyčio neužfiksuota; tad padėtis šiose šalyse išlieka kritinė. Tarp šalių su sąlyginai mažesniu skurdo rizikos lygiu dėl didesnio nei vidutinis padidėjimo reikėtų stebėti padėtį Maltoje ir Švedijoje. Kaip parodyta 18 pav.²³, teigiamas regresijos linijos nuokrypis išreiškė išsiskiriančias tendencijas valstybėse narėse.

²³ Remiantis ES SPGS tyrimo duomenimis, pasikliautinieji intervalai buvo apskaičiuoti aplink taškinį skurdo rizikos ir pajamų nelygybės (pajamų kvintilio dalies santykis) rodiklių įverčius. Šio skaičiavimo rezultatai buvo įtraukti į valstybių narių klasifikavimo metodologiją. Atitinkamai 16 pav. ir 18 pav. metiniai pokyčiai, kurie statistiškai nesiskiria nuo nulio, buvo pakeisti šia verte. Panašiai šia verte pakeisti lygiai, kurie statistiškai nesiskiria nuo (nesvertinio) ES vidurkio. Išsami informacija apie metodiką pateikta priede.

18 pav. Darbingo amžiaus (18–64 m.) gyventojų skurdo rizikos lygis pagal pagrindinių užimtumo ir socialinių rodiklių suvestinės duomenis

Šaltinis: Eurostatas, ES SPGS duomenys (EMPL GD skaičiavimai). Laikotarpis – 2013 m. lygis ir pokytis 2012–2013 m. laikotarpiu.

Pastaba. Ašių susikirtimo taškas yra nesvertinis ES 28 vidurkis. ES 28 ir EZ 19 nurodo į atitinkamus svertinius vidurkius. Paaiškinimas pateiktas priede. Statistiškai nereikšmingiems pokyčiams ir skirtumams nuo (nesvertinio) ES vidurkio priskirta nulinė vertė. Informacija apie metodiką pateikta priede.

Bedarbiai susiduria su didžiausia skurdo ir atskirties rizika, tačiau per krizę taip pat padidėjo dirbančiųjų skurdas, net jei dirbančiųjų skurdo rizikos lygis 28 ES valstybėse narėse vidutiniškai stabilizavosi ir 2013 m. (palyginti su 9,0 proc. 2012 m.), siekė 8,9 proc. Dirbančiųjų skurdo lygis svyravo nuo 3,7 proc. Suomijoje iki 18 proc. Rumunijoje. Mažesnis nedarbas prisidės prie skurdo lygio mažinimo, tačiau tik pusė skurdžiai gyvenančių asmenų, kurie susiranda darbą, realiai išsivaduoja iš skurdo²⁴. Iš tiesų darbo vietų kūrimo ir užimtumo augimo įtaka skurdui priklauso nuo to, ar naujosiose darbo vietose mokamas pragyvenimą užtikrinantis darbo užmokestis (tiek kalbant apie išdirbtas darbo valandas, tiek apie valandinį darbo užmokestį), ir nuo to, ar tas darbo vietas užima asmenys iš namų ūkių, kuriuose daug asmenų turi darbą, ar iš tokių namų ūkių, kuriuose darbą turi mažai asmenų.

Nors 2013 m. vaikų skurdo ar atskirties rizika stabilizavosi beveik visose šalyse, jos lygis vis dar buvo labai aukštas (27,7 proc.) ir vaikų, gyvenančių namų ūkiuose, kuriuose nė vienas narys neturi darbo, dalis ir toliau didėjo (2013 m. ES – 9,7 proc.). Vaikų pragyvenimo lygis

²⁴ Žr. 2013 m. apžvalgą „Europos užimtumas ir pokyčiai socialinėje srityje“.

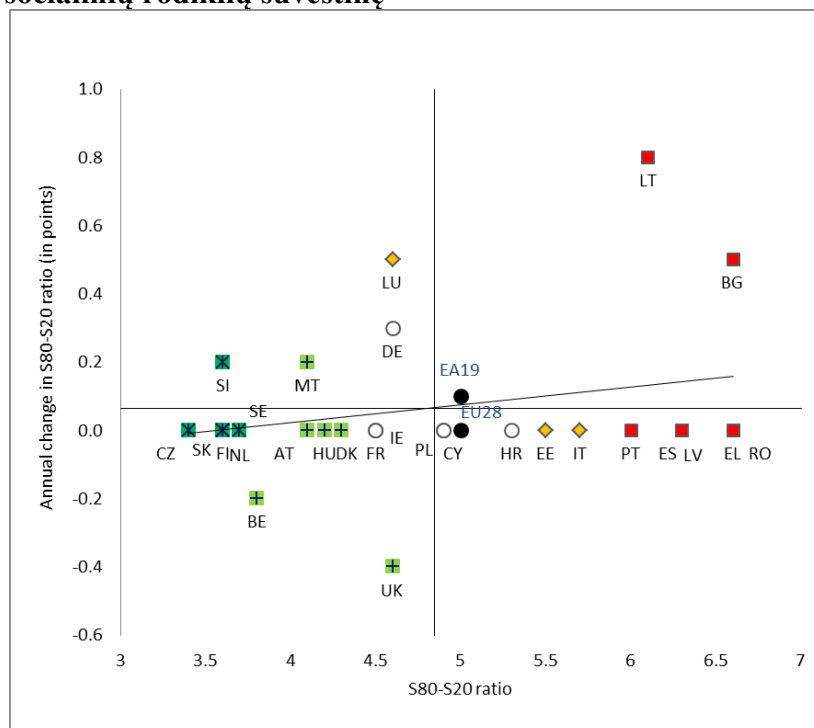
labai priklauso nuo to, ar jų tėvai dirba, ar ne. Vaikai, gyvenantys namų ūkiuose, kuriuose nėra vienas narys neturi darbo, gyvenantys tik su vienu iš tėvų arba kurių tik vienas iš tėvų dirba, susiduria su didesne skurdo rizika. Daugybėje šalių pinigų pervedimas padeda mažinti vaikų skurdo riziką, taip skirtingu mastu kompensuojamas darbo pajamų trūkumas (nuo mažiau kaip 20 proc. Graikijoje ir Rumunijoje iki daugiau kaip 50 proc. Švedijoje, Vokietijoje, Austrijoje, Jungtinėje Karalystėje ir Airijoje).

Neįgaliųjų asmenų skurdo ar socialinės atskirties rizikos lygis turi tendencijų būti aukštesnis (30 proc. 2013 m.), o ši rizika didėja priklausomai nuo negalios laipsnio (sunki negalia – vidutinė negalia). Neįgaliųjų ir asmenų, neturinčių neįgalumo, skurdo ar socialinės atskirties rizikos skirtumas (8,5 procentinio punkto ES) nemažėja. **Išsilavinimas ir toliau buvo vienas svarbiausių veiksnių, lėmusių skurdžių pajamų lygio skirtumus.** Asmenų, įgijusių tretinį išsilavinimą (5 ir 6 lygiai), skurdo rizikos lygis buvo mažiau nei trečdaliu mažesnis už skurdo rizikos lygį asmenų, baigusį pradinio arba pagrindinio ugdymo programas. 2013 m. jų buvo atitinkamai 7,5 proc. ir 23,7 proc. Asmenų, baigusį vidurinio ugdymo programą, atitinkamas lygis buvo 14,5 proc.

2013 m. pajamų skirtumas plačiu mastu išliko stabilus. Pajamų kvintilio dalies santykis²⁵, įtrauktas į pagrindinių užimtumo ir socialinių rodiklių suvestinę, nežymiai padidėjo (0,1 pp) euro zonoje, o ES 28 išliko beveik nepakitęs (19 pav.). Vis dėlto Europoje užfiksuota plataus masto ir vis didėjantis nelygybės duomenų išsibarstymas, be kita ko, dėl nevienodo krizės poveikio užimtumui ir namų ūkių disponuojamoms pajamoms, dėl skirtingo mokesčių ir išmokų sistemų perskirstomojo vaidmens ir skirtingų nacionalinių socialinės apsaugos sistemų pozicijų. Aukščiausi nelygybės duomenys užfiksuoti Portugalijoje, Lietuvoje, Ispanijoje, Latvijoje, Graikijoje, Bulgarijoje ir Rumunijoje – šiose šalyse pajamų kvintilio dalies santykis buvo didesnis nei šeši. Tarp šių šalių atitinkamas padidėjimas užfiksuotas Lietuvoje ir Bulgarijoje. 2013 m. Liuksemburge užfiksuotas gerokai aukštesnis vidutinis pajamų nelygybės padidėjimas, nors jo lygis išliko palyginti žemesnis.

²⁵ Pajamų kvintilio dalies santykis – tai pajamų, kurias gauna 20 proc. visų didžiausias pajamas gaunančių gyventojų, ir pajamų, kurias gauna 20 proc. visų mažiausias pajamas gaunančių gyventojų, santykis (remiamasi SPGS duomenimis).

19 pav. Nelygybė (kaip pajamų kvintilio dalies santykis) pagal pagrindinių užimtumo ir socialinių rodiklių suvestinę

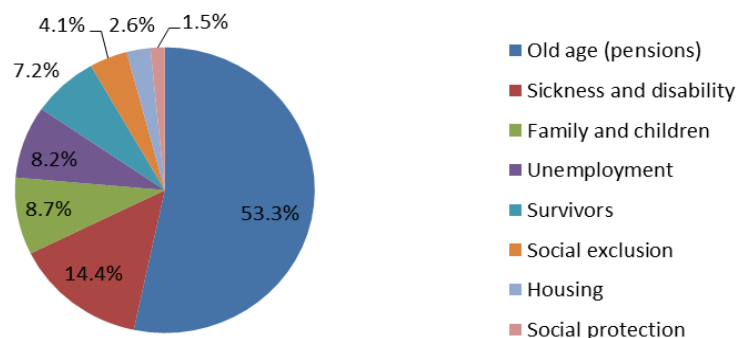

Šaltinis: Eurostatas, ES SPGS duomenys (EMPL GD skaičiavimai). Laikotarpis – 2013 m. lygis ir pokytis 2012–2013 m. laikotarpiu.

Pastaba. Ašių susikirtimo taškas yra nesvertinis ES 28 vidurkis. ES 28 ir EZ 19 nurodo į atitinkamus svertinius vidurkius. Paaiškinimas pateiktas priede. Statistiškai nereikšmingiems pokyčiams priskirta nulinė vertė. Informacija apie metodiką pateikta priede.

Socialinės apsaugos išlaidos kaip BVP dalis 28 ES valstybėse narėse nežymiai vidutiniškai padidėjo.. 2012 m. jos padidėjo iki 29,4 proc. ES 28 BVP (nuo 29,0 proc. BVP 2011 m.). 2012 m. dešimt valstybių narių (Danija, Prancūzija, Nyderlandai, Airija, Graikija, Suomija, Belgija, Švedija, Italija ir Austrija) skyrė daugiau kaip 30 proc. savo BVP socialinės apsaugos išlaidoms, o aštuoniose šalyse (Latvijoje, Estijoje, Rumunijoje, Lietuvoje, Bulgarijoje, Lenkijoje, Slovakijoje ir Maltoje) šios išlaidos sudarė mažiau nei 20 proc. Kalbant apie išlaidų dalis, 2013 m. daugiau kaip pusė visų išlaidų buvo susijusios su senatve (pensijos; 20 pav.)

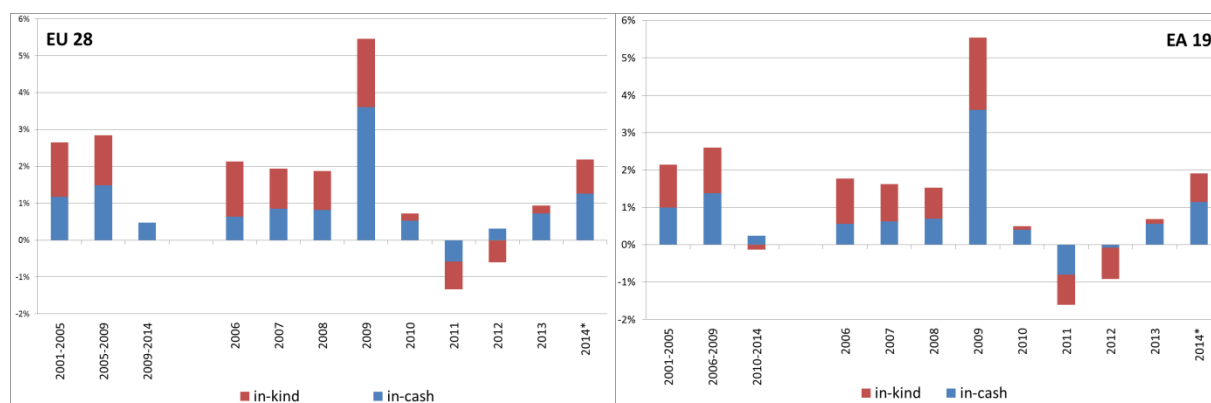
20 pav. Socialinių išlaidų 2013 m. sudedamosios dalys, ES 28 (visų socialinės apsaugos išlaidų procentinė dalis)

Šaltinis: Eurostatas, ESSPROS.

2014 m., gerėjant ekonominei aplinkai, tiek piniginių išlaidų, tiek išlaidų natūra realioji vertė ES padidėjo, o EZ padidėjo sparčiau nei 2013 m. (21 pav.). Vis dėlto išmokų natūra padidėjimas 2014 m. tik iš dalies kompensavo 2010–2012 m. fiksuotą sumažėjimą. Daugumoje valstybių narių užfiksuotas panašus padidėjimas, išskyrus Airiją, Graikiją, Ispaniją, Kiprą, Kroatiją ir Slovėniją, kuriose išmokos natūra ir toliau mažėjo.

21 pav. Realiųjų viešųjų socialinių išlaidų metinis pokytis, įnašų iš išmokų pinigais ir išmokų natūra pasiskirstymas (2001–2014 m.) ES 28 ir ES 19.

Šaltinis: Eurostatas, nacionalinės sąskaitos (EMPL GD skaičiavimai). Pastaba. 2014 m. vertės apskaičiuotos remiantis nacionalinių sąskaitų duomenimis. Pastaba. Tais atvejais, kaip nėra duomenų (metinėse) nacionalinėse sąskaitose, duomenys paremti arba (ketvirtinių) nacionalinių sąskaitų duomenimis, arba AMECO duomenų baze (pastaruoju atveju paprastai pritaikant apskaičiuotą augimo lygį (normas) prie duomenų, turimų nacionalinėse sąskaitose (metinėse)).

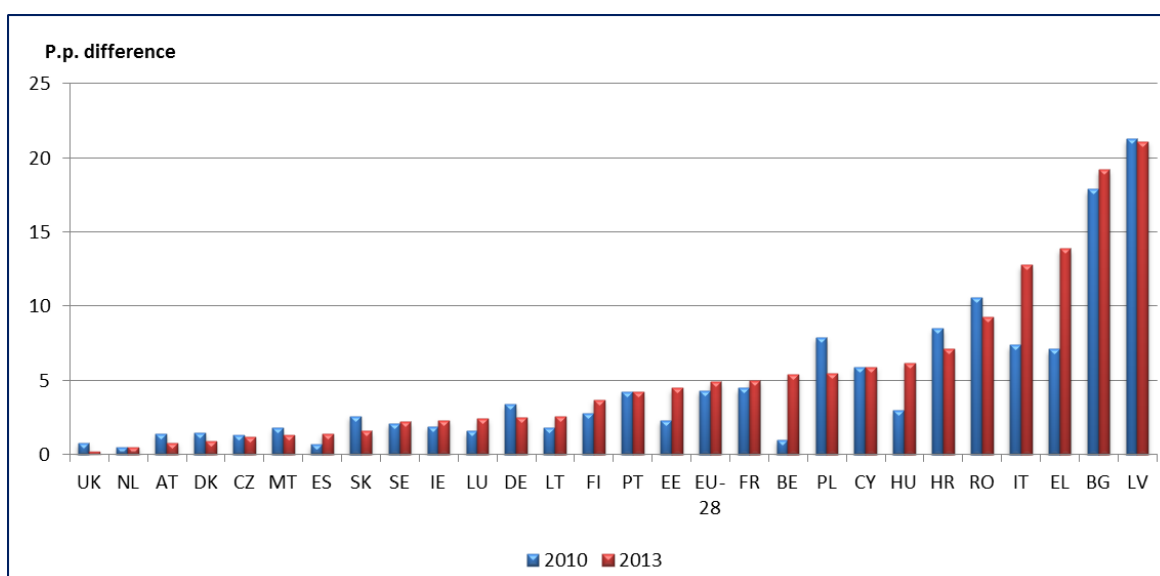
Mokesčių ir išmokų sistemos pokyčiai 2008–2014 m. laikotarpiu stipriai paveikė namų ūkių pajamas valstybėse narėse²⁶. Kai kuriose šalyse dėl priemonių, kurios pradėtos taikyti nuo 2008 m., stipriai sumažėjo namų ūkių pajamos (-17 proc. Graikijoje, -4,5 proc. Latvijoje ir maždaug -4 proc. Italijoje ir Estijoje), nors poveikis apskritai buvo didesnis ne mažas, o didelės pajamas gaunantiems asmenims. Pastaruoju metu visose vertintose valstybėse narėse 2013–2014 m. priimtose priemonės turėjo teigiamą bendrą poveikį pajamoms ir dauguma

²⁶ De Agostini et al. (2015). *The effect of tax-benefit changes on the income distribution in 2008-2014*.

atvejų jos buvo naudingesnės mažesnes pajamas gaunančių asmenų grupėms. Galima atkreipti dėmesį į tai, kad šalyse, kurios patyrė panašų vidutinį poveikį namų ūkio pajamoms, 2008–2014 m. taikytų priemonių paskirstomasis poveikis skyrėsi mažesnes ir didesnes pajamas gaunančių asmenų grupėms; tai parodo, kaip svarbu kurti priemones atsižvelgiant į politikos priemonių duodamus rezultatus.

Kai kuriose šalyse nedideles pajamas gaunantiems namų ūkiams tapo vis sudėtingiau pasinaudoti sveikatos priežiūros paslaugomis. ES vidutiniškai 6,4 proc. asmenų, gyvenančių nedideles pajamas gaunančiuose namų ūkiuose (apatinis kvintilis) nurodė apie netenkinamą sveikatos priežiūros poreikį²⁷, palyginti 1,5 proc. asmenų, gyvenančių turtingesniuose namų ūkiuose (viršutinis kvintilis). Valstybėse narėse išaugo turtingų ir neturtingų asmenų galimybės pasinaudoti sveikatos priežiūros paslaugomis skirtumas (pav. 22).

22 pav. Asmenys, nurodę apie netenkinamą sveikatos patikrinimo poreikį (apatinis kvintilis–viršutinis kvintilis)

Šaltinis: Eurostatas, ES SPGS. Pastaba. Priežastis: paslaugos pernelyg brangios, reikia pernelyg ilgai laukti arba pernelyg toli vykti. Eurostatas SI duomenų nėra paskelbęs.

²⁷ Asmenys, nurodę, kad prirėkus jie nėjo pas gydytoją, nes paslaugos pernelyg brangios, reikia pernelyg ilgai laukti arba pernelyg toli vykti.

2. UŽIMTUMAS IR SOCIALINĖS REFORMOS. VALSTYBIŲ NARIŲ VEIKSMAI

Šiame skyriuje apžvelgiamos pagrindinės pastarojo laikotarpio užimtumo ir socialinės reformos ir priemonės, kurių ėmėsi valstybės narės naujomis ES užimtumo gairėmis nustatytose prioritetinėse srityse.²⁸ Valstybių narių užimtumo politikos gairėse derinama orientacija į paklausą ir pasiūlą. Gairės skirtos valstybėms narėms, tačiau turėtų būti įgyvendinamos visokeriopa dalyvaujant socialiniams partneriams ir suinteresuotiesiems subjektams. Šiame skyriuje naudojami 2014 m. LABREF duomenys ir 2015 m. valstybių narių nacionalinių reformų programų ir Europos Komisijos šaltiniai.²⁹

2.1. Darbo jėgos paklausos didinimas

Užimtumui palaikyti ir darbo vietoms kurti ir toliau plačiai naudojama tokia priemonė, kaip užimtumo subsidijos; vienos valstybės išplėtė arba patobulino esamas programas (Lietuva, Švedija, Airija), kitos įdiegė visai naujas programas (Kipras, Prancūzija, Rumunija ir Italija). Ispanijoje, Kipre, Portugalijoje ir Slovakijoje nuspręsta taikyti paskatas veiklai pradėti, įskaitant verslumo skatinimo priemones.

Prasidėjus krizei, valstybių narių veiksmai darbo apmokestinimo srityje rodė valdžios sektoriaus biudžeto balanso ir darbo apmokestinimo reformų krypties ryšį. Šalyse, kuriose išlieka ilgalaikis neigiamas biudžeto balansas, vidutiniškai priimta daugiau reformų priemonių darbo jėgos apmokestinimui didinti. Vis dar nelengva siekti didelio darbo mokesčių pleišto mažinimo, bet kelios valstybės neseniai priėmė mokesčių pleišto mažinimo priemones.

Siekiant remti darbo jėgos paklausą, Prancūzijoje, Graikijoje, Latvijoje, Belgijoje, Italijoje, Rumunijoje ir Švedijoje įdiegti arba sustiprinti struktūriniai socialinio draudimo įmokų sumažinimai. Pažeidžiamoms grupėms skirti tiksliniai sumažinimai įdiegti Kroatijoje, Slovakijoje, Slovėnijoje, Portugalijoje, Belgijoje ir Jungtinėje Karalystėje. Ispanija 2015 m. sumažino socialinio draudimo įmokų tarifą įdarbinant pagal neterminuotą sutartį. Suomija

²⁸ 2015 m. kovo 2 d. Komisijos pasiūlymas dėl Tarybos sprendimo dėl valstybių narių užimtumo politikos gairių ; 2015 m. spalio 5 d. Tarybos sprendimas dėl valstybių narių užimtumo politikos gairių,

²⁹ Išsamią darbo rinkos ir darbo užmokesčio raidos nuo 2008 m. analizę galima rasti ataskaitoje „Darbo rinkos ir darbo užmokesčio pokyčiai 2015 m.“, Europos Komisija, Užimtumo, socialinių reikalų ir įtraukties GD, 2015 m.

kaip kompensaciją už mažą darbo užmokesčio augimą sumažino darbuotojų socialinio draudimo įmokas. Italijoje 2015 m. priėmus *stabilumo įstatymą* nustatytos kelios priemonės, kuriomis mažinamas darbo srities mokesčių pleištas: mažesnės darbo išlaidos darbdaviams, mokesčių kreditai mažai uždirbantiems asmenims ir trejų metų socialinio draudimo mokesčio sumažinimas darbuotojams, 2015 m. įdarbintiems pagal neterminuotas sutartis. Prancūzijoje atsakomybės ir solidarumo paktu 2014 m. toliau mažintos socialinio draudimo įmokos mažas ir vidutines pajamas gaunantiems asmenims, išlaikant esamas netikslines mokesčių lengvatas konkurencingumui ir užimtumui skatinti. Graikija įvedė naują mokesčių skalę, panaikino mokesčių ribas ir pakeitė jas tiksliniais mokesčių kreditais.

Po ankstesniais metais priimtų plataus masto priemonių, darbo užmokesčio nustatymo pokyčiai iš esmės rodo, kad realus darbo užmokestis atitinka našumo pokyčius, o kai kurios šalys neseniai ėmėsi priemonių spręsti minimalaus darbo užmokesčio klausimą. Tarpsektoriniai darbo užmokesčio susitarimai sudaryti 2014–2015 m. Suomijoje ir 2015–2016 m. Ispanijoje. Slovėnijoje 2015 m. sudarytas socialinis susitarimas, kuriuo privačiajame sektoriuje darbo užmokesčio nustatymas grindžiamas remiantis kolektyvinėmis sutartimis ir atsižvelgiant į infliaciją ir sektoriaus našumo dalį. Siekdama suderinti darbo užmokesčio ir našumo pokyčius, Belgijos vyriausybė iki 2016 m. laikinai sustabdė darbo užmokesčio indeksavimą, o Kipre darbo užmokesčio indeksavimo sustabdymas pratęstas iki 2016 m., taip pat privačiajam sektoriui. Įdiegti nauji minimalaus darbo užmokesčio nustatymo mechanizmai Graikijoje (nuo 2017 m.), Airijoje ir Kroatijoje, o Vokietijoje nuo 2015 m. nacionalinės teisės aktais nustatytas minimalus darbo užmokestis. Portugalijoje Konstitucinio teismo sprendimu valstybės sektoriuje grąžintas tryliktasis ir keturioliktasis mėnesinis darbo užmokestis. Jungtinėje Karalystėje vyriausybė siūlo įvesti nacionalinį pragyvenimą užtikrinantį darbo užmokestį, skaičiuojamą pagal kitus kriterijus negu taikomi esamam nacionaliniam minimaliam darbo užmokesčiui skaičiuoti.

2.2. Darbo jėgos pasiūlos, gebėjimų ir kompetencijų didinimas

Daugelyje valstybių narių mažinant fizinių asmenų pajamų mokesčius buvo remiamas dalyvavimas darbo rinkoje. Ispanijoje ir Latvijoje priimti sprendimai sumažinti fizinių asmenų pajamų mokesčius, ypač siekiant gerinti blogą finansinę padėtį ir kuriant paskatas dirbti mažas pajamas gaunančių asmenų grupėms. Kitos valstybės padidino mažiausių pajamų ribą arba mokesčių kreditus (Švedija, Latvija, Lietuva, Nyderlandai ir Vokietija). Austrija

2015 m. įvedė daug gyventojų pajamų mokesčio pokyčių, be kita ko, sumažino mažiausio gyventojų pajamų mokesčio tarifą.

Vykdamt pensijų reformas ir toliau daugiausiai dėmesio skiriama darbo rinkoje ir pensijoje praleidžiamo laiko pakartotiniam subalansavimui, daugiausia dėl didėjančio pensinio amžiaus, griežtesnių tinkamumo sąlygų ir retesnių ankstyvo išėjimo į pensiją galimybių. Pastaraisiais metais kelios valstybės narės (Belgija, Bulgarija, Portugalija, Nyderlandai ir Jungtinė Karalystė) priėmė naujus arba jau seniai planuotus sprendimus dėl pensinio amžiaus didinimo. 25 iš 28 valstybių narių yra paskelbusios teisės aktų dėl pensinio amžiaus ilginimo dabar arba ateityje. Septyniose iš jų (Kipre, Danijoje, Graikijoje, Italijoje, Nyderlanduose, Portugalijoje ir Slovakijoje) pensinis amžius aiškiai susietas su ateityje ilgėsiančia gyvenimo trukme; panašiai pasielgti ketina ir daugiau valstybių (Belgija, Suomija ir Slovėnija).

Kai kurios valstybės narės imasi veiksmų, kuriais siekiama sumažinti pasitraukimo iš darbo rinkos, pavyzdžiui, dėl ankstyvo išėjimo į pensiją, atvejų skaičių, pavyzdžiui, didina tinkamumo amžių ir (arba) ilgina reikalaujamos darbinės veiklos trukmę (Belgija, Latvija) arba atsisako konkrečių ankstyvo išėjimo į pensiją išmokų arba schemų (Liuksemburgas, Lenkija). Kelios valstybės narės (Bulgarija, Danija, Kroatija) taiko griežtesnius neįgalumo išmokų prieinamumo kriterijus ir procedūras siekdamos užtikrinti, kad jie būtų skirti tikrai tiems, kuriems jų reikia, o ne atstotų ankstyvą išėjimą į pensiją.

Kai kurios valstybės narės 2014–2015 m. ėmėsi reformų, skirtų gerinti profesinės veiklos ir asmeninio gyvenimo derinimo politiką, tuo siekdamos padidinti dalyvavimą darbo rinkoje. Austrija pranešė iki 2018–2019 m. iš viso skirsianti 800 mln. EUR investicijų, už kurias bus didinamas laisvų vietų skaičius mokyklų prailgintos dienos grupėse ir gerinama jų paslaugų kokybė. Jungtinė Karalystė įvedė galimybę dalytis vaiko priežiūros atostogomis, pagal kurią tėvai gali dalytis 52 savaitinių apmokamas atostogas ir išmokas, skiriamas gimus vaikui ar įsivaikinus.

Skatinant moteris aktyviau dalyvauti darbo rinkoje galima spręsti didesnės joms kylančios skurdo ir socialinės atskirties rizikos problemą, ypač svarbią vienišų tėvų šeimose, taip pat užkirsti kelią galimam skurdui senatvėje dėl mažesnių pensijos išmokų.

Be to, skatinant daugiau moterų įsitraukti į darbo rinką ir joje pasilikti galima padidinti darbo jėgos pasiūlą ir taip kompensuoti daugumoje ES valstybių narių numatomą darbingo amžiaus

gyventojų skaičiaus mažėjimą. Tai taip pat padėtų sumažinti našta valstybės finansams ir socialinės apsaugos sistemoms, geriau išnaudoti moterų gebėjimus ir kompetencijas, didinti ekonomikos augimo galimybes ir konkurencingumą.

Struktūriniai švietimo ir mokymo sistemų trūkumai ir toliau daro poveikį gebėjimų lygiui. Pastarojo meto reformomis Italijoje buvo siekiama stabilizuoti viešojo švietimo sistemą įvedus nuolatinės sutartis šiame sektoriuje dirbantiems žmonėms. 2015 m. Ispanija pertvarkė savo vadinamosios mokymo užimtumui didinti posistemės organizavimą ir valdymą, siekdama mokymo turinį susieti su darbo rinkos poreikiais, o Švedijoje priėmus naują suaugusiųjų švietimo iniciatyvą padidės vietų skaičius savivaldybių suaugusiųjų švietimo sistemoje. Geriau išnagrinėjus gebėjimus (įvertinus, numčius ir prognozavus gebėjimų poreikius) ir pasinaudojus šia informacija formuojant švietimo ir tęstinio mokymo pasiūlymus galima būtų užtikrinti geresnę gebėjimų paklausos ir pasiūlos pusiausvyrą. Vienose valstybėse narėse įprasta atlikti kokybines ir kiekybines prognozes ir užtikrinti aiškius švietimo ir mokymo įstaigų ir darbo rinkos veikėjų bendradarbiavimo mechanizmus (pvz., Danijoje, Švedijoje), kitų sistemos nėra tokios nuoseklios. Kelios valstybės narės rengia gebėjimo tyrimų sistemas (pvz., Estija, Rumunija), dažnai padedamos Europos socialinio fondo (ESF)³⁰. Vis dėlto beveik pusėje valstybių narių viešosios švietimo išlaidos sumažėjo beveik perpus, o visoje ES sumažėjo 3,2 proc. palyginti su 2010 m.³¹

Valstybės narės nuolat stengiasi remti jaunimo užimtumą ir spręsti gausaus nedirbančių ir nesimokančių jaunuolių (NEET) skaičiaus problemą. Valstybės narės ėmėsi esminių veiksmų, skirtų gerinti švietimo ir mokymo kokybę ir lengvinti perėjimą iš švietimo sistemos į darbo rinką. Vokietija iš dalies pakeitė savo teisės aktus ir įdiegė „remiamą profesinį mokymą“, užtikrindama geresnį nepalankioje padėtyje esančių jaunuolių parengimą ir tolesnius veiksmus; be to, teikė paslaugas bendrovėms, užsiimančioms mažiau galimybių turinčių jaunuolių mokymu. Prancūzijoje nuo 2014 m. pabaigos įgyvendinamas išsamus mokyklos nebaigusių asmenų skaičiaus mažinimo planas. Rizikos grupėms priklausantiems 15 metų ar vyresniems moksleiviams taikomas eksperimentinis, adaptuotas pradinio mokymo planas, pagal kurį įprasta mokymo veikla derinama su užklasine. Įstatymais įtvirtinta

³⁰ Gebėjimų valdymas ES valstybėse narėse. Apibendrinamoji ataskaita, 2015 m. spalio mėn. (nuoroda bus pateikta vėliau, C 4)

³¹ 2015 m. švietimo ir mokymo stebėsenos biuletenis, 2013 m. duomenys.

mokyklos nebaigusių asmenų nuo 16 iki 25 metų amžiaus teisė grįžti į švietimo ar mokymo įstaigas.

Lenkija ėmėsi priemonių užtikrinti studentų stažuotes tiek stambiose įmonėse, tiek viešojo administravimo įstaigose. Danija nuo 2015 m. įgyvendina plataus masto profesinio mokymo reformą, kuria, be kita ko, siekiama sumažinti mokyklos nebaigusiųjų skaičių, populiarinti profesinį mokymą ir gausinti stažuočių galimybes. Bulgarijoje priimti teisės aktų dėl stažuočių užtikrinimo pakeitimai ir siekiama toliau derinti mokymo programas, kad jos atitiktų darbo rinkos poreikius. Austrijoje taip pat labai daug dėmesio skirta jaunimui ir švietimui, įskaitant profesinio mokymo ir aukštojo mokslo sričių reformas, siekiant palengvinti perėjimą nuo mokymosi prie darbinės veiklos. Profesinio mokymo aktu užtikrinama reforma siekiama toliau tobulinti pameistrystės mokymo sistemą ir gerinti jo kokybę. Italija patvirtino mokyklų reformą, kuria skatinama naudoti stažuotes ir didelis dėmesys skiriamas bendradarbiavimui su įmonėmis.

Daugelyje valstybių narių labiau stengiamasi kuo anksčiau skatinti nedirbančių ir nesimokančių jaunuolių aktyvumą ir įtraukti į veiklą labiausiai nuo darbo rinkos nutolusius jaunuolius. Latvija, Suomija, Portugalija ir Rumunija kartu su Europos Komisija 2015 m. pradžioje ėmėsi veiklos, skirtos didinti informuotumą apie Jaunimo garantijų iniciatyvos teikiamas galimybes, skatinti nedirbančius ir nesimokančius jaunuolius užsiregistruoti dėl paramos teikimo ir galimybės ją pasinaudoti. Portugalija sukūrė daug partnerių apimančią sistemą, siekdama į ją įtraukti nedirbančius ir nesimokančius jaunuolius. Be to, sukurta Jaunimo garantijų iniciatyvos interneto platforma, kurioje užsiregistravę nedirbantys ir nesimokantys jaunuoliai automatiškai nukreipiami į valstybinių užimtumo tarnybų (VUT) EURES tinklą arba į kvalifikacijos kėlimo ir profesinio mokymo centrus. Nuo 2015 m. sausio mėn. gerokai sustiprinta Švedijos savivaldybių atsakomybė už darbą su nedirbančiais ir nesimokančiais jaunuoliais. Bulgarija pradėjo vykdyti nacionalinę „neaktyviųjų suaktyvinimo“ programą, kuria siekiama paskatinti nusivylusius nedirbančius ir nesimokančius jaunuolius užsiregistruoti darbo biržoje ir įtraukti juos į mokymą arba padėti grįžti į mokyklą; programoje numatyta romų tarpininkų veikla. 2015 m., siekdama spręsti jų skaičiaus daugėjimo problemą, Kroatija kuria nedirbančių ir nesimokančių jaunuolių sekimo sistemą. Ši sistema bus visapusiško žmoniškųjų išteklių registro dalis.

Dar vienas svarbus prioritetas buvo šalinti perėjimo nuo mokymosi prie darbinės veiklos pagrindinių veikėjų (švietimas, viešosios užimtumo tarnybos, darbdaviai) tarpusavio sąveikos kliūtis. Belgijoje parama jaunimo užimtumui ir aktyvesnis Jaunimo garantijų iniciatyvos

įgyvendinimas yra vienas iš svarbiausių 2015 m. birželio mėn. priimtos 2025 m. Briuselio strategijos prioritetų. Į šios strategijos, remiamos iš ESF lėšų, vykdymą įtraukti visi susiję ministrai; ji įgyvendinama bendradarbiaujant visais pagrindiniais valdymo lygmenimis, siekiant nutiesti tiltus tarp užimtumo, švietimo ir jaunimo sektorių. Vokietija, iš dalies įkvėpta Jaunimo garantijų iniciatyvos, toliau steigė jaunimo įdarbinimo agentūras ir (arba) mezgė vietos partnerystės ryšius, skirtus palengvinti jaunimo perėjimą nuo mokymosi prie darbinės veiklos. Iki 2014 m. rugsėjo mėn. jų įsteigta ne mažiau kaip 186. Jos skatina glaudų įvairių vietos veikėjų, tarp jų ESP, mokyklų ir socialinės gerovės tarnybų, bendradarbiavimą. Nuo 2015 m. planuojama vykdyti dar daugiau pavyzdinių ESF finansuojamų projektų, taip pat suaktyvinti socialinę ir pedagoginę pagalbą ir didinti palankių sąlygų neturinčių jaunuolių užimtumo galimybes.

Kai kurios valstybės narės aktyviai stengėsi remti darbo vietų kūrimą jaunuoliams ir gausinti jų galimybių darbo rinkoje. 2014 m. Kroatija pradėjo įgyvendinti 11 naujų aktyvios darbo rinkos politikos priemonių, kurios dabar apima darbo pagal sutartį ir savarankiško darbo subsidijas, mokymo ir specializacijos subsidijas, darbo stažuotes, viešuosius darbus ir darbo vietų išsaugojimą. Slovėnijos įdarbinimo paslaugų tarnyba 2015 m. pradėjo įgyvendinti bandomojo įdarbinimo programą, kuria siekiama suteikti galimybę jaunesniems kaip 29 m. bedarbiams išmėginti savo žinias, įgūdžius bei įpročius konkrečioje darbo vietoje.

Žmonių su negalia dalyvavimui darbo rinkoje ypač svarbi profesinė rehabilitacija. Suomija patvirtino pakeitimus dėl ankstesnės prieigos prie profesinės rehabilitacijos, tuo užkertant kelią išėjimui į pensiją dėl invalidumo. Nuo 2015 m. spalio mėn. reabilituojamajam turėtų būti suteikta teisė gauti dalinę rehabilitacijos pašalpą iš socialinio draudimo įstaigos už ne visu etatu dirbamą rehabilitacijos laiką. Kroatija 2014 m. gruodžio mėn. iš dalies pakeitė žmonių su negalia profesinės rehabilitacijos ir užimtumo aktą, siekdama pagerinti jų profesinę rehabilitaciją ir užimtumo padėtį; be to, akte numatoma įsteigti regioninius profesinės rehabilitacijos centrus.

Daugelyje valstybių narių tam tikroms grupėms priklausantiems asmenims kyla didelis ilgalaikio nedarbo, galinčio įsisenėti ir virsti didesniu struktūriniu nedarbu, pavojus. Keletas valstybių narių pradėjo vykdyti naujas aktyvias priemones, kuriose daugiausia dėmesio skiriama ilgalaikiams bedarbiams. 2015 m. Portugalija pradėjo vykdyti paramos schemą, pagal kurią vyresniems negu 30 metų ilgalaikiams bedarbiams rengiamos 6 mėnesių stažuotės. 2014 m. Ispanijoje pabaigoje pradėta vykdyti nacionalinio aktyvinimo programą, pagal kurią teikiama finansinė parama jokių išmokų negaunantiems ilgalaikiams bedarbiams,

kartu griežtinant darbo paieškos ir darbo priėmimo reikalavimus ir 400 000 numatomų paramos gavėjų skiriami individualūs bylų tvarkytojai.

2015 m. Suomija pradėjo reformuoti paramos teikimą ilgalaikiams bedarbiams: sukurtas vieningas kreipimosi dėl paslaugų centras, siekiant savivaldybių lygmeniu geriau koordinuoti užimtumo tarnybų veiklą, socialines išmokas ir paslaugas ilgalaikiams bedarbiams. Prancūzijoje 2015 m. priimta nacionaliniame kovos su ilgalaikiu nedarbu veiksmų plane derinamos labiau individualiems poreikiams pritaikytos, intensyvios konsultacijos, kurios 2017 m. turėtų būti teikiamos jau 460 000 paramos gavėjų, didesnė dotuojamų darbo sutarčių ir profesinio mokymo pasiūla ir nauja vyresnio amžiaus arba žemesnės kvalifikacijos darbuotojams skirta mokymo darbo vietoje sistema, taip pat geresnės galimybės naudotis vaikų priežiūros paslaugomis ir būsto parama.

Ekonomikos atsigavimas ir mažesnės išlaidos ilgalaikiam nedarbiui bei gerėjanti biudžeto padėtis atveria papildomų poveikio veiksmų galimybes. Tačiau ilgalaikio nedarbo problemas šiuo metu vykdomomis reformomis sprendžia mažiau nei pusė valstybių narių. Valstybės narės svarsto Komisijos pasiūlymą dėl Tarybos rekomendacijos dėl ilgalaikių bedarbių integraciją į darbo rinką.

2.3 Darbo rinkų veikimo gerinimas

Valstybių narių veiksmai, kurias siekiama modernizuoti darbo vietų apsaugos teisės aktus, buvo visų pirma tęsiami didelio disbalanso ir susiskaidžiusių darbo rinkų šalyse. Tačiau reformų kryptis tik kai kuriais atvejais skirta mažinti atotrūkį tarp darbo rinkoje dalyvaujančių ir nedalyvaujančių asmenų. Italijoje 2014 m. pabaigoje priimtas plataus masto teisės aktas (vadinamasis „darbo vietų aktas“, kurio galutiniai įgyvendinimo potvarkiai priimti 2015 m. rugsėjo mėn.), kuriuo, be kita ko, supaprastintos sutarčių ir darbo teisės procedūros ir sumažinama darbo sutarties atnaujinimo po nesąžiningo atleidimo galimybių. 2014 m. Nyderlanduose priimtu *darbo ir saugumo aktu* nustatytos išeitinių išmokų ar žalos, patirtos dėl neteisėto atleidimo iš darbo, atlygio viršutinės ribos ir sustiprinta laikinųjų darbuotojų apsauga. Kroatijoje priimta plataus masto darbo kodekso reforma, dėl kurios sumažėjo išlaidų, supaprastintos individualaus ir kolektyvinio atleidimo iš darbo procedūros, palengvinta prieiga prie darbo per laikinojo įdarbinimo įmones ir atsirado galimybė lanksčiau organizuoti darbo laiką. Kolektyvinio atleidimo iš darbo procedūros buvo

supaprastintos ir Latvijoje. Bulgarijoje iš dalies pakeistas darbo kodeksas, siekiant padidinti darbo laiko lankstumą ir reguliuoti galimybę pasirašyti kasdienio darbo sutartis dėl trumpalaikio sezoninio darbo žemės ūkyje.

Nors susiskaidymas išlieka didelis, kai kurios šalys palengvino terminuotų darbo sutarčių naudojimą (Čekija) arba padidino jų trukmės ar atnaujinimo galimybes (Kroatija, Italija, Latvija ir laikinai Portugalija). Nedaug šalių sugriežtino terminuotų darbo sutarčių reglamentavimą (Lenkija), visų pirma – darbo per laikinojo įdarbinimo įmones naudojimo reglamentavimą (Danija, Prancūzija, Slovėnija ir Slovakija). Siekdama sumažinti teismą pasiekusių bylų skaičių, Jungtinė Karalystė įvedė mokestį už darbo teismus.

Nemažai valstybių narių, tęsdamos veiksmus, kurių buvo imtasi ankstesniais metais, didino valstybinių užimtumo tarnybų veiksmingumą. Danija ir Latvija pagerino bedarbių profilio nustatymą ir siekė suteikti tikslingesnę pagalbą ir paslaugas ieškant darbo, o Lenkijoje ir Slovakijoje daugiau dėmesio skirta pažeidžiamoms grupėms skirtoms paslaugoms. Švedija ir Lietuva pagerino jaunuolių ir mokyklas paliekančių moksleivių bylų tvarkymą. Belgijoje, Nyderlanduose, Ispanijoje ir Slovakijoje skatintas glaudesnis įvairių subjektų bendradarbiavimas, kai kuriais atvejais siejamas su sąlygomis dėl lėšų paskirstymo. Airijoje ne tik pertvarkyta valstybinė užimtumo tarnyba, bet pasitelkti iš privataus sektoriaus paslaugų teikėjo pagal programą „Jobpath“ gauti papildomi užimtumo tarnybos pajėgumai, visų pirma skirti ilgalaikiams bedarbiams.

Daugelyje valstybių narių reformuojamas socialinis dialogas. Reformos skirtos socialinio dialogo veikimui ir veiksmingumui. Daugiausia jos susijusios su kolektyvinėmis sutartimis, bet daro poveikį ir darbuotojų atstovavimui. Vokietija, Slovakija ir Portugalija sušvelnino sektorių kolektyvinių sutarčių dėl darbo užmokesčio pratęsimo kriterijus. Portugalija iš dalies atgaivino šią praktiką pagal finansinės pagalbos programą. Kroatijoje panaikintos neriboto galiojimo kolektyvinės sutartys. 2014 m. Portugalijoje sumažintas nebegaliojančių ir neatnaujintų kolektyvinių sutarčių patikimumas ir įdiegta galimybė susiderėti dėl kolektyvinių susitarimų su sunkumų patiriančiomis įmonėmis sustabdymo. Italijos socialiniai partneriai pasirašė tarpsektorinį susitarimą, kuriame paaiškinami profesinių sąjungų reprezentatyvumo matavimo kriterijai ir sudaroma galimybė išplėsti decentralizuotų derybų dėl kolektyvinės sutarties taikymo sritį. 2014 m. Kroatijoje priimti nauji teisės aktai dėl profesinių sąjungų veiklos. 2015 m. Prancūzijos vyriausybė pradėjo socialinio dialogo reformą, kuria siekiama modernizuoti darbuotojų atstovavimą ir

racionalizuoti darbdavių pareigas dėl darbuotojų atstovų informavimo ir konsultavimosi su jais. Bus pertvarkytos kasmetinės kolektyvinės derybos, nustatant iš anksto nurodytas pagrindines temas. 2015 m. Vokietijoje priimtas *Tarifeinheitsgesetz*, teisės aktas, kuriuo užtikrinama, kad tuo atveju, kai įmonėje egzistuoja iš dalies sutampančios ar prieštaringos kolektyvinės sutartys įmonėje, taikomas bus tik tas susitarimas, kuris buvo pasirašytas su daugiausiai (tos įmonės) narių turinčia profesine sąjunga. Jungtinėje Karalystėje naujame 2015 m. *profesinių sąjungų aktu* numatomos profesinių sąjungų ir pramoninių veiksmų reformos.

Reikia toliau stebėti socialinių partnerių dalyvavimą kuriant ir įgyvendinant politiką ir reformas. Daugumoje valstybių narių socialiniai partneriai kaip nors dalyvauja rengiant nacionalines reformų programas. Šio dalyvavimo kokybė, gilumas ir socialinių partnerių galimybė daryti įtaką nacionalinių reformų programų (NRP) turiniui labai skiriasi. Nedaug valstybių narių veiksmingai įtraukia socialinius partnerius įgyvendinant konkrečioms šalims skirtas rekomendacijas ar su jomis susijusias reformas ir politikos kryptis.

2.4 Teisingumo užtikrinimas, kova su skurdu ir lygių galimybių skatinimas

Stengiantis suvaldyti arba sumažinti skurdą ir padidinti dalyvavimą darbo rinkoje buvo atidžiai peržiūrimos socialinės paramos išmokų sistemos, remta aktyvi darbo rinkos politika ir taikytos tikslinės priemonės tiems, kuriems kyla didesnė skurdo rizika. Kai kurios valstybės narės padidino pajamų rėmimą (Belgija, Estija, Kroatija, Rumunija ir Švedija), kitos tobulino rengiamas priemones – pradėjo laipsniškai atsisakyti išmokų (Malta, Latvija) arba taikyti lengvatas dirbantiems asmenims (Estija). Nemažai valstybių narių, vykdydamos darbingo amžiaus žmonių skurdo problemos sprendimo politiką, ima taikyti arba stiprinti aktyvumo skatinimo priemones (Austrija, Bulgarija, Vokietija, Danija ir Nyderlandai). Siekiant palengvinti grįžimą į darbo rinką pradėtos taikyti įvairios finansinės ir nefinansinės paskatos (Belgija, Suomija, Prancūzija, Latvija, Malta ir Lenkija). Nemažai šalių planuoja ar jau pradėjo reformuoti nedarbo ir socialinės paramos sistemas (Belgija, Kroatija, Graikija, Airija, Rumunija ir Švedija).

Belgijoje tęsiama nedarbo pašalpų sistemos reforma, siekiant užtikrinti tinkamą pusiausvyrą tarp pašalpos ir veiksmingos pagalbos ieškant darbo ir mokymo galimybių. Reformuodama socialinės rūpybos sistemą, Rumunija ketina nustatyti minimalias socialinės įtraukties pajamas, tuo sujungiant tris esamas materialine padėtimi grindžiamas programas, tikslingiau pritaikant išmokas gavėjams ir mažinant administracines išlaidas. Graikija pradėjo įgyvendinti

bandomąją programą, kurios tikslas – pradėti šalyje taikyti minimalių pajamų sistemą. Airija toliau siekia mažinti mažo užimtumo namų ūkių, pasitelkdama integruotą paslaugų teikimą („vieno langelio“ principas) ir glaudžiau susiedama išmokas su aktyvumo skatinimo paslaugomis.

Didėjant susirūpinimui dėl to, kokį poveikį turės augantis skurdą patiriančių vaikų skaičius, daug valstybių narių didina investicijas į vaikus. Pajamų rėmimo priemonės vaikus auginančioms šeimoms sustiprintos arba išplėstos Bulgarijoje, Čekijoje, Lenkijoje ir Rumunijoje, o Belgija ir Malta mažas pajamas gaunančiose šeimose augantiems vaikams pradėjo taikyti papildomas išmokas vaikams. Vengrijoje, Maltoje ir Jungtinėje Karalystėje padidinta parama tėvams patekti į darbo rinką bei paskatos dirbti. Keliose valstybėse narėse padidintos investicijos į švietimą, visų pirma į ankstyvąjį ugdymą ir priežiūrą (AUP), ir tai rodo, kad pradedamas geriau suvokti pamatinis ikimokyklinio amžiaus vaidmuo formuojant vaikų pažinimo ir socialinius įgūdžius. Suomijoje įvestas privalomasis priešmokyklinis ugdymas, Kroatijoje įvestas vienų metų trukmės privalomasis priešmokyklinis ugdymas prieš pradedant pradinį ugdymą. Austrija suteikė papildomą valstybinį finansavimą, siekdama gerinti ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros rezultatus, Jungtinė Karalystė įvedė 15 valandų per savaitę nemokamų vaiko priežiūros paslaugų 3–4 metų amžiaus vaikams ir priemones, skirtas jauniems nepalankioje padėtyje esantiems vaikams. Be to, keliose valstybėse narėse buvo padidintas finansavimas vaikų priežiūros įstaigų plėtrai (Belgijoje, Bulgarijoje, Čekijoje, Vokietijoje, Estijoje, Lenkijoje ir Jungtinėje Karalystėje), popamokinės veiklos galimybėms (Airija) ir prailgintos dienos grupėms (Austrija). Bulgarijoje toliau gerinta alternatyvios priežiūros ir paramos ne savo šeimoje augantiems vaikams kokybė. Suomija taip pat patvirtino keletą priemonių, skirtų stiprinti vaikų apsaugą šiais atvejais.

Pastarojo meto pensijų reformos padėjo sumažinti ilgalaikį išlaidų pensijoms padidėjimą daugumoje valstybių narių³². Reformų poveikis pensijų adekvatumui ir toliau priklausys nuo moterų bei vyrų galimybių ilgiau ir aktyviau dalyvauti darbo veikloje³³, kurios įvairių profesinių grupių ir lyčių atstovams yra nevienodos. Daugumoje valstybių narių reformomis pirmiausiai siekta didinti pensinį amžių ir riboti ankstyvo išėjimo į pensiją galimybes, nors reformos ne visada derintos su vyresnio amžiaus žmonių aktyvumo politikos plėtra. Keliose valstybėse narėse išlaikytos arba atnaujintos konkrečios ankstyvo išėjimo į

³² 2015 m. pranešimas apie gyventojų senėjimą,

http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2015/pdf/ee3_lt.pdf

³³ 2015 m. pensijų adekvatumo ataskaita, <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=14529&langId=en>

pensiją sąlygos ilgai arba sunkų darbą dirbusiems asmenims. Apribojus ankstyvo išėjimo į pensiją galimybes, vyriausybėms ir (arba) socialiniams partneriams iškyla užduotis rasti alternatyvius vėlyvojo darbinės veiklos laikotarpio problemų – amžiaus valdymo ir sveikatos darbo vietoje ir darbo rinkoje užtikrinimo – sprendimus.

Šiuo metu vyrų ir moterų pensijų skirtumas ES sudaro 40 proc. ir atspindi vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumą ir vidutiniškai trumpesnę, dažniau pertraukiamą moterų darbinę veiklą. Visuotinis perėjimas prie labiau nuo uždarbio priklausančių pensijų reiškia, kad pensijų sistema nebus pasirengusi kompensuoti šį disbalansą. Siekiant užtikrinti, kad moterys ilgiau liktų darbo rinkoje, beveik visose valstybėse narėse (išskyrus Rumuniją) suvienodintas moterų ir vyrų pensinis amžius arba pritarta tam skirtoms būsimoms reformoms, nors kai kuriais atvejais jos bus visiškai baigtos tik po 2040 m.

Vykdam daugumą reformų pensijų išmokų indeksavimas pakeistas taupesniu išmokų tikslinimu. Jo poveikis adekvatumui priklausys nuo darbo užmokesčio ir kainų raidos.

Sveikatos priežiūros reformos padeda išsaugoti ir atkurti gerą ES gyventojų sveikatą. Tai ne tik palaiko bendruomenės ir individų gerovę, bet ir prisideda prie ekonomikos klestėjimo: gerina dalyvavimą darbo rinkoje, darbo našumą ir mažina nebuvimo darbe atvejų. Suprantama, sveikatos priežiūros sistema brangiai kainuoja: didelė dalis ES sveikatos priežiūros sistemos išlaikoma iš viešųjų finansų, todėl svarbus jų fiskalinis tvarumas.

Reikia įvertinti sveikatos priežiūros sistemos ir ilgalaikės priežiūros sistemos veiklos rezultatus ir įgyvendinti patikimas, plataus masto reformas. Jomis reikėtų užtikrinti tvarų finansinį pagrindą, skatinti efektyvios pirminės sveikatos priežiūros paslaugų teikimą ir jų prieinamumą, taip mažinant nebūtinų kreipimosi į specialistus atvejų ir stacionariosios sveikatos priežiūros naudojimą, užtikrinti ekonomiškai veiksmingą vaistų naudojimą, gerinti viešuosius pirkimus, gerinti priežiūros integraciją naudojant įvairius duomenų rinkimo kanalus (pavyzdžiui, platformą e.sveikata), panaudoti santykinio priežiūros priemonių veiksmingumo ir priežiūros išlaidų vertinimo metodikas ir priimti sprendimus, gerinti informavimą apie sveikatą ir ligų prevenciją.

Daugelyje valstybių narių įgyvendintos svarbios sveikatos priežiūros reformos. Gausioms įvykdytoms struktūrinėms reformoms, be kita ko, priklauso pirminės ir antrinės sveikatos priežiūros restruktūrizavimas, geresnis priežiūros koordinavimas, intensyvesnis IRT ir e. sveikatos sprendimų naudojimas (Bulgarija, Čekija, Kroatija, Vengrija, Malta, Lenkija,

Rumunija, Portugalija, Slovakija, Slovėnija ir Jungtinė Karalystė), vaistų kainų reguliavimo ir generinių vaistų pakaitalų politikos taikymas, taip pat finansinės ir nefinansinės paskatos sveikatos priežiūros paslaugų teikėjams ir vartotojams. Siekamos pagerinti sveikatos priežiūros paslaugų teikimą, kai kurios valstybės narės (Bulgarija, Čekija, Vokietija, Kroatija, Airija, Lenkija, Portugalija, Švedija ir Jungtinė Karalystė) ėmė vykdyti politiką, kuria siekiama optimizuoti paskirtus gydymo ir vaistų vartojimo modelius.

Dėl sveikatos sektoriaus darbo jėgos senėjimo ir problemų įdarbinti ir išlaikyti sveikatos srities darbuotojus dėl sunkaus darbo ir santykinai nedidelio kai kurių sveikatos priežiūros srities profesijų darbuotojų atlyginimo daugelyje šalių trūksta sveikatos priežiūros darbo jėgos. Siekamos tai kompensuoti, kai kurios valstybės narės (Belgija, Čekija, Vokietija, Ispanija, Kroatija, Airija, Latvija, Lenkija ir Švedija) priėmė priemones, skirtas palengvinti sveikatos priežiūros specialistų mokymą ir kvalifikacijos kėlimą ir siūlo didinti darbo užmokestį ir teikti paramą, didinant darbo sveikatos priežiūros sektoriuje patrauklumą.

Kelios valstybės narės šiuo metu tvirtina arba įgyvendina esmines ilgalaikės priežiūros sektoriaus reformas, kuriomis siekiama veiksmingiau naudoti turimus išteklius. Reformos priemonėmis siekiama toliau plėtoti priežiūros namuose paslaugas ir didinti priežiūros paslaugų integraciją.

Nemažai valstybių narių pakeitė ilgalaikės priežiūros finansavimo tvarką (Austrija, Belgija, Bulgarija, Vengrija, Vokietija ir Liuksemburgas). Vienos nusprendė padidinti viešąjį finansavimą ir sumažinti privačių išlaidų dalį, kitos sumažino viešosios paramos finansavimo reikalavimų viršutinės ribas arba pradėjo taikyti kitas išlaidų ribojimo priemones.

Kelios valstybės narės pranešė apie priemones, skirtas užkirsti kelią priklausomybei, daugiausia susijusias su geresne demencijos prevencija ir ankstyvąja diagnostika (Austrija, Bulgarija ir Airija). Nacionalinės vyriausybės didesnę dėmesį skyrė paslaugų teikimo gerinimui: siekė labiau orientuotos į pacientus priežiūros, skatino perėjimą nuo institucinės prie bendruomeninės globos, plėtojo ir užtikrino naujus kokybės standartus ir didino darbuotojų skaičių.

Kai kurios valstybės narės (Belgija, Čekija, Vokietija ir Suomija) naujomis strategijomis, geresnėmis darbo ir priežiūros prievolių derinimo galimybėmis ir teisišku neformalias priežiūros paslaugas teikiančių asmenų pripažinimu gerino paramą neoficialios priežiūros paslaugas teikiantiems asmenims.

Rimtai įsipareigota gerinti galimybes gauti nebrangų būstą. Kai kurios valstybės narės priėmė būsto arba socialinio būsto statybos planus (Čekija, Prancūzija, Airija, Portugalija, Slovėnija ir Jungtinė Karalystė). Bulgarija, siekdama pagerinti pažeidžiamoje padėtyje esančių asmenų galimybes įsigyti būstą, pasinaudojo Europos regioninės plėtros fondu. Vengrija praneša apie pagalbos perkant pirmąjį būstą plėtojimą, Jungtinė Karalystė – apie mobilumo programą socialinio būsto nuomininkams. Čekijoje ir Suomijoje buvo peržiūrėtos būsto pašalpos teikimo sąlygos, įskaitant reikalavimų atitikimo kriterijus ir ribas, Belgijoje, Čekijoje, Prancūzijoje ir Nyderlanduose socialiniams tikslams pradėta taikyti nuomos kontrolė ir (arba) garantijos.

Daug programų, kuriomis siekiama kovoti su pernelyg dideliu įsiskolinimu ir išskeldinimu, pvz., skolos nustatymo bylos Nyderlanduose ir bandomieji pagalbos išskeldintoms šeimoms projektai Slovėnijoje. Latvijoje sumažinta reikalavimų dėl apsaugos nemokumo atveju atitikimo riba, o Kipre subsidijuojamos palūkanos už hipoteką pažeidžiamiesiems namų ūkiams. Daryta tikslinių pastangų spręsti energijos nepritekliaus problemas (Belgijoje) ir integruoti socialinio būsto paslaugų nuostatas (Airijoje).

Kai kurios priemonės, kuriomis siekiama palengvinti rizikos grupėms priklausančių žmonių, pavyzdžiui, neįgaliųjų, romų, asmenų iš migrantų šeimų, socialinę įtrauktį buvo įgyvendinamos nacionaliniu lygmeniu. Estija pradėjo įgyvendinti darbingumo lygio nustatymo reformą, kuria numatomas kokybinis pokytis: vertinti ne nedarbingumą, o asmens gebėjimą dirbti ir lengvinti jo integraciją į darbo rinką ir visuomenės gyvenimą. Nyderlanduose priimtas panašaus pobūdžio dalyvavimo paktas, kuriuo siekiama didinti žmonių su negalia ir nekvalifikuotų darbuotojų dalyvavimą darbo rinkoje tiek privačiame, tiek viešajame sektoriuose.

Lygios galimybės gauti kokybišką ir įtraukų švietimą yra pirmas ir svarbiausias žingsnis siekiant socialinės įtraukties. Aiškiai matomos pažeidžiamų vaikų įtraukaus švietimo tendencijos. Belgijoje (Flandrijoje) parengtas naujas teisės aktas „M-Decree“, kuriuo nustatytas racionalus šių vaikų mokymas bendrojo lavinimo mokyklose. Čekijos Respublikoje patvirtintas švietimo įstatymas, kuriame nustatytos 5 laipsnių remiamos priemonės, kuriomis siekiama gerinti įtraukiojo švietimo sąlygas mokyklose. Danijoje nustatytas tikslas užtikrinti, kad 2015 m. 96 proc. valstybinių mokyklų moksleivių būtų ugdomi pagal bendrąją švietimo sistemą ir įsteigtas įtraukiojo švietimo ir specialių poreikių turinčių vaikų švietimo centras.

Daugelis žmonių su negalia patiria sunkios formos atskirtį, t. y., gyvena globos įstaigose. Tačiau kai kuriose valstybėse narėse aiškiai matomos tendencijos globos įstaigas keisti

bendruomenės priežiūra ir savarankišku gyvenimu, perėjimą palengvinant Europos struktūrinių ir investicijų fondų parama. Pavyzdžiui, Suomijoje žymiai sumažėjo protinę negalią turinčių asmenų, gyvenančių ilgalaikę priežiūrą teikiančiose įstaigose, nes jiems pradėtos teikti visą parą užtikrinamos priežiūros paslaugos. Tikslas – iki 2020 m. pakeisti institucinę globą galimybėmis gyventi individualiame būste ir paslaugomis.

Kai kuriose valstybėse narėse imtasi priemonių skatinti romų integraciją. 2015 m. sausio mėn. Rumunijoje priimta peržiūrėta nacionalinė 2014–2020 m. romų mažumai priklausančių Rumunijos piliečių įtraukties strategija, o Lietuvoje priimtas 2015–2020 m. romų integracijos į Lietuvos visuomenę veiksmų planas. 2015 m. Čekijos Respublika priėmė romų integracijos strategiją iki 2020 m. Kitose šalyse, pavyzdžiui, Vengrijoje, Slovakijoje ir Lenkijoje, peržiūrėtos nacionalinės strategijos ir veiksmų planai, visų pirma siekiant įvykdyti *ex ante* sąlygas, susijusias su 9.2 ESF investicijų prioritetu.

2014–2015 mokslo metais Slovakijoje gerokai padidintas mokytojų padėjėjų specialiųjų poreikių turintiems vaikams, įskaitant vaikus iš socialiai nepalankios socialinės aplinkos, skaičius ir 2015 m. biudžete numatyta jį dar labiau padidinti. Pasiūlymas dėl privalomo vaikų iš socialiai nepalankios socialinės aplinkos dalyvavimo AUP buvo pateiktas romų bendruomenėms, šiame etape nepateikiant konkrečių įgyvendinimo planų.

Daugėjant pabėgėlių, šalių vyriausybės ir plačioji visuomenė privalo priimti ir integruoti vis daugiau žmonių; ypač paveiktos yra kai kurios valstybės narės. Priimta sprendimų dėl integracijos dokumentų rinkinių bei atgrasymo priemonių. Austrijoje priimtame integracijos dokumentų rinkinyje didžiausias dėmesys skiriamas kalbinei paramai ir integracijai į darbo rinką; didžioji biudžeto dalis skirta integracijai į darbo rinką. Valstybinės įdarbinimo tarnybos 2015 m. viduryje pradėjo vykdyti bandomuosius projektus, skirtus gerinti darbo rinkos perspektyvas žmonėms, turintiems teisę į prieglobstį. Švedijoje 2015–2018 m. padidinti pradiniai asignavimai, kuriais siekiama spartinti neseniai atvykusių pabėgėlių ir užsienyje gimusių asmenų integraciją į darbo rinką. Norėdama kuo anksčiau nustatyti neseniai atvykusių asmenų gebėjimus, vyriausybė skyrė lėšų pagal esamas sistemas bandomajam neseniai atvykusių migrantų, gyvenančių Švedijos migracijos tarnybos priėmimo centruose, kompetencijų nustatymui. Vokietijoje federalinė įdarbinimo agentūra ir federalinė migracijos ir pabėgėlių reikalų agentūra pradėjo vykdyti ESF lėšomis finansuojamą projektą, kuriuo skatinama sparti pabėgėlių integracija į darbo rinką; šešiuose Vokietijos regionuose įsteigtos pavyzdinės įdarbinimo agentūros. Kita vertus, imtasi numanomą atgrasomąjį poveikį galinčių

turėti priemonių, pavyzdžiui, piniginės išmokos pakeistos išmokomis natūra, ir pabėgėliams iš saugiais pripažintų regionų taikoma paspartinta prieglobsčio procedūra. Danijoje atgrasymo priemonėmis sumažintos specialios integravimo pašalpos, kad jos būtų mažesnės už pinigines išmokas integracijos programų dalyviams, pabėgėliams atkurtas šeimoms skirtų išmokų ir išmokų vaikams kaupimo principas ir suderinus tinkamumo gauti senatvės pensiją taisyklės pabėgėliams pradėtas taikyti kaupimo principas. Jungtinėje Karalystėje įvesti nauji prieinamumo prie materialine padėtimi grindžiamų išmokų apribojimai, kuriais neturintys perspektyvų gauti darbą migrantai atgrasomi nuo vykimo į JK. Tuo būdu veiksmingai užtikrinama, kad nauji atvykėliai, prieš tai nedirbę JK, negalėtų pretenduoti į materialine padėtimi grindžiamas išmokas pagal universalųjį kreditą. Naujieji apribojimai – tai ankstesnių ribojimų gauti nedarbo išmokas, išmokas vaikams ir vaiko mokesčių kreditą tęsinys.

Valstybės narės privalo užtikrinti, kad prieglobsčio prašytojai turėtų veiksmingą prieigą prie darbo rinkos ne vėliau kaip per 9 mėnesius nuo tarptautinės apsaugos prašymo pateikimo dienos³⁴. Kai kurios valstybės narės leidžia prieglobsčio prašytojams integruotis į darbo rinką anksčiau, kitos valstybės narės ketina tai leisti. Įgyvendindama ES migracijos darbotvarkę ir padėdama valstybėms narėms reaguoti į būtiniausius prieglobsčio prašytojų poreikius, tokius kaip būsto, prekių ir paslaugų, Komisija patvirtino Komunikatą dėl viešųjų pirkimų taisyklių taikymo pabėgėlių paramos priemonėms³⁵. Konkrečiai ESF investicijomis galima iškart teikti paramą profesiniam rengimui, konsultavimui, prieigai prie sveikatos priežiūros ir socialinių paslaugų ir diskriminavimo įveikimo kampanijoms.

Pirmas pabėgėlių srauto makroekonominio poveikio vertinimas rodo, kad nors trumpalaikis poveikis dėl didelių viešųjų išlaidų yra palyginti mažas, nors labiau juntamas kai kuriuose valstybėse narėse, jis gali teigiamai veikti ekonomikos augimą vidutinės trukmės ir ilguoju laikotarpiu, jei bus užtikrinta jų integracija į darbo rinką³⁶.

³⁴ Žr. 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2013/33/ES, kuria nustatomos normos dėl tarptautinės apsaugos prašytojų priėmimo.

³⁵ Komunikatas „ES viešųjų pirkimų taisyklių taikymas ir dabartinė prieglobsčio krizė, COM(2015)454.

³⁶ 2015 m. rudens Europos ekonominė prognozė

1 priedas. Pagrindinių užimtumo ir socialinių rodiklių suvestinė, kurioje palyginimui pateikti ES vidurkiai*

	Unemployment rate			Youth unemployment						Real growth in gross household disposable		At-risk-of-poverty rate (18-64)			Inequalities - S80/S20		
	Y-Y change (S1.2014-S1.2015)	Distance to EU average	Y-Y for MS to Y-Y for EU	Youth UR			NEETs			Y-Y change (2013-2014)	Y-Y for MS to Y-Y for EU	Y-Y change (2012-2013)	Distance to EU average	Y-Y for MS to Y-Y for EU	Y-Y change (2012-2013)	Distance to EU average	Y-Y for MS to Y-Y for EU
				Y-Y change (S1.2014-S1.2015)	Distance to EU average	Y-Y for MS to Y-Y for EU	Y-Y change (2013-2014)	Distance to EU average	Y-Y for MS to Y-Y for EU								
EU28 (weighted)	-0.7	~	~	-1.8	~	~	-0.5	~	~	0.7	~	0.1	~	~	0.0	~	~
EA19 (weighted)	-0.5	~	~	-1.4	~	~	-0.3	~	~	0.7	~	0.1	~	~	0.1	~	~
EU28 (unweighted)	-0.8	~	~	-2.5	~	~	-0.5	~	~	1.3	~	0.2	~	~	0.0	~	~
EA19 (unweighted)	-0.8	0.8	0.0	-2.4	0.8	0.1	-0.4	-0.3	0.1	1.3	0.0	0.3	0.1	0.1	0.0	0.0	0.0
BE	0.3	-1.2	1.1	-1.2	-0.9	1.3	-0.7	-0.3	-0.2	0.5	-0.8	-0.1*	-2.2	-0.3	-0.2	-1.0	-0.2
BG	-2.0	0.1	-1.2	-2.8	-0.3	-0.3	-1.4	7.9	-0.9	:	:	-0.3*	1.5*	-0.5*	0.5	1.8	0.5
CZ	-0.9	-4.4	-0.1	-3.0	-9.0	-0.5	-1.0	-4.2	-0.5	1.6	0.3	-0.7	-7.0	-0.9	-0.1*	-1.4	-0.1*
DK	-0.3	-3.6	0.5	-2.5	-11.9	0.0	-0.2	-6.5	0.3	0.1	-1.2	0.2*	-1.5*	0.0	-0.2*	-0.5	-0.2*
DE	-0.3	-5.1	0.5	-0.7	-15.4	1.8	0.1	-5.9	0.6	1.5	0.2	0.3*	1.3	0.1*	0.3	-0.2	0.3
EE	-1.4	-3.7	-0.6	-6.3	-12.1	-3.8	0.4	-0.6	0.9	2.0	0.7	-0.4*	1.7	-0.6	0.1*	0.7	0.1*
IE	-2.1	-0.1	-1.3	-4.2	-1.3	-1.7	-0.9	2.9	-0.4	:	:	-1.4	-1.6	-1.6	-0.2*	-0.3	-0.2*
EL	-1.5	15.6	-0.7	-3.7	28.3	-1.2	-1.3	6.8	-0.8	:	:	0.3*	8.5	0.1*	0.0	1.8	0.0
ES	-2.1	13.0	-1.3	-4.0	27.1	-1.5	-1.5	4.8	-1.0	0.6	-0.7	0.0	4.8	-0.2*	-0.2*	1.5	-0.2*
FR	0.2	0.5	1.0	0.7	1.9	3.2	0.2	-0.9	0.7	1.2	-0.1	0.0	-1.9	-0.2	0.0	-0.3	0.0
HR	-0.6	6.7	0.2	-1.6	20.9	0.9	-0.3	7.0	0.2	:	:	-0.3*	2.2	-0.5*	-0.1*	0.5	-0.1*
IT	-0.2	2.5	0.6	-0.9	19.6	1.6	-0.1	9.8	0.4	-0.3	-1.6	0.2*	3.2	0.0	0.2*	0.9	0.2*
CY	-0.1	5.9	0.7	-3.4	11.1	-0.9	-1.7	4.7	-1.2	:	:	2.2	-1.2*	2.0	0.2*	0.1	0.2*
LV	-1.3	-0.1	-0.5	-4.5	-7.1	-2.0	-1.0	-0.3	-0.5	4.9	3.6	-0.5*	3.2	-0.7*	-0.2*	1.5	-0.2*
LT	-1.8	-0.5	-1.0	-2.6	-4.8	-0.1	-1.2	-2.4	-0.7	2.4	1.1	1.1*	3.4	0.9*	0.8	1.3	0.8
LU	0.0	-3.9	0.8	-1.0	-3.9	1.5	1.3	-6.0	1.8	:	:	0.5*	-0.6*	0.3*	0.5	-0.2	0.5
HU	-0.8	-2.7	0.0	-2.4	-3.8	0.1	-1.9	1.3	-1.4	2.8	1.5	0.7*	-1.3*	0.5*	0.2*	-0.6	0.2*
MT	-0.3	-4.2	0.5	-0.7	-10.8	1.8	0.6	-1.8	1.1	:	:	1.2	-2.0	1.0	0.2	-0.7	0.2
NL	-0.7	-2.9	0.1	-2.2	-11.5	0.3	-0.1	-6.8	0.4	1.1	-0.2	0.8	-4.7	0.6	0.0	-1.2	0.0
AT	0.1	-4.2	0.9	-0.6	-12.6	1.9	0.4	-4.6	0.9	0.5	-0.8	-0.4*	-2.7	-0.6*	-0.1*	-0.7	-0.1*
PL	-1.8	-2.2	-1.0	-3.7	-1.5	-1.2	-0.2	-0.3	0.3	:	:	0.2*	1.1	0.0	0.0	0.1	0.0
PT	-1.6	3.1	-0.8	-4.2	9.5	-1.7	-1.8	0.0	-1.3	0.2	-1.1	1.5	2.8	1.3	0.2*	1.2	0.2*
RO	0.0	-3.0	0.8	-1.9	0.2	0.6	0.0	4.7	0.5	:	:	0.5	5.9	0.3*	0.3*	1.8	0.3*
SI	-0.5	-0.5	0.3	-3.9	-5.6	-1.4	0.2	-2.9	0.7	1.4	0.1	0.8	-2.6	0.6	0.2	-1.2	0.2
SK	-1.8	1.9	-1.0	-4.8	3.8	-2.3	-0.9	0.5	-0.4	3.2	1.9	-0.2*	-3.5	-0.4*	-0.1*	-1.2	-0.1*
FI	0.8	-0.6	1.6	2.5	0.0	5.0	0.9	-2.1	1.4	-0.9	-2.2	-1.1	-4.3	-1.3	-0.1*	-1.2	-0.1
SE	-0.3	-2.2	0.5	-2.3	-1.6	0.2	-0.3	-5.1	0.2	2.1	0.8	1.1	-1.6	0.9	0.0	-1.1	0.0
UK	-0.9	-4.3	-0.1	-2.3	-7.1	0.2	-1.3	-0.4	-0.8	-0.2	-1.5	-0.6	-0.9*	-0.8	-0.4	-0.2	-0.4

Šaltinis: Eurostatas, ES darbo jėgos tyrimas, nacionalinės sąskaitos, ES SPGS duomenys (EMPL GD skaičiavimai).

Kiekvieno rodiklio (išskyrus bendrųjų disponujamųjų namų ūkio pajamų realų augimą, nes jis išreiškiamas pinigine verte) trijuose stulpeliuose išreikštas i) kasmetinis pokytis absoliučiąja verte, ii) atotrūkis nuo ES (arba euro zonos) vidurkio tais pačiais metais; iii) kasmetinis pokyčio šalyje ir kasmetinio pokyčio ES arba euro zonos lygmeniu santykis (nurodoma, ar padėtis šalyje blogėja / gerėja greičiau nei kitų ES / euro zonos šalių padėtis, tokiu būdu nurodomos socialinės ir ekonominės divergencijos / konvergencijos tendencijos). S1 – tai pirmasis semestras, jis paremtas pagal sezoną pakoreguotais ketvirčio duomenimis.

* žymi statistiškai nereikšmingus pokyčius ir skirtumą nuo ES; toliau analizuojant 2 skyriuje jie bus prilyginti 0.

2 priedas. Pagrindinių užimtumo ir socialinių rodiklių suvestinė, kurioje palyginimui pateikti euro zonos vidurkliai

	Unemployment rate			Youth unemployment						Real growth in gross household disposable		At-risk-of-poverty rate (18-64)			Inequalities - S80/S20		
	Y-Y change (S1.2014-S1.2015)	Distance to EA average	Y-Y for MS to Y-Y for EA	Youth UR			NEETs			Y-Y change (2013-2014)	Y-Y for MS to Y-Y for EA	Y-Y change (2012-2013)	Distance to EA average	Y-Y for MS to Y-Y for EA	Y-Y change (2012-2013)	Distance to EA average	Y-Y for MS to Y-Y for EA
				Y-Y change (S1.2014-S1.2015)	Distance to EA average	Y-Y for MS to Y-Y for EA	Y-Y change (2013-2014)	Distance to EA average	Y-Y for MS to Y-Y for EA								
EU28 (weighted)	-0.7	~	~	-1.8	~	~	-0.5	~	~	0.7	~	0.1	~	~	0.0	~	~
EA19 (weighted)	-0.5	~	~	-1.4	~	~	-0.3	~	~	0.7	~	0.1	~	~	0.1	~	~
EU28 (unweighted)	-0.8	-0.8	0.0	-2.5	-0.8	-0.1	-0.5	0.3	-0.1	1.3	0.0	0.2	-0.1	-0.1	0.0	0.0	0.0
EA19 (unweighted)	-0.8	~	~	-2.4	~	~	-0.4	~	~	1.3	~	0.3	~	~	0.0	~	~
BE	0.3	-2.0	1.1	-1.2	-1.7	1.2	-0.7	0.0	-0.3	0.5	-0.8	-0.1*	-2.3	-0.4	-0.2	-1.0	-0.2
BG	-2.0	-0.7	-1.2	-2.8	-1.1	-0.4	-1.4	8.2	-1.0	:	:	-0.3*	1.4*	-0.6*	0.5	1.8	0.5
CZ	-0.9	-5.2	-0.1	-3.0	-9.8	-0.6	-1.0	-3.9	-0.6	1.6	0.3	-0.7	-7.1	-1.0	-0.1*	-1.4	-0.1*
DK	-0.3	-4.4	0.5	-2.5	-12.7	-0.1	-0.2	-6.2	0.2	0.1	-1.2	0.2*	-1.6*	-0.1*	-0.2*	-0.5	-0.2*
DE	-0.3	-5.9	0.5	-0.7	-16.2	1.7	0.1	-5.6	0.5	1.5	0.2	0.3*	1.2	0.0	0.3	-0.2	0.3
EE	-1.4	-4.5	-0.6	-6.3	-12.9	-3.9	0.4	-0.3	0.8	2.0	0.7	-0.4*	1.6	-0.7	0.1*	0.7	0.1*
IE	-2.1	-0.9	-1.3	-4.2	-2.1	-1.8	-0.9	3.2	-0.5	:	:	-1.4	-1.7	-1.7	-0.2*	-0.3	-0.2*
EL	-1.5	14.8	-0.7	-3.7	27.5	-1.3	-1.3	7.1	-0.9	:	:	0.3*	8.4	0.0	0.0	1.8	0.0
ES	-2.1	12.2	-1.3	-4.0	26.3	-1.6	-1.5	5.1	-1.1	0.6	-0.7	0.0	4.7	-0.3*	-0.2*	1.5	-0.2*
FR	0.2	-0.3	1.0	0.7	1.1	3.1	0.2	-0.6	0.6	1.2	-0.1	0.0	-2.0	-0.3	0.0	-0.3	0.0
HR	-0.6	5.9	0.2	-1.6	20.1	0.8	-0.3	7.3	0.1	:	:	-0.3*	2.1	-0.6*	-0.1*	0.5	-0.1*
IT	-0.2	1.7	0.6	-0.9	18.8	1.5	-0.1	10.1	0.3	-0.3	-1.6	0.2*	3.1	-0.1*	0.2*	0.9	0.2*
CY	-0.1	5.1	0.7	-3.4	10.3	-1.0	-1.7	5.0	-1.3	:	:	2.2	-1.3*	1.9	0.2*	0.1	0.2*
LV	-1.3	-0.9	-0.5	-4.5	-7.9	-2.1	-1.0	0.0	-0.6	4.9	3.6	-0.5*	3.1	-0.8*	-0.2*	1.5	-0.2*
LT	-1.8	-1.3	-1.0	-2.6	-5.6	-0.2	-1.2	-2.1	-0.8	2.4	1.1	1.1*	3.3	0.8*	0.8	1.3	0.8
LU	0.0	-4.7	0.8	-1.0	-4.7	1.4	1.3	-5.7	1.7	:	:	0.5*	-0.7*	0.2*	0.5	-0.2	0.5
HU	-0.8	-3.5	0.0	-2.4	-4.6	0.0	-1.9	1.6	-1.5	2.8	1.5	0.7*	-1.4*	0.4*	0.2*	-0.6	0.2*
MT	-0.3	-5.0	0.5	-0.7	-11.6	1.7	0.6	-1.5	1.0	:	:	1.2	-2.1	0.9	0.2	-0.7	0.2
NL	-0.7	-3.7	0.1	-2.2	-12.3	0.2	-0.1	-6.5	0.3	1.1	-0.2	0.8	-4.8	0.5	0.0	-1.2	0.0
AT	0.1	-5.0	0.9	-0.6	-13.4	1.8	0.4	-4.3	0.8	0.5	-0.8	-0.4*	-2.8	-0.7*	-0.1*	-0.7	-0.1*
PL	-1.8	-3.0	-1.0	-3.7	-2.3	-1.3	-0.2	0.0	0.2	:	:	0.2*	1.0	-0.1*	0.0	0.1	0.0
PT	-1.6	2.3	-0.8	-4.2	8.7	-1.8	-1.8	0.3	-1.4	0.2	-1.1	1.5	2.7	1.2	0.2*	1.2	0.2*
RO	0.0	-3.8	0.8	-1.9	-0.6	0.5	0.0	5.0	0.4	:	:	0.5	5.8	0.2*	0.3*	1.8	0.3*
SI	-0.5	-1.3	0.3	-3.9	-6.4	-1.5	0.2	-2.6	0.6	1.4	0.1	0.8	-2.7	0.5	0.2	-1.2	0.2
SK	-1.8	1.1	-1.0	-4.8	3.0	-2.4	-0.9	0.8	-0.5	3.2	1.9	-0.2*	-3.6	-0.5*	-0.1*	-1.2	-0.1*
FI	0.8	-1.4	1.6	2.5	-0.8	4.9	0.9	-1.8	1.3	-0.9	-2.2	-1.1	-4.4	-1.4	-0.1*	-1.2	-0.1
SE	-0.3	-3.0	0.5	-2.3	-2.4	0.1	-0.3	-4.8	0.1	2.1	0.8	1.1	-1.7	0.8	0.0	-1.1	0.0
UK	-0.9	-5.1	-0.1	-2.3	-7.9	0.1	-1.3	-0.1	-0.9	-0.2	-1.5	-0.6	-1*	-0.9	-0.4	-0.2	-0.4

3 priedas. Trejų metų iš eilės pagrindinių užimtumo ir socialinių rodiklių absoliučiuųjų verčių suvestinė

	Unemployment rate			Youth unemployment						Real growth in gross household disposable income			At-risk-of-poverty rate (18-64)			Inequalities - S80/S20		
	2013	2014	S1.2015	Youth UR			NEETs			2012	2013	2014	2011	2012	2013	2011	2012	2013
				2013	2014	S1.2015	2012	2013	2014									
EU28 (weighted)	10.9	10.2	9.7	23.7	22.2	20.9	13.2	13.0	12.5	-1.0	-0.3	0.7	15.9	16.3	16.4	5.0	5.0	5.0
EA19 (weighted)	12.0	11.6	11.2	24.4	23.7	22.6	13.1	12.9	12.6	-1.8	-0.4	0.7	16.1	16.6	16.7	5.0	4.9	5.0
EU28 (unweighted)	11.2	10.5	9.9	26.4	24.5	22.6	12.8	12.8	12.3	-1.5	0.1	1.3	15.2	15.4	15.6	4.8	4.8	4.8
EA19 (unweighted)	11.8	11.3	10.7	26.6	25.2	23.4	12.6	12.4	12.0	-2.0	-0.2	1.3	15.2	15.4	15.7	4.7	4.8	4.8
BE	8.4	8.5	8.7	23.7	23.2	21.7	12.3	12.7	12.0	0.6	-0.6	0.5	12.9	13.5	13.4	3.9	4.0	3.8
BG	13.0	11.4	10.0	28.4	23.8	22.3	21.5	21.6	20.2	-1.2	5.9	:	18.2	17.4	17.1	6.5	6.1	6.6
CZ	7.0	6.1	5.5	18.9	15.9	13.6	8.9	9.1	8.1	-1.2	-0.8	1.6	9.1	9.3	8.6	3.5	3.5	3.4
DK	7.0	6.6	6.3	13.0	12.6	10.7	6.6	6.0	5.8	-0.4	-1.3	0.1	13.1	13.9	14.1	4.4	4.5	4.3
DE	5.2	5.0	4.8	7.8	7.7	7.2	7.1	6.3	6.4	0.7	0.7	1.5	16.4	16.6	16.9	4.5	4.3	4.6
EE	8.6	7.4	6.2	18.7	15.0	10.5	12.2	11.3	11.7	0.2	6.2	2.0	18.0	17.7	17.3	5.3	5.4	5.5
IE	13.1	11.3	9.8	26.8	23.9	21.3	18.7	16.1	15.2	-0.4	-0.6	:	15.1	15.4	14.0	4.6	4.7	4.5
EL	27.5	26.5	25.5	58.3	52.4	50.9	20.2	20.4	19.1	-7.4	-8.3	:	20.0	23.8	24.1	6.0	6.6	6.6
ES	26.1	24.5	22.9	55.5	53.2	49.7	18.6	18.6	17.1	-5.4	-1.8	0.6	19.0	20.4	20.4	6.3	6.5	6.3
FR	10.3	10.3	10.4	24.9	24.2	24.5	12.5	11.2	11.4	-0.8	-0.1	1.2	13.5	13.7	13.7	4.6	4.5	4.5
HR	17.3	17.3	16.6	50.0	45.5	43.5	16.6	19.6	19.3	-2.9	-3.4	:	18.6	18.1	17.8	5.6	5.4	5.3
IT	12.1	12.7	12.4	40.0	42.7	42.2	21.0	22.2	22.1	-5.3	-0.6	-0.3	18.5	18.6	18.8	5.6	5.5	5.7
CY	15.9	16.1	15.8	38.9	36.0	33.7	16.0	18.7	17.0	-7.9	-4.5	:	11.5	12.2	14.4	4.3	4.7	4.9
LV	11.9	10.8	9.8	23.2	19.6	15.5	14.9	13.0	12.0	1.6	5.5	4.9	20.2	19.3	18.8	6.5	6.5	6.3
LT	11.8	10.7	9.4	21.9	19.3	17.8	11.2	11.1	9.9	0.2	4.3	2.4	20.2	17.9	19.0	5.8	5.3	6.1
LU	5.9	6.0	6.0	16.9	22.3	18.7	5.9	5.0	6.3	:	:	:	13.1	14.5	15.0	4.0	4.1	4.6
HU	10.2	7.7	7.2	26.6	20.4	18.8	14.8	15.5	13.6	-3.3	1.4	2.8	13.6	13.6	14.3	3.9	4.0	4.2
MT	6.4	5.9	5.7	13.0	11.8	11.8	10.6	9.9	10.5	:	:	:	13.1	12.4	13.6	4.0	3.9	4.1
NL	7.3	7.4	7.0	13.2	12.7	11.1	4.9	5.6	5.5	-1.4	-1.0	1.1	10.5	10.1	10.9	3.8	3.6	3.6
AT	5.4	5.6	5.7	9.7	10.3	10.0	6.8	7.3	7.7	1.9	-1.8	0.5	13.1	13.3	12.9	4.1	4.2	4.1
PL	10.3	9.0	7.7	27.3	23.9	21.1	11.8	12.2	12.0	1.1	2.8	:	17.1	16.5	16.7	5.0	4.9	4.9
PT	16.4	14.1	13.0	38.1	34.7	32.1	13.9	14.1	12.3	-5.3	-1.0	0.2	16.2	16.9	18.4	5.7	5.8	6.0
RO	7.1	6.8	6.9	23.7	24.0	22.8	16.8	17.0	17.0	-3.2	:	:	21.0	21.0	21.5	6.2	6.3	6.6
SI	10.1	9.7	9.4	21.6	20.2	17.0	9.3	9.2	9.4	-3.8	-1.9	1.4	11.7	12.2	13.0	3.5	3.4	3.6
SK	14.2	13.2	11.8	33.7	29.7	26.4	13.8	13.7	12.8	-1.7	1.7	3.2	12.4	12.3	12.1	3.8	3.7	3.6
FI	8.2	8.7	9.3	19.9	20.5	22.6	8.6	9.3	10.2	0.1	0.4	-0.9	12.8	12.4	11.3	3.7	3.7	3.6
SE	8.0	7.9	7.7	23.6	22.9	21.0	7.8	7.5	7.2	3.7	1.7	2.1	12.5	12.9	14.0	3.6	3.7	3.7
UK	7.6	6.1	5.6	20.7	16.9	15.5	13.9	13.2	11.9	2.6	-0.7	-0.2	14.1	15.3	14.7	5.3	5.0	4.6

Šaltinis: Eurostatas, ES darbo jėgos tyrimas, nacionalinės sąskaitos, ES SPGS duomenys (EMPL GD skaičiavimai).

4 priedas. Pagrindinių užimtumo ir socialinių rodiklių suvestinės santrauka

	Unemployment rate	Youth unemployment rate	NEET rate	Gross Disposable Household Income	At-risk-of-poverty rate	Inequality S80/S20
Best performers	Germany	Denmark Germany Austria Estonia	Denmark Netherlands Sweden Germany	Latvia Hungary Slovakia	Czech Republic Finland Slovakia Netherlands	Czech Republic Slovakia Finland Netherlands Sweden Slovenia
Better than average	Estonia Czech Republic Denmark Hungary Netherlands United Kingdom Luxembourg Malta Romania Bulgaria Ireland Lithuania Poland Slovakia	Latvia Czech Republic Netherlands United Kingdom Slovakia Malta	Czech Republic Lithuania Slovenia Hungary Portugal	Lithuania Sweden	Austria Belgium France Slovenia Ireland United Kingdom	Belgium Denmark Austria Hungary Malta United Kingdom
On average	Latvia Slovenia Sweden	Ireland Poland Slovenia Belgium Lithuania Hungary Sweden Romania Bulgaria Luxembourg	Latvia United Kingdom Belgium France Poland Slovakia	Czech Republic Germany Estonia Spain Netherlands France Slovenia	Bulgaria Denmark Germany Luxembourg Poland Hungary	Croatia France Poland Germany Cyprus Ireland

5 priedas. Metodinės pastabos apie tendencijų ir lygio nustatymą rezultatų suvestinėje

2015 m. viduryje Europos Komisija ir valstybės narės diskutavo, kaip geriau analizuoti, vertinti ir aiškinti pagrindinių užimtumo ir socialinių rodiklių suvestinę, atsižvelgiant į naujos redakcijos BUA, ir visų pirma, kaip parengti metodiką, skirtą įvertinti valstybės narės rezultatus remiantis rezultatų suvestine. Buvo susitarta, kad pagal taikytiną metodiką turėtų būti galima pagal kiekvieną rodiklį įvertinti santykinę kiekvienos valstybės narės padėtį, atsižvelgiant į rodiklio vertę (rezultatą), ir į rodiklio verčių (rezultatų) pasiskirstymą ES 28. Metodika turi būti taikoma tiek metų lygmenims (lygiai), tiek pokyčiams per vienus metus (pokyčiai), tokiu būdu sudarant sąlygas visapusiškai įvertinti valstybių narių veiklos rezultatus.

Siekiant šio tikslo galima taikyti dažniausiai naudojamą tiesioginį požiūrį. Tai reiškia, kad analizuojant kiekvieną rodiklį, atsižvelgiama atitinkamai į lygio ir pokyčių pasiskirstymą ir pastebimi atvejai (valstybių narių rezultatai), kai gerokai nukrypstama nuo bendros tendencijos, tai yra, statistiniu požiūriu nustatomi ES 28 šalių to rodiklio rezultatų pasiskirstymo atmetini rezultatai.

Siekiant taikyti šį metodą, prieš pradedant analizę praverstų valstybių narių rezultatus pagal kiekvieną rodiklį paversti standartiniais balais (dar vadinamais z balais); taip padarius galima palyginti skirtingus matavimus ir užtikrinti matavimo sistemą, kuri gali būti taikoma visiems rodikliams.

Tai pasiekama parengiant standartinius kiekvieno rodiklio lygio ir pokyčių neapdorotus duomenis pagal formulę:

$$z - score \text{ for } MS_x = \frac{[MS_x \text{ indicator} - average (MS \text{ indicator})]}{standard \ deviation (MS \text{ indicator})}$$

Laikantis šio požiūrio galima kiekvienos valstybės narės neapdorotų duomenų vertę išreikšti pagal tai, keliais standartiniais nuokrypiais ji skiriasi nuo vidurkio. Tuomet kiekvienos valstybės narės rezultatus galima įvertinti ir klasifikuoti remiantis galutiniais z balų rezultatais, atsižvelgiant į iš anksto nustatytas ribas, kurios gali būti išreikštos standartinio nuokrypio kartotinais. Reikėtų pažymėti, kad dėl panašios metodikos jau susitarta ir ji buvo taikyta Lisabonos metodikos vertinimo sistemoje³⁷.

Svarbiausias klausimas taikant šį metodą – kaip nustatyti ribinius pasiskirstymo taškus. Atsižvelgiant į tai, kad apie stebimų užimtumo rodiklių neapdorotų duomenų verčių parametrus negalima daryti jokių prielaidų³⁸, pasirenkant ribinius taškus įprasta laikytis sveiko proto reikalavimų. Atsižvelgiant į pagrindinių rezultatų suvestinėje naudojamų rodiklių analizę ir į tai, kad kuo mažesni nedarbo ir nedirbančių ir nesimokančių jaunuolių skaičiaus rodikliai, tuo geresni rezultatai, siūloma atsižvelgti į³⁹:

³⁷ Europos Komisija (2008), „Lisabonos metodikos vertinimo sistema (angl. LAF): Metodologinė priemonė, kurią naudojant galima palyginti ES valstybių narių veiklos rezultatus, išreikštus BVP ir dvidešimties ekonomikos augimui poveikį darančių politikos sričių rodikliais, atsižvelgiant į Lisabonos strategijos įgyvendinimą“, European Economy Occasional Papers Nr. 41/2008.

1. Rodiklis, mažesnis už – 1: labai geri rezultatai
2. Rodiklis nuo -1 iki -0,5: geri rezultatai
3. Rodiklis nuo -0,5 iki 0,5: neutralūs rezultatai
4. Rodiklis nuo 0,5 iki 1: blogi rezultatai
5. Rodiklis, didesnis už 1: labai blogi rezultatai⁴⁰

Pagal šią metodiką siūloma įvertinti visus kiekvienos valstybės narės veiklos rezultatų rodiklius, atsižvelgiant į lygį ir pokyčius. Tai atlikus, pagal kiekvieną rodiklį penkių kriterijų skalėje bus įvertinti valstybių narių lygio ir pokyčių rezultatai, kaip parodyta 1 lentelėje.

1 lentelė. Pasiūlymas dėl z balų ribinių verčių

Z balų ribinės vertės					
Lygis	-1,0	- 0,5	0	0.5	1,0
	(mažiau nei)	(mažiau nei)	(tarp)	(daugiau nei)	(daugiau nei)
	Įvertinimas				
	Labai mažas	Mažas	Vidutinis	Didelis	Labai didelis
Pokyčių kiekis	Daug mažesnis už vidutinį	Mažesnis už vidutinį	Vidutinis	Didesnis už vidutinį	Daug didesnis už vidutinį

³⁸ Buvo atlikti normaliojo pasiskirstymo ir T pasiskirstymo testai, po kurių atmesta bet kokio pasiskirstymo hipotezė.

³⁹ Darbo grupės viduje buvo aptarti įvairūs ribinių pasiskirstymo taškų variantai. Šis pasiūlymas atspindi tokio proceso rezultatus.

⁴⁰ Pasirinkus normalųjį pasiskirstymą, ribiniai pasiskirstymo taškai apytikriai atitinka 15 %, 30 %, 50 %, 70 % ir 85 % viso pasiskirstymo.

Derinant lygio ir pokyčių vertinimą bendrus šalies rezultatus galima pagal kiekvieną rodiklį priskirti vienai iš šių septynių kategorijų. Spalvų kodai yra 3, 4, 5, 17 ir 18.

Geriausių rezultatų pasiekusios šalys	lygio rezultatas mažesnis už -1,0, pokyčių mažesnis už 1,0	Valstybės narės, kurių vidurkis daug didesnis už ES vidurkį ir kurių padėtis gerėja arba neblogėja daug greičiau negu vidutiniškai ES
Geresnių už vidurkį rezultatų pasiekusios šalys	lygio rezultatas nuo -1,0 iki -0,5, pokyčių mažesnis už 1 arba lygio rezultatas nuo -0,5 iki 0,5, pokyčių mažesnis už -1,0	Valstybės narės, kurių vidurkis didesnis už ES vidurkį ir kurių padėtis gerėja arba neblogėja daug greičiau negu vidutiniškai ES
Vidutinių / neutralių rezultatų pasiekusios šalys	lygio rezultatas nuo 0,5 iki 0,5, pokyčių nuo -1,0 iki 1,0	Valstybės narės, kurių vidurkis vidutinis ir kurių padėtis negerėja arba neblogėja daug greičiau negu vidutiniškai ES
Gerų, tačiau blogėjančių rezultatų pasiekusios šalys	lygio rezultatas mažesnis už -0,5, pokyčių didesnis 1,0, <i>be to</i> , pakitimų daugiau už 0 ⁴¹	Valstybės narės, kurių vidurkis didesnis arba daug didesnis už ES vidurkį, tačiau padėtis blogėja daug greičiau negu vidutiniškai ES
Prastų, tačiau gerėjančių rezultatų pasiekusios šalys	lygio rezultatas didesnis už 0,5, pokyčių mažesnis už -1,0	Valstybės narės, kurių vidurkis mažesnis arba daug mažesnis už ES vidurkį, tačiau padėtis gerėja daug greičiau negu vidutiniškai ES
Stebimos šalys	lygio rezultatas nuo 0,5 iki 1,0, pokyčių didesnis už -1,0 arba lygio rezultatas nuo -0,5 iki 0,5, pokyčių didesnis už 1,0	Šiai kategorijai priskirtini du skirtingi atvejai: i) valstybės narės, kurių rezultatai mažesni už ES vidurkį ir kurių padėtis blogėja arba nepakankamai greitai gerėja, ii) valstybės narės, kurių rezultatai atitinka ES vidurkį, tačiau padėtis blogėja daug greičiau negu vidutiniškai ES
Pavojinga padėtis	lygio rezultatas didesnis už 1,0, pokyčių didesnis už -1,0	Valstybės narės, kurių vidurkis daug mažesnis už ES vidurkį ir kurių padėtis blogėja arba nepakankamai greitai gerėja

Bendrųjų namų ūkių disponuojamosios pajamos, kurių poveikis matomas tik pokyčiuose, skirstomos pagal toliau pateikiamą klasifikaciją (žr. 14 pav.).

Geriausių rezultatų pasiekusios šalys	pokyčių rezultatas didesnis už 1,0	Valstybės narės, kuriose pokyčių kiekis gerokai viršija ES vidurkį
Geresnių už vidurkį rezultatų pasiekusios šalys	pokyčių rezultatas nuo 1,0 iki 0,5	Valstybės narės, kuriose pokyčių kiekis viršija ES vidurkį
Vidutinių / neutralių rezultatų pasiekusios šalys	pokyčių rezultatas nuo -0,5 iki 0,5	Valstybės narės, kuriose pokyčių kiekis lygus vidurkiui
Stebimos šalys	pokyčių rezultatas nuo -0,5 iki -1,0	Valstybės narės, kuriose pokyčių kiekis mažesnis už ES vidurkį
Pavojinga padėtis	pokyčių rezultatas mažesnis už -1,0	Valstybės narės, kuriose pokyčių kiekis gerokai mažesnis už ES vidurkį

⁴¹ Dėl pastarosios sąlygos valstybės narės, kurios lygio rezultatai maži arba labai maži, padėties negalima pavadinti blogėjančia, jei pokyčių skaičius daug didesnis už vidutinį, bet vis tiek mažėja.

Socialinių rodiklių pasikliautiniųjų intervalų apskaičiavimas ir jų metodinis taikymas

ES SPGS – imties tyrimas, o tai reiškia, kad apklausiama tik nedidelė gyventojų dalis (imtis). Remiantis gautais imties rezultatais, pasinaudojus statistikos teorija galima įvertinti tam tikras visų gyventojų charakteristikas, kiekybiškai įvertinant daromą paklaidą. Tai reiškia, kad nagrinėjant rodiklius reikia nagrinėti ir susijusio matavimo tikslumą; taip pat vertinant kasmetinius konkretaus rodiklio nominalius vertės pokyčius reikia atsižvelgti į matavimo tikslumą, nes gali pasirodyti, kad turint galvoje neišvengiamą statistinę paklaidą, tikrovėje rodiklio vertė nebus pasikeitusi.

ES SPGS tyrimas yra sudėtingas, skirtingose šalyse taikomi įvairūs atrankos planai. Dėl šios priežasties netikslinga tiesiogiai taikyti „vadovėlinius“ standartinius matavimo tikslumo apskaičiavimus. Eurostatas, pasinaudodamas didele Net-SPGS2 tinklo ekspertų metodine parama, pasirinko taikyti linijinį metodą kartu su pagrindinės grupės metodu variacijos nustatymui. Taip gauti įverčiai vėliau naudojami siekiant įvertinti, ar metinis pokyčių arba lygių skirtumas, palyginti su ES vidurkiu, yra statistiškai reikšmingas.

Ribinių pasiskirstymo taškų suvestinė lentelė

		Labai mažas	Mažas	Vidutinis	Didelis	Labai didelis
UR	Lygis	mažesnis už 4,9 %,	mažesnis už 7,4 %,	nuo 7,4 % iki 12,4 %	didesnis už 12,4 %	didesnis už 14,9 %
	Pokyčių kiekis	mažesnis už -1,6pp	mažesnis už -1,2pp	nuo -1,2 iki 0,4pp	didesnis už -0,4pp	didesnis už 0,0pp
Jaunimo nedarbo lygis	Lygis	mažesnis už 11,0 %,	mažesnis už 16,8 %,	nuo 16,8 % iki 28,5 %	didesnis už 28,5 %	didesnis už 34,3 %
	Pokyčių kiekis	mažesnis už -4,2pp	mažesnis už -3,2pp	nuo -3.3 iki -1.5 pp	didesnis už -1,5pp	didesnis už -0,6pp
Nesimokančių ir nedirbančių jaunuolių kiekis	Lygis	mažesnis už 7,7 %,	mažesnis už 10,0 %,	nuo 10,0 % iki 14,5 %	didesnis už 14,5 %	didesnis už 16,8 %
	Pokyčių kiekis	mažesnis už -1,3pp	mažesnis už -0,9pp	nuo -0,9 iki -0,1pp	didesnis už -0,1pp	didesnis už 0,4pp
Bendrosios namų ūkių disponuojamosios pajamos	Pokyčių kiekis	mažesnis už -0,1 %,	mažesnis už 0,6 %,	nuo 0,6 % iki 2,0 %	didesnis už 2,0 %	didesnis už 2,7 %
Skurdo rizikos lygis (18–64 m.)	Lygis	mažesnis už 12,2 %,	mažesnis už 13,9 %,	nuo 13,9 % iki 17,3 %	didesnis už 17,3 %	didesnis už 19,0 %

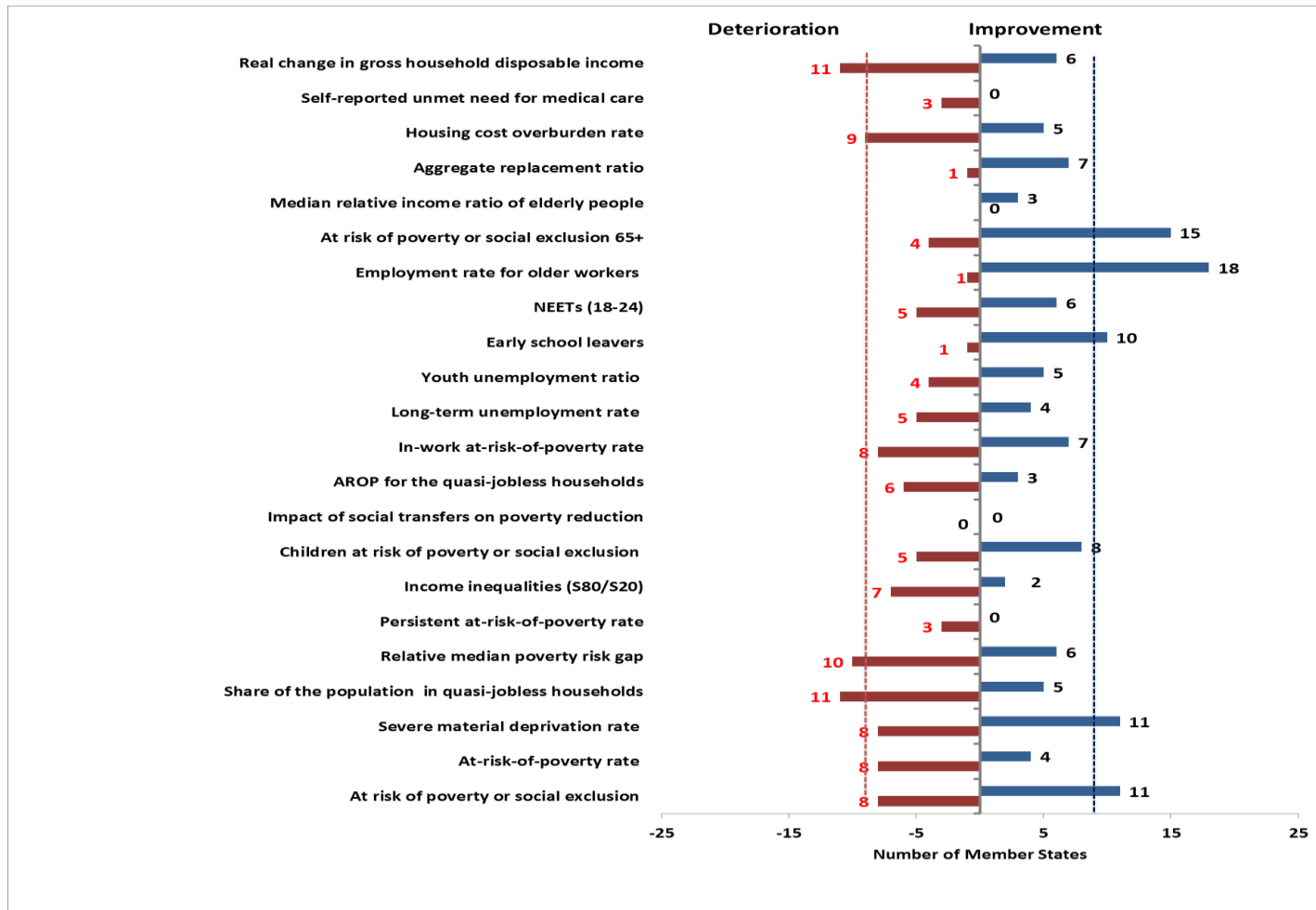
	Pokyčių kiekis	mažesnis už - 0,6pp	mažesnis už -0,2pp	nuo -0,2 iki 0,6pp	didesnis už 0,6pp	didesnis už 1,0pp
Pajamų kvintilio dalies santykis	Lygis	mažesnis už 3,8	mažesnis už 4,3	nuo 4,3 % iki 5,4 %	didesnis už 5,4	didesnis už 5,9
	Pokyčių kiekis	mažesnis už - 0,2	mažesnis už -0,1	nuo -0,1 iki 0,2	didesnis už 0,2	didesnis už 0,3

6 priedas. Glausta pagrindinių užimtumo problemų ir ypač gerų darbo rinkos rezultatų apžvalga, parengta pagal Užimtumo rodiklių stebėseną (P = problema; G = geri darbo rinkos rezultatai), patvirtintą 2015 m. birželio mėn.⁴²

Country	Labour market participation	Labour market functioning, combatting segmentation	Active labour market policies	Social security	work-life balance	Job creation	Gender equality	skill supply and productivity, lifelong learning	Education and training systems	wage setting mechanisms and labour cost development
BE	C	C	C	C/G	C	C	C	C	C	C
BG	C	C	C	C/G	C	C		C	C	C
CZ	C/G		C	G	C		C	G	G	
DK	C/G	G		C/G	C/G			C/G		
DE	G		C	C	C	G	C	C	C/G	
EE	G	G	C	C/G	C		C	C	C/G	
IE	C		C	C/G	C/G			C/G	C/G	
EL	C		C	C	C	C		C	C	
ES	C	C/G	C	C	C	C/G	C/G	C	C	G
FR	C/G	C		G		C		C/G	C	C
HR	C	C/G	C	C	C		G	C/G	C/G	
IT	C/G	C	C	C/G	C/G	C	C/G	C	C	C
CY	C	C	C	G	C	C	C/G	C/G	C/G	
LV	C/G	G	C	C	C	C		C/G	C	
LT	C/G	C	C	C	C	C	G	C/G	C/G	
LU	C/G		C	C		G			C/G	C
HU	C/G			C	C	C/G		C/G	C	
MT	C/G	G	C/G	C	C/G	G	C/G	C	C	
NL	C/G	C		C/G			C			
AT	C/G	G	G	C/G	C	C/G	C		C/G	
PL	C	C	C	C	C		C	C	C/G	
PT	C	C	C		G	C		C	C	
RO	C	C/G	C	C/G	C	C	C	C	C	C
SI	C	C/G	C	C	G	G	G	C	G	C/G
SK	C	C	C	C	C		C	C	C/G	
FI	C	C	C	G			G		G	C
SE	C/G	G	G		G	C		G	C/G	
UK	C/G	G		C	C	G		C	C/G	

⁴² <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9307-2015-INIT/en/pdf>

7 priedas. Glausta socialinių tendencijų, kurias reikia stebėti, ir valstybių narių, kuriose esama Socialinės apsaugos komiteto nustatyto statistiškai reikšmingo padėties blogėjimo ir gerėjimo, apžvalga

2012-2013	MS with significant deterioration	MS with significant improvement
At risk of poverty or social exclusion rate	DE, EL, MT, NL, PT, SI, SE, UK	BE, BG, CZ, FR, HR, IT, LV, LT, PL, RO, FI
At-risk-of-poverty rate	CY, EE, LT, LU, MT, NL, PT, SI	BE, CZ, FR, FI
Severe material deprivation rate	DK, DE, EL, CY, LU, NL, PT, UK	BE, BG, EE, FR, HR, IT, LV, LT, PL, RO, FI
Share of population (0-59) living in (quasi-)jobless households	DK, EL, ES, IT, CY, LU, NL, PT, SI, SE, UK	EE, FR, HR, LV, RO
Relative median at-risk-of-poverty gap	EL, IT, LT, LU, MT, AT, PT, RO, SI, SK	CZ, EE, HR, CY, LV, UK
Persistent at-risk-of-poverty rate	EL, LT, AT	
Income quantile ratio (S80/S20)	BG, DE, LT, LU, HU, MT, SI	BE, UK
Children at risk of poverty or social exclusion	EL, LT, PT, SI, UK	BE, CZ, FR, HR, IT, LV, RO, FI
AROP for the population living in (quasi-)jobless households	EE, FR, IT, CY, LU, PT	DE, FI, UK
In-work at-risk-of-poverty rate	DE, CY, LT, LU, HU, MT, PT, SI	BE, CZ, DK, EE, EL, RO, UK
Long-term unemployment rate	EL, ES, IT, CY, PT	EE, IE, LV, LT
Early school leavers	SK	BE, DK, IE, EL, ES, FR, CY, LU, PT, UK
Youth unemployment ratio (15-24)	BE, HR, CY, NL	DK, EE, IE, LV, LU
NEET (18-24)	BE, HR, IT, CY, NL	DE, IE, FR, LV, LU, MT
Employment rate for older workers (55-64)	CY	BE, BG, CZ, DE, EE, IE, FR, HR, IT, LV, LT, HU, MT, NL, AT, PL, UK
At risk of poverty or social exclusion rate for the elderly (65+)	EE, LV, LU, UK	BE, BG, DK, FR, IT, CY, LT, HU, MT, PL, PT, RO, SK, FI, SE
Median relative income ratio of elderly people		CY, HU, SK
Aggregate replacement ratio	BG	EL, IT, LT, HU, MT, SK, UK
Self-reported unmet need for medical care	EL, IT, LV	
Housing cost overburden rate	CZ, EL, HR, IT, LU, NL, SI, FI, UK	BE, EE, FR, HU, RO
Real change in gross household disposable income	BE, CZ, DK, EL, IT, NL, AT, PT, SI, FI, UK	DE, ES, LV, LT, HU, SK

Pastaba. Šias socialines tendencijas, kurias reikia stebėti 2012–2013 m., 2015 m. vasario 23 d. patvirtino SPK pagal tuo metu turimus duomenis. Nustatyta, kad padėtis blogėjo daugiau kaip 1/3 valstybių narių, kurių rezultatai pirmiau pateiktoje lentelėje paryškinti raudona spalva (šaltinis: Socialinė Europa. Siekiant įtraukaus ekonomikos augimo. 2014 m. Socialinės apsaugos komiteto metinė ataskaita dėl socialinės padėties ES.).